

9 1961

planinski vestnik

POSTNINA PLAČANA V GOTOVINI

planinski vestnik 9 1961

BLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE | LETNIK XVII | SEPT.

VSEBINA :

ZGODOVINA ALPINISTIČNEGA KLUBA SKALA	
Dr. Vladimir Skerlak	465
KARNIJSKE ALPE IN KARNIJA	
Dr. Viktor Vovk	484
V SLAPOVIH HERLETOVE	
Vanč Potrč	497
SLOVENSKA PLANINSKA TRANS- VERZALA MARIBOR-TRIGLAV- KOPER	
Ivan Sumljak	501
DRUŠTVENE NOVICE	503
IZ OBCNIH ZBOROV	504
ALPINISTIČNE NOVICE	519
RAZGLLED PO SVETU	520

NASLOVNA STRAN:

Na Kočni - pogled na Skuto -
Foto Franc Peršak

»Planinski Vestnik« je glasilo Planinske zveza Slovenije / Izdaja ga PZS — urejuje ga uredniški odbor. Odgovorni urednik: Stanko Hribar; glavni urednik: Tine Orel. Revija izhaja dvanajstkrat na leto. Članke pošiljajte na naslov: Tine Orel, Celje — Gimnazija / Uprava: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, Dvorčakova 9, p. p. 214, telefon 32-553 / Tu se urejajo: reklamacije (ki se upoštevajo dva meseca po izidu številke), naročnina, honorarji, oglasi, razvid naslovov / Tiska in klišeje izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani / Letna naročnina znaša din 600.—, ki jo morete plačati tudi v štirih obrokih po din 150.— (naročnina za inozemstvo din 800.— / Tekoči račun revije pri Narodni banki 600-15-3-121 / Spremembo naslova javljajte na Upravo Planinskega Vestnika, pri čemer navedite poleg prejšnjega vedno tudi novi naslov, po možnosti s tiskanimi črkami.

Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pa pismene odpovedi, ki jih naročniki izročijo Upravi do 1. decembra za prihodnje leto

GROSISTIČNO
TRGOVSKO PODJETJE

Centromerkur

LJUBLJANA, Trubarjeva 1

TELEFON ŠT : 23-276, 23-273, 23-271

SVOJIM CENJENIM ODJEMAL-
CEM NUDI VELIKO IZBIRO
RAZNEGA BLAGA IN SICER:

tekstilno blago
konfekcijo
modno kratko blago
galanterijo
kozmetiko
gospodinske stroje in
potrebščine
ter razne uvožene artikle
po konkurenčnih cenah

OBIŠČITE NAS

IN SE

PREPRIČAJTE!

Zgodovina alpinističnega kluba Skala

DR. VLADIMIR SKERLAK

IV. FILMSKO-KNJIŽEVNIŠKA DOBA

(5. V. 1928 do 19. VII. 1932)

A. KULTURNO DELO

1. Film in fotografija

Prvi slovenski film »V kraljestvu Zlatoroga« je bil kulturno-gorniški film o Julijskih Alpah. To ni bil igran film z vsebino po pravilih, ki veljajo za dramska dela. Povezavo med posameznimi slikami tvori skupen izlet treh prijateljev in njihovo srečanje s planšarico.

Scenarij sta napisala profesor Janko Ravnik in pisatelj Juš Kozak. Hafner je dal k filmu motto: »Ta film je nem, toda kljub temu doni ob njem v naših srcih mogočna pesem: Sveta si, zemlja slovenska! Če bo film zbudil to občutje pri slehernem, je dosegel več kakor svoj namen.«

Osebe v filmu so: Roban, delavec v jeseniški železarni; Gornik, študent v Ljubljani; Klemen, študent na počitnicah v Ratečah; Liza, bohinjska planšarica.

Film se deli na pet delov. Posamezni prizori so:

I. del: v zelenju med gorami se blešči bela Ljubljana — daleč na obzorju vabi Gornika očaj Triglav v svoje kraljestvo — sporočilo prijatelju Klemenu v Ratečah — na postajo! — mimo Šmarne gore — ki jo obkroža bistra Sava — vlak reže Sorško polje — starodavni Kranj nad Savo — ob Savi hiti vlak naprej v naročje gorá — ob vznožju Karavank se zbirajo vodne sile — ki preskrbujejo daljnjo okolico z elektriko — Jesenice, industrijsko mesto — spomladi romajo trume na Golico med narcise — na jeseniški postaji — v romantični Planici počiva Klemen po izprehodih v Jalovčevi skupini — na Slemenu — v Jalovčevem ozebniku — Rateče — po vzoru starih očetov obdeluje kmet svojo zemljo — Klemen se poslovil od domačih — Podkoren — Kranjska gora, izhodišče v Razorjevo skupino — v Pišnici — na Vršiču — na Prisojnik drži drzno speljana pot — mogočna je Martuljkova skupina — v Mojstrani se odpirajo Vrata v triglavsko pogorje — v Vratih — ob Peričniku — Aljažev dom — slovita Triglavska stena — skozi Kot — in Krmo držijo na Triglav položna pota — svidenje — »kaj pa Roban?« — »gre z nama« — »pojdiva ponj v tovarno« — tovarniško delo je težko (prizori iz Železarne Jesenice) — »jutri odrinemo!«

II. del: prijatelji na poti skozi romantični Vintgar — v Krnici — mimo zadnjih naselbin na Pokljuko — trd je kmetov kruh — v gozdni globini — človek izrablja bogate zaklade — 200 let stare smreke tu niso redkost — koža dreves daje drvarju streho — v zatišju kuha stari ogljar — gozd je padel — naprej skozi Pokljuko — oddih pri gozdnem oskrbniku — mlade gozdne kulture — prenočišče v šotoru.

III. del: jutro — više in više — v prijazni dolinici leže borni stanovi planšarjev — pred Lizinim stanom — življenje in delo planšarjev — na pašo! — na večer se živina vrača k molži — mleko prinašajo v sirarno — v sirarni — izdelani hlebi dobe številke — nato jih odnese v dolino — Liza krmi svoje vsakdanje goste — v jutru se zopet dvignejo dimi nad stanovi — vse vstaja — Triglav naš je kralj gorá — pri Vodnikovi koči — naprej na Kredarico — Kredarica 2545 m — od vseh strani prihajajo izletniki na Kredarico — kjer se jim odpirajo veličastni razgledi — naši na Triglavskem ledeniku — pred vzponom na Rjavino določijo še ta večer plezalno smer — večerne slike — ave Maria — plezanje — užitek in ponos pravega alpinista — odhod pod steno — vstop — na vrhu — sestop.

IV. del: po dobro zavarovani poti na Triglav — ob Aljaževem stolpu 2864 m — navzdol k Aleksandrovedemu domu — proti sedlu Hribarice — vrh Hribaric — v dolini Zajezeram — življenjski boj je izsušil starega orjaka — prihod h koči — Komna je morfološko zelo zanimiva — zoolog lovi kače v nacionalnem parku Komne — čez Komarčo v Bohinj.

V. del: z vseh bregov drve vode v Bohinjsko dolino — Savica — Suha — Mostnica — Smečica — Velika Kropa — Slap na Lozu — Bohinjsko jezero leži pokojno — po vodni gladini — zadnji pogled na bohinjski biser — na vlak v Bohinjski Bistrici — v Soteski — Bled — domov — kmalu je zavladala otožna jesen nad jezeri — kmet se pridno pripravlja za zimo — in pospravlja polja — hiše krasijo s koruznimi kitami — tudi otrokom prinaša jesen svoje veselje — zima se bliža, lastovnice se pripravljajo na odhod — naši znanci v zasneženem Zlatorogovem kraljestvu.

Film je imel 3000 m dolžine. Predvajanje je trajalo ves večer.

Film je bil torej izrazito kulturnen. Zgodbe pravzaprav sploh ni bilo, zato pa dosti prizorov iz življenja človeka v gorah. Prav zaradi tega bi lahko rekli, da je to bil zemljepisno-etnografski film in prav v tem je njegova trajna vrednost.

»V kraljestvu Zlatorogovem« še ni bil zvočen film. Govorilo se je sicer o sinhronizaciji, toda, ker so bili dohodki Skale potrebni za druge namene, do tega ni prišlo. Napravljen je bil v črno-beli tehniki, zaradi tega je snemalec iskal zlasti take prizore, ki so v črno-beli tehniki posebno učinkoviti, na primer: slikal je vode po večini proti svetlobi.

Kot se iz scenarija vidi, film ni bil alpinističen. Imel je sicer nekaj prizorov o plezanju, toda to ni dalo filmu alpinističnega značaja, to sicer niti ni bil namen scenarista. Kar je bilo plezanja, bi naj po scenariju bilo v Rjavini. V resnici pa je bil del posnet v ostenju Rjavine, del v Reži, del pa v Tičarici.

Vloge so bile zasedene takole: Roban — Joža Čop, Gornik — Herbert Drogenik, odločilna je bila njegova lepa zunanost; Klemen — Mirko Kajzelj, odločilen je bil njegov pomen v plezalstvu; toda med filmanjem se je pri plezanju (na to se je podal kljub prepovedi prof. Ravnika) zlomil nogo, zato je bilo treba 1000 m filma zavreči in prizore s Klemenom začeti znova. Novi Klemen je postal Miha Potočnik.

Vlogo planšarice Lize je igrala Francka Sodja iz Bohinja; njo je snemalec odkril na Kredarici kot pomočnico pri oskrbnici. Zoolog, ki lovi kače, je bil univerzitetni profesor dr. Alfred Šerko.

Film je imel v primerjavi s številnimi odlikami zelo malo napak. Med temi naj omenimo na primer, da je vlak, ki je peljal izletnike, imel ob vseh prizorih drugačno lokomotivo. Temu se ni bilo mogoče ogniti. Prizori z vlakom so bili posneti ob raznih prilikah in ni bilo mogoče ukazati železniški direkciji, katero lokomotivo naj zapreže.

Razen tega tudi naslov ni dobro izbran. Prvič: daje povod za govorce, da je zamisel imena vzeta od Rudolfa Badjure; drugič: to ime je odraz romantične miselnosti, kakršna je bila večini skalašev tuja.

O filmu »V kraljestvu Zlatoroga« je Rajko Ložar objavil kritiko v Domu in svetu, 1921, stran 528. Kritika priznava, da je fotografija v filmu zares lepa, zameri pa enostranost — ta naj bi bila v tem, da se dejanje dogaja samo na Gorenjskem, motiv, pravi, da je naškrobljen kot sobarica, premalo da je posnetkov o hišah v gorenjskem slogu in o umetnostnih spomenikih. Hvali prizore iz življenja poključskih in bohinjskih gorjancev. O režiji filma pravi, da je slaba, pač pa da je snemalec bil zelo vešč. Igralci da so rešili svojo težko nalogo, kakor so vedeli in znali. Na splošno, da je delo doseglo v javnosti popoln uspeh, ki ga je tudi zaslužilo.

Vzeto s strogo umetniškega stališča, ta kritika ni neutemeljena, toda vedeti je treba, da je ob uporabi tako ostrih meril mogoče najti napake celo v umetniških filmih svetovnega slovesa. Kritikova trditev, da je film enostranski, ker se dogaja samo na Gorenjskem, je skoraj smešna. Ali je kraljestvo Zlatorogovo mogoče v Halozah? Kulturno-gorniški film (Skala drugačnega kot gorniškega tudi ni mogla napraviti) o Julijskih Alpah gotovo ne more biti posnet na primer na Dolenjskem. Pisca je zavedel v zmoto motto, ker govori ta o slovenski zemlji, film naj bi torej bil posnet v raznih krajih Slovenije. Toda to je, seveda, napačno pojmovanje. Film se ni nanašal na vso slovensko zemljo, niti kritik pa ne more zanikati, da se o Gorenjski lahko govori kot o slovenski zemlji.

Nihče ni mogel lepše označiti filma, kot ga je označil dr. J. C. Oblak v osnutku za govor na kongresu slovanske gorniške zveze. »Preveč idealni so naši skalaši, da bi ponižali slovenske planine za kulise pustolovskih romanov. Planine in življenje v njih so napravili za — srce filma in njegovo glavno vsebino, dočim je to pri drugih filmih večkrat narobe. Zato so nas pa uvedli predvsem v narodovo življenje in delo: od sejma v Kranju do samotne ogljarske kope. Najlepši, najgloblji momenti tega dela so njegovi (ne toliko pokrajinski) detajli: dela na polju in v gozdu, ob plugu in ob posekanem deblu, ki ga lupijo, ob nežnih gozdnih nasadih, s toliko ljubeznijo gojenih in varovanih itd. Zato je naš slovenski film splošno kulturnen, ne samo planinski film: ni toliko zabaven kakor instruktiven. Prav zato brez ovinkov povem: resnično kulturni čin je ta film; vsi oni, ki so ga ustvarili, so napravili pozitivno delo.«

O filmu je bila objavljena ocena tudi v Planinskem Vestniku 1932, 40. stran. Ker pa je očitno, da jo je napisal eden izmed skalaških odbornikov, in je ves članek prežet s stremljenjem, povzdigovati Skalo in njen film, se nam ne zdi potrebno o tej »oceni« podrobneje poročati.

Profesor Ravnik je snemal spočetka s kamero Ertl, težko 6 kg. Šele pozneje je dobil mali aparat znamke Zeiss.

Film je bil posnet v letih 1928 in 1929. Dne 27. junija 1928 je bilo sklenjeno, da kupi klub italijanski vojaški šotor, ta je bil tudi kupljen za 272 din,

26. julija je klub že imel šotor in filmanje je že bilo v teku. Toda negativ iz leta 1928 je bilo treba skoraj v celoti zavreči, ker Kajzelj zaradi nezgode v Prisojniku več ni mogel sodelovati.

30. januarja 1930 je bil negativ filma končan. Samega negativa je bilo 10 000 metrov. Razvijanje in kopiranje je trajalo 253 večerov. Delo na njih je trajalo do ene, dveh, treh, štirih, včasih tudi do pol petih zjutraj. Sodelovalo je ob teh večerih povprečno po šest članov.

Razvijali in kopirali so člani fotografskega odseka, zlasti Egon Planinšek, Janko Ravnik, Jože Lipovec, Dana Kuralt in Ciril Lampič.

Film je bil posnet na materialu Agfa. Dobavil ga je v celoti zastopnik družbe Agfa Franc Rabuse iz Kostanjevice tako, da se je odrekel svojemu 33 % zaslužku. Z drugimi besedami povedano: Skala je dobila material po ceni s 33 % popustom. To je od Rabuseja bilo tako plemenito, da ga verjetno noben drug trgovski zastopnik ne bi mogel posnemati.

Podpore za film so dali zlasti tudi politiki ne glede na razliko v nazorih: liberalni minister Ivan Mohorič (eden od največjih zaščitnikov Skale, njen član in nekaj časa tudi odbornik), dr. Anton Korošec (10 000 din), Joško Javornik, lesni trgovec iz Višnje gore, Oblastni odbor ljubljanske oblasti (10 000 din), Mestna občina ljubljanska (5000 din), Kranjska industrijska družba na Jesenicah (2000 din); ta je dala Čopu takoj 4 tedne neplačanega dopusta, pozneje so ga še podaljšali), Prometni zavod za premog 1000 din, Putnik 10 000 din, banska uprava 4000 din, magistrat Ljubljana 5000 din, ljubljanski škof 1000 din, Milica Ravnik je v Beogradu nabrala za film 23 000 din. Skupaj se je torej nabralo kar preko 80 000 dinarjev. Iz tega se vidi, kako velik pomen je pripisovala javnost filmu. Filmski trak je stal 18 987 din, kemikalije okrog 5000 din, vsi izdatki všteti nabavo aparatov, so znašali okrog 150 000 din.

Film je bil prvič predvajan od 29. avgusta do 9. septembra 1931 v veliki dvorani Uniona. To predvajanje je dalo zamisel za poznejši nastanek kina Union.

Sledilo je desetletno izkoriščanje filma. Ne samo moralno, čeprav je propagandni uspeh bil izredno velik, temveč zlasti denarno.

Del filma je bil že pred dovršitvijo prodan ministrstvu za trgovino in industrijo, to ga je uporabilo na jugoslovanski razstavi v Kopenhagenu. Ministrstvo je za to plačalo Skali 14 625 din.

Nato je film prevzel Makso Hrovatin za Zvezo planinskih društev. Poslali so ga v Lwow. Dolgo ga ni bilo nazaj. Pri tem so se pokazali Zveza, zlasti pa Poljaki, kot stranka, ki ni vredna zaupanja.

Zanimanje za film je bilo zelo veliko. Prosili so zanj ne samo po Sloveniji, temveč po vsej Jugoslaviji, pa tudi v inozemstvu. Tako so se zanimali zanj Jugoslovani v Brnu, na Holandskem, v Parizu. Prosil je zanj tudi The Press Club iz Londona.

Dopisi v letih 1931 so se nanašali po večini na film. Dohodki od njega so znašali do 17. marca 1932, torej pol leta po premieri, 90 000 din.

Skala je postala član Zveze filmskih proizvajalcev (28. septembra 1931), 7. januarja 1932 je bil v klubu osnovan filmsko-komercialni odsek. Prvi načelnik je bil finančni strokovnjak direktor Franjo Vilhar. Zastopnik odbora v tem odseku je bil pozneje, po odstopu Fr. Vilharja, Milan Kham.

Film »V kraljestvu Zlatoroga« spada med največje in najpozitivnejše akcije, kar jih je Skala izvršila. Njen kulturni, moralni in denarni uspeh je tvoril podlago za celo vrsto naslednjih uspehov kluba.

Skala za ta film ni mogla biti zadosti hvaležna ne Janku Ravniku, ne njegovim imenovanim in neimеноvanim sodelavcem.

Delo fotografskega odseka razen tega filma ni bilo toliko pomembno kakor v prejšnji dobi. Skala je slikala letalski miting, odkritje spomenika Napoleonu, pogreb telovadca Toneta Maleja. Dogovarjali so se za skupno filmanje s Kajak-klubom, toda ostvarilo se to ni.

Število gornikov-fotografov je bilo v tem času že precej veliko tudi v SPD, zato je dr. Tuma že 24. aprila 1930 predlagal, naj se delo fotografov v obeh organizacijah uskladi, zlasti naj si fotografi obeh organizacij med seboj ocenjujejo negative.

Leta 1932, ko je fotografsko delo s filmom spadalo že v preteklost, se je fotografski odsek lotil pretisa in bromovega olja.

2. Toponomastični zemljevid skupine Triglav-Škrlatica

Takoj moramo povedati, da niti ta zemljevid niti knjiga istega avtorja, ki jo je v tej dobi izdala Skala, nista plod dela v klubu, temveč je eno in drugo ustvaril izključno dr. Tuma. Pa ne samo ustvaril, temveč tudi plačal vse stroške, izkupiček pa podaril Skali. Med vsemi skalaši, ki so kaj napravili, ne da bi za to pričakovali denarno korist, je torej dr. Henrik Tuma na prvem mestu. S tem, da je izdajo svojih del prepustil Skali, je izkazal klubu zaupanje in veliko naklonjenost.

Da je zemljevid toponomastičen, pomeni, da so na njem glavno krajevna imena. Avtor je hotel s tem delom seznaniti javnost, zlasti gornike, s pravimi ljudskimi imeni na tem področju Julijskih Alp. Snov je nabral sam v neposrednem stiku z domačini.

Zemljevid je grebenski v merilu 1 : 37 500. Označeni so v njem grebeni, vrhovi, obore (po slovenskem pravopisu pravilno: obori), selišča, prelazi, vode, cerkve, hiše, seniki, turistovske (na zemljevidih je zapisano: »turistske«) kočice, lovske kočice, križi, znamenja, pokopališča, mlini, žage, ceste, vozne poti, steze, brvi, mostovi, grape, ledeniki, izviri.

Risal Ostoj Tuma, tiskala Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani, izdano verjetno leta 1930.

Dr. Tuma je s tem temeljitim delom naredil red v imenoslovju Vzhodnih Julijskih Alp, kolikor jih zajema zemljevid. To je bilo potrebno toliko bolj, ker je bila na mnogih področjih dotlej cela zmešnjava. Ni bilo razčiščeno, na primer, kaj je Gamzovec, kaj Rogljica, kje je Dovški križ, kje je Oltar itd. Razen tega cela vrsta imen sploh ni bila znana. Dr. Tuma je odkril nešteto doslej manj znanih imen, hkrati za posamezne kraje določil pravilna imena in s tem storil veliko uslugo ne samo slovenskemu gorništvu, temveč vsej slovenski kulturi.

Kljub vsem nespornim odlikam pa se ni mogoče strinjati z vsem, kar je v zemljevidu vpisano in kakor je napisano. Na primer izraza Proklete police nihče ne uporablja, temveč se reče Frdamane police, čeprav je ta spačenka vzeta iz nemškega jezika. Tudi se ne reče Mužaklja, temveč Mežakla. Ime Glava v Zaplanji se nam ne zdi prav slovenska tvorba (kopičenje predlogov) in bi bilo treba to ime še dobro preveriti. Pisanje vseh besed v imenu z veliko začetnico je bilo v nasprotju s pravili slovenskega pravopisa v času, ko je zemljevid izšel; glede teh pravil pa se slovenski pravopis do danes ni spremenil.

Dr. Tuma se je ravnal po mnenju dr. Josipa Tominška, da se značilne besede v krajevnih imenih pišejo z veliko črko na primer: Konjsko Sedlo, Velika Planina, Draški Vrh itd. (PV XXI., str. 22). Dr. Tominšek je ostal s tem stališčem osamljen. Slovenska slovnica dr. Antona Breznika — in ta je bila odločilna — take pisave ni dopuščala. O tem je pisal tudi dr. Jože Rus v »Sloveniji« 5. X. 1934, str. 3 in 4 (Pravopisne muhe Planinskega vestnika). Dr. Tominšek mu je sicer nekaj odgovoril, toda nič prepričevalnega.

Pisati Križki podi in Dražki vrh namesto Kriški podi in Draški vrh je pa tako izrazito napačno, da je o tem vsak pogovor odveč.

Kdor bi hotel pravilno oceniti vse podatke, bi moral takorekoč vse preveriti. Naš namen pa tudi ni, podajati o zemljevidu in drugih delih izčrpna poročila, ker bi se s tem obseg tega dela še bolj povečal in bi postal spis nepregleden.

Je pa verjetno, da bi tudi kritičen zbiralec ne mogel najti dosti netočnosti v imenih, tako da lahko štejemo ta zemljevid na samo za najboljše delo, kar jih je na tem področju izšlo, temveč tudi za trajno kulturno vrednoto.

Dr. Tuma je 15. junija 1931 prepustil vso zalogo zemljevidov Skali. Klub bi ob primerni propagandi lahko razpečal veliko izvodov, ugotoviti pa je treba, da tega ni znal organizirati. Zato so ti zemljevidi še dolgo časa ležali v klubu.

3. »Pomen in razvoj alpinizma«

Dr. Henrik Tuma je napisal knjigo »Pomen in razvoj alpinizma«. 7. avgusta 1930 je predlagal, naj izda knjigo Skala; založil bi jo sam. Klub je ponudbo sprejel in prispeval 4 slike v vrednosti 2500 din. Ni pa prej preveril, kaj je v rokopisu napisano.

Knjiga je izšla leta 1930 v tisku Ljudske tiskarne v Mariboru. Imela je 296 strani velikosti 16 × 24 cm (velike 8°), vezana v platno. Cena je bila 120 din. Naklada 2000 kosov.

Vsebina: Predgovor. Razvoj alpinizma. Igra, delo, šport in ples. Čustvo prirode in umetnost. Popotovanje in turizem. Alpinizem. Alpinizem z individualno psihološkega stališča. Alpinizem in znanstvo. Povzetek.

V predgovoru navaja pisatelj cilje, ki jih je zasledoval s pisanjem te knjige: 1. dati pregled alpinističnih (dr. Tuma piše: alpinskih) organizacij; 2. ustvariti ožjo duhovno vez med slovanskimi alpinističnimi društvi; 3. postaviti na novo problem prve slovenske kulture v Alpah.

V poglavju »Razvoj alpinizma« navede pisatelj na 71 straneh veliko zanimivih podatkov zlasti o razvoju organiziranega alpinizma po svetu. Navaja zgodovino posameznih alpinističnih organizacij pri najrazličnejših narodih. Med naštevanje podatkov vstavlja pisatelj svoje osebne nazore o posameznih vprašanjih.

V poglavju »Igra, delo, šport in ples« postavlja pisatelj razna merila, po katerih naj se ločijo te dejavnosti. O igri pravi naslednje:

Temeljna sestavina vsake igre ostane zabava in svobodnost brez iskanja dobička.

V nasprotju s tem pa se strinja z Oppelom, da je delo vsako pravilno načrtano in smotrno delovanje človeka. V tem smislu je tudi otrokovo delovanje, ko razdira igračo iz radovednosti nad tem, kakšna je znotraj, delo.

Glede športa pa navaja več mnenj, ker je to vprašanje najbolj sporno. Tako pravi:

Šport ima to skupnost z igro, da z obema tema dejavnostima stremimo k sprostitvi. V tem je šport enak igri. Kakor hitro pa se šport goji z namenom, da pridobimo z njim telesno zdravje, moč in spretnost, se igra pretvori v šport. Šport je torej igra, ki je postala delo. Po mnenju dr. Tume se pokaže šport v pravem pomenu besede šele takrat, ko pristopi k uveljavljanju še zavest nadpovprečne lastne sile. Bistvo športa je premagovanje človekovih slabosti. Šport zahteva izrazito in močno telesno gibanje, v bistvu športa pa je tudi moment nevarnosti in tveganja.

Za razne idejne spore med skalaši je važna naslednja trditev: S stopnjevanjem telesne in duševne sposobnosti pa skoraj vsi športi streme po tekmi. Zaradi tega se često predstavlja tekmovanje kot odločilna ali celo kot edina vsebina športa.

Rekord pomeni zapis uspehov, torej ugotovitev določene spretnosti v času in prostoru. Rekord pomeni primerjanje, cenitev, zaradi tega se rekord posebno izraža pri tekmi, je pa lahko tudi samo zapis o času in prostoru. Edinole tak more biti rekord v alpinistiki.

Toda: šport, pri katerem je tekma s stremljenjem po priznanju in odlikovanju izključni moment, ni več šport, temveč izrodek športa. Alpinizem ne sme biti zgolj tekmovanje in rekorderstvo.

Šport je najbolj čist takrat, ko ga gojimo brez tekmovanja. Ples je nekje na sredi med igro in športom, prehaja pa v umetnost.

V poglavju »Čustvo narave in umetnost« prikazuje pisatelj pomen J. J. Rousseauja za preobrat v pojmovanju človekovega razmerja do narave. Nato navaja veliko primerov, kaj so o naravi govorile razne slavne osebe, konča z razlagami, kako vpliva narava na človeka.

O umetnosti pravi, da je spontan izraz človeške notranjosti kot dela vesolja. Lepota narave je pravzorec, je v duši nositeljica vsake lepote. Narava pa nima estetske vrednosti, če je ne gledamo skozi umetnost, ki se izraža v jeziku.

Vsakdanje življenje je omejevanje človekove moči dejanja. Nato prehaja še v poglavju umetnosti na alpinizem in pravi, da je alpinistično dejanje prav tako »nujnost alpinista«, kakor je umetnina »nujnost umetnika«. To se pravi: nihče ni umetnik, če ne ustvarja umetnin, in nihče ni alpinist, če ne opravlja alpinističnih dejanj.

V poglavju »Potovanje in turizem« pove, da je bistvo izleta v ljubezni do prostosti v naravi. Temu čustvu se pridružujeta še stremljenje po spremembi in želja po spoznanju novih krajev. Kadar je tako, nastopi popotovanje.

Ko postaneta izlet in popotovanje širši socialni pojav, se prične turizem. Karakteristična črta turizma je njena gospodarska plat.

Dr. Tuma ne dela razlike med turizmom (= tujski promet) in turistiko (= potovanje zaradi zabave in spoznanja tujih krajev). Zaradi tega govori, da je alpinizem turizem, ki ima za cilj in predmet Alpe. Veleturist je turist-športnik v visokih gorah. V tem poglavju je tudi znamenito opozorilo na razliko med pojmom »planine« in Alpe.

Pisatelj dalje pojasni pojma popotovanja in potovanja. Bistvo popotovanja je stremljenje po širini sveta, odpor zoper ozkost domačega kraja. Potovanje pa je bolj zavestno dejanje, izvršeno z določenim namenom, n. pr. gospodarskimi ali zaradi spoznavanja neznanih dežel.

Obširno in temeljito poglavje »Alpinizem« začinja pisatelj s kratkim zgodovinskim opisom. Navaja, da traja prva doba alpinistike do leta 1880; to je čas, v katerem so angleški gorniki osvojili vrhove Alp, in sicer v spremstvu domačih vodnikov; v drugi dobi prevladujejo Nemci; ti delajo vzpone brez

vodnikov, išoč sistematično nove težke pristope od vseh strani (»prvenstveni vzponi«). Pisatelj navaja kot značilno, da ti odlični športniki odklanjajo uvrstitev alpinistike med športne dejavnosti. Značilna razlika med obema dobama je tudi v tem, da so alpinisti prve dobe bili večinoma znanstveniki, v drugi pa mladeniči. Predstavniki te druge skupine je Guido Lammer. Ta že odkrito in zavestno priznava športni element alpinistike.

O alpinizmu navaja, da je obrambno gibanje mestnega kulturnega sveta zoper mestno izprijenje. (Ta trditev je bila pozneje ena izmed temeljnih tez skalaške ideologije, le da je bila nekoliko drugače izražena.) Hkrati nakazuje bodoči razvoj plezalstva v ekstremizem, ko pravi, da se tudi pri alpinizmu kaže splošni zakon, po katerem se vsako človeško delovanje na določeni stopnji sprevrže v virtuoznost.

Z razširitvijo alpinistike je nastal med starejšimi gorniki odpor zoper zanemarjanje estetične in etične strani alpinizma. Tako tudi pri Slovencih. SPD je bilo prežeto s protišportno miselnostjo. Šele Skala da je prenesla med Slovence sodobno alpinistično miselnost.

Po vsem svetu se opaža, da sta se v alpinizmu ustvarili dve pojmovanji. Poleg športnikov, ki so videli bistvo v zmagah nad stenami, so se prav izrazito pojavili gorniki-esteti, to je alpinisti, ki vidijo v telesnem delovanju le sredstvo za uživanje lepot v alpski naravi.

Končni razvoj pa kaže alpinizem kot kompleks vsega delovanja in stremjenja v gorah, športnega, estetičnega, etičnega do svetovnega naziranja v družbi z vedami o alpski naravi in alpskem higieničnem, gospodarskem in socialnem življenju ter družbi z umetnostjo in poezijo, ki ima za predmet gore.

Alpinistika pušča estetičnemu uživanju in duhovnemu življenju dovolj prostora in to je njegova glavna prednost pred drugimi športi.

Ko razglasi za pribito dejstvo, da je alpinistika šport, trdi, da postane šport vsaka dejavnost, če se izvaja izključno zaradi meritve lastne moči z močjo drugih oseb ob pogojih, določenih že v naprej in veljavnih za obe stranki.

Stremljenje alpinizma pa ni isto kot stremljenje po moči, o kateri govori nemški filozof Nietzsche, ker alpinist ne stremi po oblasti nad drugim človekom.

To, kar alpinista mika, je čustvo, da v gorah še naravne sile prosto gospodarijo.

Kot kriterij za to, kaj je šport, postavlja dr. Tuma *zavest lastne nadpovprečne moči in spretnosti*.

Po njegovem mnenju je farizejstvo odklanjati od sebe vsako zavest častiljublja.

Glede tekmovanja v gorah navaja Lammerjevo mnenje, da je rekorderstvo skoraj izključeno zaradi tega, ker se en vzpon ne da primerjati z drugim, in sicer zaradi tega ne, ker se dnevni čas, letni čas in vreme neprestano spreminjajo; razmere, v katerih so posamezni vzponi napravljeni, so torej različne. Za rekorderstvo pa je potrebna stalna mera. Isto velja glede tekm. Tudi te so v alpinistiki izključene, ker je nemogoče postaviti enotno merilo.

Pravi alpinist ne pleza zato, da bi užival alpsko naravo, temveč zaradi čustev, ki jih vzbuja v njem samo plezanje.

Dr. Tuma pri teh navedbah tudi točno opredeli razliko med alpinizmom in alpinistiko. Alpinistika je gorski šport in del alpinizma.

Kdor nič ne misli in nič ne čuti, temveč samo vadi svoje mišice, ni ne športnik ne alpinist; to pa velja tudi za takega človeka, ki vidi v naravi samo lepe barve in mične oblike ter o njih sanja brez dejanja. Čisto pasivno uživanje narave in umetnosti je mehkužnost.

Alpinistika je stopnjevan izraz Rousseaujevega gesla »nazaj k naravi«.

Čeprav obsega alpinistika vse bistvene znake športa, s pristopom duhovnega elementa v ljubezni do gora in gorske narave dopolni vsebino športa tako, da postane duhovni element odločilen. Tudi strasten športnik, plezalec in smučar mora pod vtisom veličastja narave postati alpinist. Tako v alpinistiki šport in občutje narave postaneta neločljiva, drug drugemu pogoj.

Pisatelj navaja besede dr. Viktorja Dvorskega: Za stare alpiniste je pobuda za alpinistiko veda, higiena, estetika, sprostitiv, sodobni alpinist pa sledi le svojemu notranjemu glasu, svojemu hrepenenju.

Alpinistika je torej športno delovanje v gorah iz ljubezni do gorá.

Idealna alpinistika je v harmoniji telesne in duševne dejavnosti. Kjer te harmonije ni, govorimo o enostranski alpinistiki; ta je lahko predvsem telesna ali predvsem idejna.

Glede smučarstva pravi pisatelj, da je lahko del alpinistike, lahko pa je samostojen šport. V nasprotju s plezalstvom so pri smučanju možne in dopustne tekme.

Alpinist more biti danes le oseba, ki obvlada smučanje. Smučar pa je lahko alpinist ali »čisti« športnik. Odločilno je to, ali gre v gore iz ljubezni do gorá ali zaradi urjenja svojih sil.

Za alpinistiko je značilen element boja in nevarnosti. Prav tako pa tudi čut tovarišstva in zavest dolžnosti.

Na koncu tega poglavja objavlja pisatelj opis nezgode, ki se je pripetila Edu Deržaju in Miri Debelakovi v juliju 1927.

Poglavje »*Alpinizem z individualno-psihološkega stališča*« začenja pisatelj z razlago tega, kaj razume pod individualno psihologijo. Pod tem pojmom si predstavlja nasprotje k socialno-psihološkemu gledanju na alpinizem.

Pisatelj razlaga stremljenje po prosti naravi kot reakcijo zoper izprijeno meščansko družbo.

Navaja nekoliko alpinistov in jih skuša opredeliti v kategorije, kakor si jih pisatelj zamišlja. Dr. Klement Jug, dr. Guido Lammer in dr. Henrik Tuma spadajo po njegovem pojmovanju v vrsto alpinistov-etikov; pri teh odločata volja in dejanje. Nasprotni tip alpinista predstavlja dr. Julius Kugy, tip klasičnega nemškega alpinizma z vso nemško sentimentalnostjo in umerjenostjo. Alpinist-estet.

V katero kategorijo pride posamezen alpinist, to je determinirano, določeno skoraj ne glede na njegovo voljo od njegovega rodu in od okolice. Dr. Kugy je zato, ker je bil premožen in zrasel v udobnosti ter urejenih razmerah, moral postati alpinist-estet, medtem ko sta se dr. Jug in dr. Tuma izbegana in izmučena zatekla v naravo ter v njej našla višje moči in se osvežila v težkem boju z življenjem. Dr. Juga in sebe šteje pisatelj za tip slovenskega alpinista.

V poglavju »*Alpinizem in znanstvo*« zastopa pisatelj — kot že prej v drugih spisih — tezo, da so Slovenci prvotni prebivalci Alp in da je kultura slovenskih pastirjev tvorila temelj za vso kulturo, ki je nastala na tem področju. Pravilnost te trditve dokazuje s krajevnimi imeni, rastlinskimi imeni in z označbami planinske gospodarske stavbe.

Nekaj primerov:

Rastlinska imena: nemški Rausch — slov. ruša; Latschen — sleč; Gruebling — grib; Lauf — lub.

Stavbe in sirarstvo: Kuhtrein — ladinski — utro; Schotten — skuta; Serassier — sirar; Bongrad — pograd.

Krajevna imena: Natisone — Nadiža; Fella — Bela; Sflincis — Svlečje; Pio verno — Beli vrh; Ampezzo — Na peči; Croda Cuz — Skrotje; Kucelj; Leposse — Lepoče; Stermozzen — Strmica; Poggia — Polje; Levada — Livada; Illavzalpe — Jelovec; Zuerich — turič; Perfl — preval; Kanzen — konec.

V zadnjem poglavju »Povzetku« ugotavlja pisatelj, da je alpinizem najmodernejši socialno-psihološki pojav zadnjega veka.

V prvi davnini so bili ljudje prevzeti od groze in strahu, narava je odbijala in nadvladovala človeka.

V drugi dobi je človek že ustvaril orodje in orožje; postal je pastir, poljedelec, ribič.

Tretja doba, ki traja še danes, traja šest ali vsaj tri tisoč let. Zanj je značilno, da je volja nadvladala čustvenost, človek je začel izrabljati človeka, nastala je država.

Pod pritiskom utesnjenosti, ki jo je ustvarila industrija, se poraja želja po povratku k naravi. Ob koncu novega veka se človek že vedé in hoté vrača k naravi.

Vir razvoja niso visoki geniji, temveč tlijo napredne ideje v množicah in vzplamtijo, kadar je čas za to.

Prva človeška zgodovina nastopi takrat, ko človek zaslužni človeka. S človeško zgodovino se pa prepletajo pojmi igre, dela in športa. Sprva je prevladovala igra, v zgodovinski dobi države prevluduje delo, danes pa smo na pragu nove dobe, ko se odpira prosta pot športu in stremimo z vsemi silami k umetnosti.

Moderni šport in izraziti čut za lepoto narave nastopita hkrati s tehniko in v njeni družbi. Da je šport v sedanji obliki nastal pri Angležih, je posledica okoliščine, da se je industrija razvila najprej pri Angležih.

Ni alpinizma brez ljubezni do narave in ni alpinizma brez športa. Pisatelj še enkrat postavlja tipe alpinistov: estete (dr. Kugy), etike (Dr. Lammer), poete (dr. Meyer). To so nemški tipi alpinistov.

Slovenski tip alpinista sta dr. Jug in dr. Tuma, proletarska otroka, sinova tlačnega naroda. Ta dva hočeta »v sebi preglasiti odpor proti obdajajočemu socialnemu pritisku«.

Bistvo alpinizma ni estetska, temveč etična vsebina, ta je napravila iz njega kulturno gibanje visoko civiliziranega človeka.

Pisatelj se dotakne psihoanalitičnega nauka, da je umetnost sublimacija, to je, na višjo stopnjo dvignjena in preobrazena oblika spolnega nagona. Navaja že velikokrat izrečeno misel, da je gornišstvo za marsikoga zavestno ali nezavestno odvrčanje od spolnosti. Dr. Tuma se s tem ne strinja ter trdi, da šele moment vztrajnosti in ritma v vedno se ponavljajoči energiji tvori temelj za duhovnost in duševnost. Podrobnejše razlage k tej trditvi ne dodaja.

Alpinizem je odpor zoper velikomestno družbo, zoper ideološko civilizacijo, hkrati je alpinizem osamosvojitve delovnega človeka po ritmu vsemogoče narave.

Če leži ves napredek in vsa človeška kultura na dveh razvojnih silah, to je, na prevladovanju velikosti in tajinstvenosti narave ter gospostvu človeka nad naravnimi silami po eni strani, zmagi volje nad čustvi po drugi strani, tedaj je očitno, da je alpinizem najodličnejša razvojna sila moderne kulture.

Alpinizem je duševno-telesno delovanje, ki dosega ali celo presega v iskrenosti in realnosti celo oblike umetnosti in verstva.

Knjiga »Pomen in razvoj alpinizma« vsebuje med besedilom dvanajst fotografij, to so: Janko Ravnik: Jalovec s Slemenca, Martuljkova skupina, Smu-

čarji na Gorenjem Voglu, Šumeča Pišnica, Gozd na Pokljuki, Severna stena velikega Draškega vrha, Ivje; Janko Skerlep: Ponca s Planice pozimi; Egon Planinšek: Blejsko jezero, Narcise na Golici; Dana Kuralt: Ovce pod Slemenom; Brisighelli: Mangrt.

Prvo kritiko o »Pomenu in razvoju alpinizma« je napisal urednik Planinskega Vestnika dr. Josip Tominšek v 1. številki letnika 1931 PV.

Kritik ugotavlja, da vsebina knjige po svojem razporedu ni v skladu z naslovom. Dr. Tuma začenja knjigo z razvojem, ne pa s pomenom alpinizma. S tem preobratom pa da je knjiga speljana na neenotno pot: predpostavlja se obstoj alpinizma, ne da bi povedal, kaj je alpinizem. To da povzroča pisatelju težave v vsej knjigi.

Kritika s tehtnimi razlogi zavrača trditev dr. Tume, da so Slovenci od praveka bivali na sedanjem ozemlju in celo po drugih predelih Alp.

Dr. Tominšek zameri pisatelju, da je zamolčal zasluge dr. Frana Tominška, Jakoba Aljaža in Frana Kocbeka za organizacijo slovenskega gorništv.

Kritik zavrača dr. Tumovo trditev, da je alpinizem šport. Kaj je šport in kaj ni, za to da je odločilen v določenih okoliščinah *namen osebe*, ki določeno dejavnost opravlja, ne pa količina, uspeh in kakovost udejstvovanja.

»Ne ugiblajte torej, kako se vaše delo opredeljuje in imenuje«; »Planinstvo je tako obširno in dela v njem toliko, da lahko dobijo pri njem vsi svoje mesto delavnosti; pri Vestniku n. pr. vsi prostora«.

Končno piše dr. Tominšek še naslednje:

»Športniki morajo biti fair, pravi knjiga sama na str. 166. Čista objektivnost je dolžnost knjige. Tu mi prihaja še na misel opis, ki stopa izven okvira dr. Tumovega dela in se ondi čuti kot prisiljen vrivek. To je poročilo o nesreči Marko Debelakove in Eda Deržaja; dr. Tuma pritajeno očita Planinskemu Vestniku, da v njem spis ni izšel, dasi mu je točno znano, kako je do tega prišlo.

Jaz sem sam v Vestniku na str. 189 leta 1927 poročal na kratko o nesreči s porabo privatnega pisma pisateljice in sem napovedal članek, ki bi služil v »pouk in svarilo«, članek sem priredil za natis in nič ne prikrivam, da me je pretresel. V Ljubljani so zabranili, da ni izšel; kdo pa je zabrano inspiriral? Baš tisti, ki so zdaj poročilo izdali — če hočejo s tem izraziti, da so svojo nekdanjo tovarišico rehabilitirali, potem je čin pravilen; ni pa prav, da tega niso povedali in da se dr. Tuma obregne ob Planinski Vestnik. Njegova dolžnost bi bila, da pove vse ali nič.«

Naslednji kritik Rajko Ložar je v Domu in svetu, letnik 1931, posvetil dr. Tumovi knjigi skoraj štiri strani (85–89). Ugotavlja predvsem, da dr. Tuma niti imen ne navaja pravilno, v besedilu, ki ga navaja, pa izpušča posamezne dele tako, da se smisel besedila izmaliči, drugod da potvarja besedilo.

Rajko Ložar odkrito pove, da ima o mladem rodu planincev slabo mnenje. Nato trdi o dr. Tumovem delu, da pisatelj v njem nikjer ne definira alpinizma, pač pa se ves čas trudi, da bi ga prikazal kot šport.

Nato napada kritik dr. Jugovo in sploh skalaško pojmovanje etike ter trdi, da »ti ljudje brutalno športiško in predrzno prezirajo i gore i življenje človeka in da vidijo v prvi vrsti samega sebe« (str. 88).

Ložar pravi, da Jug ni bil reformator, temveč deformator in plitek ideolog ter poleg Tume najslabši zagovornik alpinizma. »... naj se nam že končno prizanese s to diletantsko ideologijo kulturne obrambe.« »Resničen alpinizem je vendar kultura, je alpinizem le v toliko, kolikor nosi v sebi kali kulturnosti.«

V nadaljnem zavrača kritik iste teze iz »Pomena in razvoja«, kot jih je zavrnil dr. Josip Tominšek.

Tretjo kritiko o dr. Tumovi knjigi je napisal dr. Josip Ciril Oblak pod naslovom »Slovenski tip« (»Jutro« letnik 1930 št. 274, 282, 288). Pisec je — kot vedno — tudi tokrat bil v izražanju zelo dostojen. Zapisal je med drugim, »da je kulturna dolžnost vsakega Slovenca, ne samo alpinista, da si nabavi dr. Tumovo knjigo »Pomen in razvoj alpinizma«; da jo vsakdo sam prebere in bo sam videl, kaj je v njej in na njej. Če drugega ne, mu bo dala vsaj pobudo, da premišljuje...«

Dr. Oblak zavrača dr. Tumovo trditev, da je dr. Kugy tip nemškega, dr. Jug in on pa tip slovenskega alpinista. Kritik trdi, da je dr. Kugy slovenskega rodu in po značaju pristen Slovenec. Pač pa da je dr. Tuma »Aljaža potisnil v ozadje, sebe pa v ospredje preko vsake dopustne mere.« O sebi je napisal dr. Tuma še celo to, da je bil na Krimu in Kureščku, o Francetu Kadilniku pa niti tega, da se je povzpel na Veliki Klek (Grossglockner).

Če poskušamo po vsem tem ugotoviti pravo vrednost dr. Tumove knjige, pridemo do naslednjih sklepov:

Knjiga »Pomen in razvoj alpinizma« je predvsem petkrat preobširna. Kar je v njej dobrega, za to bi zadostovalo 50 strani. Poglavlje »Alpinizem in znanstvo« bi sploh moralo izostati, ker je slovenska znanost popolnoma zavrgla domnevo, da so Slovenci prvotni prebivalci Alp.

Pisatelj je v vsej knjigi zelo nekritičen in neobjektiven. Jezik je izrazito slab. Pisatelj na primer odklanja slovensko besedo »vzpon« kot hrvaško, sam pa uporablja izraz »alpinski čin« namesto pravega slovenskega izraza »alpinistično dejanje«. (Pri tem omenjamo mimogrede, da izhajajo pridevniki alpski od besede Alpe, na primer alpsko rastlinstvo, alpinističen od alpinizem, na primer alpinistično dejanje, alpinističen klub, pridevnik alpski pa ustreza samostalnemu alpinec, to se pravi, vojak, zlasti italijanskega, gorskega polka.)

Besede, ki jih tvori dr. Tuma kot nove, so slabe, na primer »ljubimstvo« za »amaterstvo«.

Teze o slovenskem in nemškem tipu alpinista niso utemeljene.

Trditev, da se delovanje pretvarja v šport šele takrat, ko se mu pridruži zavest nadpovprečne moči in spretnosti, se ne da zagovarjati.

Pač pa ostane zasluga Dr. Tume, da je s knjigo »Pomen in razvoj alpinizma« zbudil zanimanje za vprašanje, kaj je igra, šport, delo. Najboljše je v knjigi nedvomno poglavje o alpinizmu in z njim je, če ne že v podrobnostih, pa vsaj v glavnih obrisih res utemeljil ideologijo organiziranega slovenskega alpinizma.

Spričo velike prepričljivosti, ki veje iz tega poglavja, izgubijo pomen vse kritike, tudi tiste, ki so logično še nekako utemeljene. Stališče Rajka Ložarja, da je alpinizem izrazito kulturni pojav, kaže na popolnoma statično pojmovanje, kot da se vsebina pojma »alpinizem« ni v teku časa nič spremenila. Za začetek alpinizma namreč res drži, da so pobude bile dane iz kulturnih razlogov — odkrivanje neznanih krajev, proučevanje alpske pokrajine, morfologije, botanike itd. Brez športnega momenta tudi ta čas ni bil, toda šport — vzpon na goro — je bil v glavnem le sredstvo. Sčasoma pa namen, da se alpska pokrajina znanstveno obdeluje, vedno bolj gineva, hkrati pa sili v ospredje športni moment, dokler se ta ne pretvori v virtuoznost, v ekstremizem — ta pa s kulturo nima nič skupnega. Ravno Skala je bila nositeljica športne ideje in njen

ideolog je dr. Tuma. Ta ideologija je leta 1931 prodrla tudi v SPD in je zelo značilno, kako malo je Rajko Ložar doumel bistvo dogodkov. Sicer je bil Ložarju podoben celo predsednik Skale Janko Ravnik — tudi ta je poskušal s Skalo plavati zoper tok in speljati klub v vode alpinizma kot izrazito kulturnega pojava, oziroma dati delu v klubu izrazito alpinistično kulturni značaj.

Drži pa tudi to, da je bil dr. Tuma veliko bolj bojevnik kakor pa znanstvenik. Zato ne smemo jemati vseh njegovih stališč za pravilna, pač pa je v celotnem duhu tega poglavja dan temelj za takratno ideologijo Skale, pa tudi bodočih ideologij.

Poglavju, v katerem največ govori o dr. Jugu in o sebi, je dal dr. Tuma naslov: Alpinizem z individualno-psihološkega stališča. Bralec bi pričakoval, da bo pisatelj v tem poglavju obdelal dr. Juga, sebe in druge s stališča individualne psihologije v strokovnem pomenu besede. To bi namreč bilo zelo zanimivo in niti ne preveč težko. Pod pojmom individualne psihologije se razume navadno sistem oziroma nauk, ki ga je osnoval dr. Alfred Adler v knjigi »Poznanje človeka« in čigar bistvo je tole: Človekova duševnost je usmerjena v to, da posameznik v družbi uveljavi samega sebe. To stremljenje je pa redno posledica občutkov manjvrednosti.

Zelo zanimiv bi bil poskus, razložiti vedenje, početje in misli dr. Juga s tega stališča. Žal se tega dr. Tuma ni lotil.

Kot najslabšo točko knjige moramo oceniti to, da je priobčen članek o nezgodi M. Debelakove in E. Deržaja. Kaj je pri tej nezgodi bilo res in kaj ne, to je tokrat postranska stvar. Dejstvo je, da članka dr. Tominšek ni priobčil v Planinskem Vestniku, ker je to zahtevala Skala. Sedaj pa ista Skala izdaja knjigo, v kateri je ta članek priobčen, in to še s pripombo, da je dr. Tominšek odklonil objavo. Z drugimi besedami: Mi smo lepi, tisti, ki je grd, je urednik Planinskega Vestnika.

S tem se je nasproti dr. Tominšku vedla Skala ne samo nefair, temveč izrazito nekorektno. Seveda je vprašanje, ali so skalaši vedeli za to, da je ta članek v besedilu. Verjetno niso želeli žaliti spoštovanega starešine, temveč so si šteli celo v čast, da njegovo knjigo lahko izdajo. S tem odnosom Skale do sebe je dr. Tuma moral računati in se lahko reče, da tokrat ni opravičil zupanja, ki ga je imela Skala do njega. Dr. Tuma ni bil kak laik, temveč je bil odvetnik, in je moral vedeti, kakšna brezobzirnost je objava članka za Torellija, Martelanca, Pardubskega, Kvedra, Ravnika, Čopa, Potočnika itd. To je bila stvar, ki je alpinistična morala ne dopušča. Ko pa je izšla kritika, se tudi odbor Skale ni mogel delati nevednega. Toda, namesto da bi izrekli moško besedo in priznali nekorektnost, so napravili najslabše, kar so mogli: Sklenili so 8. januarja 1931, da se »ne reagira na članek dr. Tominška o naši knjigi«.

In še nekaj o slikah.

Po kakovosti so brez dvoma odlične. Toda malokatera med njimi je alpinistična. Blejsko jezero z alpinistiko nima zveze, slika o Ponci sploh ni delana iz Planice, lahko bi pa bila porabljena kot reklama za cesto Kranjska gora—Rače ali pa železnico — ta je namreč na fotografiji tudi vidna. Itd.

Komercialna stran »Pomena in razvoja« je bila šibka. Skalaši knjige niso dosti kupovali, tudi drugi ne. Nekateri skalaši so jo zaradi odstavkov o nezgodi Eda Deržaja izrecno bojkotirali. 12. maja 1931 je na občnem zboru prepustil dr. Tuma ves izkupiček knjige Skali.

Od 2000 izvodov je bilo tedaj razprodanih 504, člani so kupili le 27 knjig. Velik del zaloge je bil naprodaj še dvajset let po izdaji knjige.

4. »Naš alpinizem«

a) Nastanek.

Iz opisov književnega dela v smučarsko-plezalni dobi vemo, da je hotela Skala že pred leti izdati nekaj zbornik z razpravami z najrazličnejših področij, zlasti iz geologije in botanike. To je bil prvi temelj za Naš alpinizem.

Naslednjo pobudo za izdajo knjige je dala potreba po obširnejšem seznamu plezalnih vzponov. Vemo, da je k priobčevanju teh opisov v Planinskem Vestniku povabil skalaše urednik dr. Josip Tominšek. Ko pa je to prilikom hotel porabiti osrednji odbor SPD za to, da pritisne Skalo na kolena, se je dr. Tominšek diplomatsko umaknil. Ni ponudil svojega odstopa za primer, da osrednji odbor ne bi upošteval njegove dane besede.

Tretja korenina je imenoslovje in izrazoslovje slovenskih gora. To je zbiral dr. Tuma. Z njim so sodelovali skalaši na tem področju že dalj časa, gotovo pa po 15. marcu 1928.

Zbiranje snovi za same opise vzponov se je začelo leta 1929. Od listinskih dokazov nam je ohranjen dopis, poslan 26. aprila 1929 dr. Juliju Kugyju. V tem pismu se že govori, da je Skala prevzela nalogo, opisati za jugoslovanske gornike vzpone, izvršene v slovenskih gorah.

11. maja 1929 že odgovarja dr. Kugy in pošilja opise vzponov. Pismo je pisano z roko v nemščini in z gotico ter je ohranjeno.

Sledilo je dopisovanje z drugimi inozemskimi alpinisti, tako z Vladimirom Douganom iz Trsta, dr. Paulom Kalteneckerjem, Rudolfom Fritschem z Dunaja. Do srede leta 1931 je dopisovala z njim Skala, poznejša pisma pa so že naslovljena na zbiralca snovi, Mirka Kajzelja. Ta je bil v jeseni 1931 v Grazu in tam v knjižnici izpisoval opise iz avstrijskih in nemških listov. Od teh opisov je posebno zanimiv tisti, ki ga je napisal 22. januarja 1932 polkovnik ph. dr. Jiří Čermák iz Prage v — *slovenščini*.

Medtem je pa dr. Tuma dopolnjeval zbirko gorskih izrazov. V septembru 1930 je prosil Skalo, naj mu pošlje drugega sodelavca, ker je Kajzelj odsoten. 5. februarja 1931 je bila terminologija gotova. Poslali so jo na vpogled slavistom. Profesor dr. Fran Ramovš je nekaj izrazov črtal, v splošnem pa je menil, da so izrazi prav dobri.

Slike, ki so bile potrebne k opisom, so bile narisane po fotografijah. Te je po veliki večini napravil Mirko Kajzelj sam. V aprilu 1931 je pa študent arhitekture Herbert Drogenik iz Maribora že krepko risal. Zemljevide naj bi po prvotni zamisli izdelal Oskar Delkin, toda pozneje je bilo tudi to delo zaupano Drogeniku.

Spomladi 1932 je bilo delo gotovo. 21. aprila 1932 je odbor sprejel besedilo predgovora, nato je šla knjiga v tisk. Izšla je v juliju 1932.

b) Vsebina.

Knjiga »Naš alpinizem« ima obliko male 8° (12,5 × 16,5 cm), vezana je v platno. Na ovitku je stilizirana podoba Jalovca (poznejši znak AK Skale). Na notranji naslovni strani je napisano, da je Naš alpinizem »s pomočjo tovarišev skalašev zbral in uredil« Mirko Kajzelj; ovitek, platnice, perorisbe in zemljevide narisal Herbert Drogenik, Ljubljana 1932; založil Turistovski klub Skala.

Sledi fotografija Oltarja z Visokega Rokava (oseba na sliki je H. Drogenik). Nato predgovor, po njem pregled vsebine, seznam skic, seznam zemljevidov, uvod, ideološki članek Albina Torellija »Vrednota alpinizma«; sledi osrednje

poglavje »Pregled našega alpinizma« (napisal Mirko Kajzelj). Po obsegu je največje naslednje poglavje: opis alpinističnih vzponov. Zadnje poglavje obsega alpinistične izraze, po večini delo dr. Henrika Tume. Dodano je abecedno kazalo.

Kratka vsebina:

Predgovor. Odbor Skale podaja v njem nekaj načelnih izjav: Alpinistika je delo, ne zabava; šport, igra otrok, vse to je delo. Nato omenja (za poznejši čas važen) pojem doživetja v gorah. Končni namen in cilj alpinizma da je, vzgojiti ljudi v alpiniste, gore pa naj ostanejo nedotaknjeno svetišče. Pri tem se nakaže razlika med SPD in Skalo: razmerje med obema je kakor dve stopnji dela na istem področju.

Prvi in glavni moment alpinizma je individualno vzgojni moment, drugi pa narodno gospodarski. Alpinisti so začetniki tujskega prometa.

Predgovor razlaga nato, zakaj sta uporabljena izraza »alpinizem« in »alpinistika«. Zavrača besedo »hribolastvo« kakor tudi »planinstvo« — tega zato, ker preveč spominja na planine, to je, pašnike s stanovi. »Turistika da je bil do pred kratkim zelo rabljen izraz, zadnja leta pa se meša s »turizmom«, to je, tujskim prometom. Tudi izpeljanki iz obeh izrazov za izvršujoče osebe se krijeta: turist.

Izraz »alpinizem« je dobil ime po pogorju, kjer so to dejavnost najprej gojili. Nato podaja definicijo alpinistike: to je šport, ki obsega smučarstvo in plezalstvo. Alpinistika in kulturne dejavnosti, ki so jim predmet gore, pa skupno tvorijo alpinizem.

V *Uvodu* navaja pisec predvsem vire za zgodovinski del. To so zlasti Planinski Vestnik; Fran Kocbek, »Savinjske Alpe«; Geografski vestnik 1926 in 1930; Richter »Erschliessung der Ostalpen«; alpinistični mesečniki in zasebna sporočila. Za zbirko opisov o vzponih pa so bili viri razen zgornjih še podatki v tujem alpinističnem slovstvu, zlasti v knjigah ali periodičnih publikacijah Hochtourist, Österreichische Alpenzeitung, Zeitschrift, Mitteilungen des Deutschen und Oesterreichischen Alpenvereins, Bergsteiger, In alto 1930/31, izvestja društva Società Alpina Friulana, največ pa zasebni podatki.

Zbirka opisov je urejena po dolinah, ne po vrhovih.

Zbirka zajame Vzhodne Julijske Alpe, ne glede na državno mejo, ter Savinjske Alpe, pri obojih pa poletne plezalne vzpone. Karavanke so torej v celoti izpuščene.

Končno naglaša pisec v uvodu, da je namen kluba, uvesti enotno imenoslovje in izrazoslovje. Za Julijske Alpe je tvorilo podlago v glavnem imenoslovje dr. Tume, za Savinjske Alpe pa so bili odločilni ustni podatki in že ustaljena raba. Temelj za alpinistične izraze je tvorila dr. Tumova Morfologija in terminologija za turiste (Planinski Vestnik 1909 in 1910), deloma pa Smuška terminologija Rudolfa Badjura.

V ideološkem članku *Vrednote alpinizma* trdi pisec Albin Torelli, da je gospodarska kriza v letih 1931–32 kriza moderne kulture, njo da kvari civilizacija. Produkcija, standardizacija, tipizacija in normiranje — vse to uničuje kulturo. »Na mesto naravnih kulturnih oblik stopajo umetne, ustvarjene po strogo gospodarski kalkulaciji.« Tip tega človeka je kolektivni človek, je proizvod same civilizacije, tava za užitkom in lovi zlato.

Kultura da temelji na individualno-duhovni podlagi; vrednost kulturnega dela je v ideji in v tem, da izhaja od enega stvaritelja, torej kaže na osebnost. Pisec odklanja kolektivizem kot nekaj, kar je v nasprotju s kulturo.

Izraz osebnosti v alpinizmu je alpinistično dejanje (Torelli uporablja še izraz »alpinski čin«). Njegovo bistvo je vzpon, to je delo kot celota, bistveni deli te celote pa so: telesni napor, premagovanje samega sebe, razvijanje telesnih in duševnih sposobnosti. To jedro potisne v stran vse druge momente, tudi estetskega, kajti ta je postranski, bolj slučajen kot reden.

Iz tega odstavka se vidi, da bi spadal pisec po opredelitvi dr. Tume med alpiniste-etike.

Kulturnost alpinističnega dejanja je v izbiri poti, neglede na nevarnost. Alpinistični vzpon je pot v romantično samoto, beg iz civilizacije in iz družbe.

Na vprašanje, ali je etično pravilno, izpostavljati življenje nevarnosti zaradi problematične vrednosti »zmage nad naravo« ali celo rekorda, pisec priznava, da je na to težko odgovoriti. Opravičiti poskuša to z zavestjo, ki jo ima alpinist, ko stopi »pijan od veselja na teme premaganemu velikanu«. To se pravi, pisec trdi, da vrednost občutka ob zmagi nad naravo ni problematična. To trditev podkrepljuje še s sklicevanjem na to, kako zbuja borba za življenje v steni v človeku sposobnosti, ki jih je preje potlačilo in uspavalo »povprečno življenje«. Alpinistično dejanje da zbudi v človeku njegovo osebo, osebo, ki se uničuje v organizirani družbi.

Nato se pisec loti v Skali tolikokrat obravnavanega vprašanja tekem. Trdi, da je športu že lasten izraz tekmovanja in stremljenje nadvladati tekmeca, torej je razmerje nasproti sočloveku prvobitno. Alpinistiki, katere glavni moment je etičen, pa je tekmovanje s sočlovekom tuje. To pa zato, ker ni meril, ki bi v pogledu etike veljala za vse ljudi enako. Ena oseba potrebuje za določen vzpon več duševne sile, druga manj. Konkretneje rečeno: za spretnega in močnega človeka ter ob ugodnih, na primer, vremenskih razmerah je treba za določen vzpon manj hrabrosti in volje kakor za nevajenega.

Pozneje pa pravi takole: »V primerjavi se kažejo alpinski čini kot neke vrste športni uspehi, večji ali manjši, z njim vred tudi stopnja alpinizma pri posameznih narodih, kar pa je pravzaprav le statistika alpinizma, to je moment, ki za pravega alpinista sploh ne more biti merodajen. Kakor hitro alpinist sam pri določanju ture to upošteva in tudi želi doseči zunanji, ali od drugih občudovan uspeh, je njegovo udejstvovanje že tekma, torej čisto športno.«

Končno se pisec dotakne še vprašanja gorskih nesreč. Najprej pravi, da so to nepredvidene tragedije, nato pa pravi, da ima alpinist, ko se loti vzpona, pred očmi samo svoj cilj, vse drugo je postransko. »V obseg vseh možnosti pa mora vzeti tudi nezgodo ali nesrečo kot negativno stran alpinskega čina.« »Mogočno hotenje pa se za doseg iskanega visokega cilja ne straši te cene, ki bi jo priroda morebiti zahtevala od njega.«

Naslednje poglavje, *Pregled našega alpinizma*, je napisal Mirko Kajzelj. V njem podaja pregled slovenskega alpinizma od začetka (leta 1778) do izdaje knjige. Veliko pozornost posveča Valentinu Staniču, ugotavlja, da je za njim sledila mrtva doba. V tej so hodili po naših gorah Nemci: Dr. Julius Kugy, dr. Johannes Frischauf; v drugi polovici 19. stoletja pa France Kadilnik in dr. Henrik Tuma. Po letu 1890 se slovenski gorniki organizirajo, leta 1893 nastane SPD, leta 1908 postane njegov predsednik dr. Fran Tominšek in ga vodi celih 33 let. Nato poroča pisec o slovenskem gorniškem slovstvu, pa o pisateljih in zaslužnih organizatoričnih delavcih (Fran Kocbek, Jakob Aljaž, dr. Josip Tominšek itd.). Priznava Čehom, organiziranim v Češki podružnici SPD, velike zasluge za slovenski alpinizem. Navaja podatke o družbi »Dren« in o organizaciji, ki so jo člani te družbe ustvarili, Društvu za raziskovanje

jam. Našteva predvojne fotoamaterje iz Drena, nato preide na zasluge drevovceev za nastanek športnega smučarstva.

Prvo svetovno vojno označuje pisec kot mejnik. Po njej se organizira slovenski alpinizem — klub Skala — in razvije se slovstvo, obogateno zlasti s spisi slovenskih alpinistov.

Pred *Opisi alpinističnih vzponov* je kratko navodilo za branje kratic, nato razlaga delitev vzponov po težavnostnih stopnjah. Teh je šest (lahko, srednje težko, težavno, zelo težavno, izredno težavno, skrajno težavno). Sledi pojasnilo o risbah.

Pred opisom posamezne gorske skupine, gorske doline in značilnega vrha je navedena njena alpinistična zgodovina.

Sami opisi si sledijo takole:

Vzhodne Julijske Alpe: Rabeljska dolina; Remšendol; Manrgrtska dolina; Planica; Pišenca — Krnica; Martuljek; Beli potok; Vrata; Kot; Krma; Bohinj; Velo polje; Komna; Trenta; dolina Soče; Bavšica, Bala; Koritnica.

Savinjske Alpe: najprej nekaj skupne alpinistične zgodovine, potem podatki o zgodovini, navedeni po istem sistemu kot v Julijskih. Doline si sledijo takole: Kamniška Bistrica; Robanov kot; Logarska dolina; Belska Kočna; Ravenska Kočna; dolina Kokre.

Alpinistični izrazi se delijo na naslednje skupine: splošna gorska morfologija — dolinski izrazi — obraslo pobočje — morfologija golega pečevja — plezalna alpinistika — alpinistična oprema — zima, sneg — zimska (smučarska) oprema in tehnika.

Posameznim izrazom je dodana ustrezna nemška beseda ali pojasnilo.

Med besedilom opisov so risbe s peresom: Severna stena Mangrta, severna stena Travnika; severno ostenje Jalovca; zahodno ostenje Oltarja, Visokega Rokava Škrlatice; severnozahodne stene Škrlatice, Rakove špice, Rogljice, Gamzovca; severna stena Razora; severna stena Škrbine v Zadnjem Prisojniku; severna stena Prisojnika; severna stena Mojstrovke; severno ostenje Kukove špice, Škrnatarice in Široke peči; severna stena Špika in Frdamanih polic; zahodna stena Cmira; severna stena Triglava; severna stena Debele peči; severna stena Malega Draškega vrha; severna stena Velikega Draškega vrha in Tosca; zahodna stena Planjave; zahodna stena Ojstrice, severnozahodna stena Ojstrice; severna stena Planjave; severna stena Turske gore; severna stena Male in Štajerske Rinke; južna stena Mrzle gore; severna stena Skute; severna stena Dolgega hrbta.

Zemljevidi pa so: Mangrtska dolina, Planica; Pišenca, Krnica, Trenta; Martuljek, Vrata, Vrata Kot, Krma; Trenta, Bala, Koritnica; Savinjske Alpe (do Kamniškega sedla na vzhod).

Na koncu knjige je abecedno kazalo.

c) Ocene.

Kritike o knjigi Naš alpinizem so bile napisane med drugim v listih Krásy Slovenska in Österreichische Alpenzeitung. V tem listu je napisal kritiko dr. Paul Kaltenegger. Priznava zastarelost Hochtourista v primeri z Našim alpinizmom zaradi nešteti novih podatkov v novi knjigi; hvali tudi kvaliteto Drogenikovih risb. Pač pa se ogne oceni Torellijevega članka o vrednosti alpinizma s tem, da se ni važno ukvarjati z vprašanjem, zakaj kdo pleza.

Slovaška revija Krásy Slovenska (lepote Slovaške) je v letniku 1932 na 239. strani objavila poročilo o tem, da je »alpinistický spolok Skala« — njegovo razmerje do SPD je tako, kakor ga ima društvo James nasproti kluba češko-

slovaških turistov — izdal Naš alpinizem, delo skalašev v redakciji Mirka Kajzelja. Po podatkih o vsebini pravi pisec, podpisan samo k kraticama O. N., da je knjiga lepo urejena, lepo vezana ter je v vsakem oziru vzorna.

Za nas je najpomembnejša ocena, ki jo je napisal urednik Planinskega Vestnika dr. Josip Tominšek v PV letnik 1931, str. 210 do 213.

Kritik priznava pisecem mirno objektivnost in pripravljenost pravičnosti v osnovnih vprašanjih, resnost in solidnost dela. Poudarja visoko kakovost slik v knjigi. Nato pa se dotakne načelnih izjav v knjigi. Navaja iz predgovora stavek: »Končni namen in cilj alpinizma je vzgoziti ljudi v alpiniste, gore pa naj ostanejo nedotaknjeno svetišče.« Kritik pripominja: »Kako pametno in obenem idealno je to povedano! Radi pritrjujemo. Pa vendar: čim več vzgojimo pravih alpinistov, tem dalje se nam odmika nedotaknjeno svetišče; če le eden alpinist prodre v to svetišče, že ni več nedotaknjeno, in za tem enim bodo polagoma vdiral drugi ter prejšnje svetišče more postati sčasoma pozorišče, izletišče, postajališče železnice — alpinist pa ozlovoljen odhaja.«

Dr. Tominšek sicer zavrača trditev, da so ravno alpinisti povsod predhodniki tujskega prometa (n. pr. za Triglav naj to ne velja — tu ima kritik, seveda, prav), prijema pa hkrati pisca za besedo, češ, če so alpinisti res predhodniki letoviščarjev, potem je v njihovem početju notranje protislovje, kajti ravno s svojim delom in »reklamo«, ki jo zbuja za tak kraj, uničijo lepoto in samoto tega kraja.

Nadalje opozarja kritik na to, da so se alpinisti umaknili izletnikom s Triglava v triglavske stene, dokler niso bile vse preplezane; »zdaj odhajajo že drugam...«. Z drugimi besedami povedano: za alpinista je gorski svet zanimiv le, dokler je dobesedno nedotaknjen. Kakor hitro so prvenstveni vzponi opravljeni, »problemi« rešeni, za takega alpinista te gore niso niti svetišče, niti zanimivost. Za alpinista te miselnosti imajo določene gore le začasno vrednost.

O Torellijevem članku o »Vrednosti alpinizma« pravi, da je bister in da se je člankar opredelil previdno in razborito; zato da najde pri njem vsaka miselnost svoje mesto, pravico in »upravičbo«.

O Kajzeljevem članku »Pregled našega alpinizma« pravi, da je »dobro izpričevalo za vestnost in umnost pisatelja in bo nam zelo služil v prvo informacijo o obdelanih predmetih«. Opozarja na to, da je prezrl spise: »Seznam markiranih potov v področju SPD, 1906; ing. Klodiča »Nova železnica« 1906 in »Planinski album« (1923).

Nato polemizira s Kajzeljem glede nadelanih poti. Pravi, da ta uporaba plezalnih klinov pretvarja plezanje v tehnično spretnost, s katero se da naposled premagati vsaka težkoča. Zato je starejša generacija alpinistov tudi odklanjala uporabo klinov. Dr. Tominšek torej tudi tu opozarja na notranje protislovje v alpinistični miselnosti: začenja se boj zoper prilagajanje narave človeku, svoj vrhunec pa dosega s tem, da človek prilagaja zemljišče — čeprav mogoče le trenutno — svojim potrebam in možnostim. Če misel dr. Tominška izvedemo do konca, moramo postaviti vprašanje: 1. v čem je razlika med klinom na zavarovani poti in plezalčevim klinom? Odgovor: v bistvu le v času uporabe in številu oseb, ki jim je namenjen. Klin na zavarovani poti je namenjen trajni uporabi nedoločenega števila oseb, plezalčev klin pa le eni navezi in le za enkrat; 2. katera oblika alpinizma predstavlja najbolj čisti povratak k naravi? — odgovor: brez dvoma tista, ki uporablja najmanj umetnih sredstev to se pravi, vzpon se opravi le s samo sposobnostjo alpinista.

O zbirki opisov alpinističnih vzponov pravi kritik, da je »velezaslužno delo trajne veljave«. Opozarja pa, da so tudi tu izostali nekateri opisi: Zeleniške

špice iz doline Bele (Pavel Kunaver, PV 1911 str. 232); smer zahodno-osrednjega stebra, str. 293 (Marijan Lipovšek, PV 1931, str. 225). Razen teh pa našteva še nekaj člankov, ki da niso upoštevani (Režek in Igljič); ta njegova trditev pa ni točna.

O imenoslovju pravi kritik, da je »dovršeno«.

O Našem alpinizmu so izrekli sodbo — čeprav ne javno — tudi marksisti, člani KPJ, leta 1932 in 1933. Predvsem so se močno spotaknili ob tale stavek na strani 159 (zadnji odstavek): »Triglav je v Julijskih Alpah po svoji višini, obliki in samostojnosti tako izrazit pojav, prava osebnost med svojimi sosedi, da se zdi naravno in logično, da je stopil prvi izmed Julijcev na zgodovinska tla alpinizma.« Menili so, da je taka romantika in posebljenje gore izraz miselnosti, ki si zapira oči pred dejstvom, da na zemlji živijo milijonske mase v bedi in pomanjkanju, pred dejstvom, da je v Jugoslaviji na sto tisoče mladih ljudi, ki bi si želeli z delom zaslužiti kruh, pa dela ne morejo dobiti. To, beda in brezposelnost, so problemi, ne pa vprašanje, kdo je kako steno prvi preplezal. Posvetiti se rešitvi socialnih vprašanj bi bilo veliko bolj pametno in koristno, kot pa napihovati del narave v »velikana«, v »osebnost« in podobno. Mladi ljudje, ki hočejo utrditi svoj značaj in se vzgojiti za pozitivne člane družbe, lahko najdejo v razrednem boju boljše priložnost za samovzgojo, kakor pa v tem, da nesejo svojo kožo naprodaj za neke namišljene ideale. Gorske nesreče prikazovati kot tragedije je absurdno v primeri s tem, koliko delavcev se ponesreči pri delu, pa jih nihče ne proslavlja. Sploh pa, da se ideološka vprašanja v knjigi obravnavajo s stališča že zdavnaj zastarelega filozofskega idealizma; potrebno bi bilo, rešiti ideološka vprašanja s stališča filozofskega materializma.

Tako zunanja kritika.

Če po preteku mnogih let in ob upoštevanju mnenja raznih skalašev pogledamo na Naš alpinizem, moramo reči tole:

Knjiga kot celota spada med najboljša dela slovenskega gorniškega slovstva ter tvori trdno podlago za vsa nadaljnja dela s področja slovenske alpinistike.

Toda ta splošna označba nikakor ne more biti zadostna o tem pomembnem delu, zato se moramo nekaterih poglavij posebej dotakniti.

Predvsem ni mogoče zadosti pohvaliti označbe avtorja: »s pomočjo tovarišev skalašev zbral in uredil Mirko Kajzelj«. Ta omemba sodelavcev je v svoji preprostosti in ljubeznivosti izredno učinkovita.

Vsebinsi predgovora pa, čeprav je v bistvu zasnovan na nazorih dr. Tume, ni mogoče povsod pritrditi. Da alpinistika ni zabava, drži. Ni pa točno, da je to delo. Kajti delo je vedno le sredstvo za doseg določenega cilja, alpinistika pa v svoji najbolj čisti obliki nima popolnoma določenega cilja, izvaja se predvsem iz veselja nad samim tem delovanjem. Da alpinistika, pa tudi alpinizem v celoti, učinkuje vzgojno, je res, toda nikakor se ne more reči, da je *namen* in *cilj* alpinizma vzgoja.

V predgovoru je načeto vprašanje izrazov »alpinizem« in »planinstvo«. Utemeljeno opozarja pisec na to, da pomenijo planine v slovenskem jeziku pašnike s stanovi. Prav je torej reči, da je bil skalaški film »V kraljestvu Zlatoroga« planinski, ker je opisoval življenje na planinah, to je, med planšarji, živinorejci, sirarji. V članku se zagovarja izraz »alpinizem«.

(Se nadaljuje.)

Pleke – Plöcken na Koroškem

Karnijske Alpe in Karnija

DR. VIKTOR VOVK

III. DAŪDA – ARVĚNIS

(Nadalj. PV 1960, 588)

V Tumeču se nam odpre povsem nov svet. Kraj, ki ima med čednimi plospji nekaj zelo lepih, starih palač, in ulice z obokanimi hodniki, zanimivimi starinskimi portali, lopami in ložami, je upravno, industrijsko in trgovinsko središče vse Karnije. Leži v sončni ravnici¹ ob stočju reke But² v Tilment. Že skraj mesta, še veliko lepše pa z imenitnega, v pol ure hoda dosegljivega videža »Torre della Picotta«, imamo širok razgled po Karniji, ki se nam odtod zdi kot ogromna, živopisna skleda, vsa v gorah in hribih pa dolinah, in kakor beli šopi na zelenih lisah se nam kažejo stotere vasi in naselja po bregéh in položinah.

Mesto in svet okoli njega sta pa kaj grenkih spominov zapustila tistim Slovencem, ki so v prvi svetovni vojni služili vojake pri »Janezih«, v avstrijskem 17. polku, ki je po kobariškem prodoru prav v Tumeču dlje časa imel svoj zbirni center, »kader«, kot se je temu reklo v onih neveselih časih. Zdaj so pa tistih spominov rane že davno cele in radostno nam utripljejo srca, ko hodimo po hribih in dolinah slikovite Karnije. In kar dobro nam je, ko se kdaj odpočijemo v furlanskem Tumeču.

Tumeč je dandanašnji čisto furlanski. Mnogi naši ljudje, ki so služili tamkaj vojake, mi zatrjujejo, da se je v tistih časih v Tumeču, v Vili Santini in

¹ Zato je zanj stvarno ustrezalo ime Schoneueld (t. j. Schönfeld, lepo polje), kot se je nemški pisalo v starih časih.

² Pri domačinih večinoma: Flum, kar je furlansko: reka.

drugih ondatnih dolinskih krajih dosti slišala slovenska govoricca. Posebno ob semanjih dneh da je bilo v mestu kar živo Slovencev, in to avtohtonega ljudstva. Nisem mogel preveriti, od kod bi naj bili Slovenci domačini tedaj prihajali po opravkih v Tumeč in druge kraje v Tilmetski dolini. V Tumeču je bilo sicer in je še dandanes okrožno sodišče in je že takrat pódenj spadalo okrajno sodišče v Huminu (Gemona) katerega pristojnost je obsegala in še zdaj obsega tudi slovensko občino Gorjane (furl. Montenars) v Beneški Sloveniji. Po prvi svetovni vojni pa spada pod tumeško okrožno sodišče tudi tabeljsko okrajno (Pontebba), ki sodi za vso Kanalsko dolino, kjer seveda tudi žive Slovenci.

Onkraj dolgega mosta čez But se velika cesta cepi. Na levo krenejo spredaj snóbi, tisti s patentom, za njimi ostali petičniki, ki jih vleče v Cortino, tisto kozmopolitsko, z začetnico C, in vozijo s sabo lire v vrečah, o — kje daleč odzad ostajaš, Kortina, ki pišeš se s K, Kortina pri Kopru, skromna v vsem, še celo v valuti!

In zavijajo tam na levo vsi tisti planinci in alpinisti, ki jim ni mar za špice, če nimajo imen z bobnečo reklamo, in še povrhu, da imajo liki Tre Cime di Lavaredo³, stene gladke in navpične kakor domá nebotičnik, ali celò navzven previsače, kot na notranjski hiši napušč. In so postali trije keróvi v Dolomitih

³ Zapišem za fantastično gorsko trojico zdaj splošno veljavno italijansko ime, ki ga je pri nas uporabljal že Tuma. Le kratko bi bilo omeniti, da imenujejo naši planinci, in v mislih imam samo najprominentnejše, kaj različno to na daleč znano skupino treh skrivnostnih rogljev v Sekstenskih Dolomitih. Tisti, ki so prihajali iz stare Avstrije, so pisali nemški: Drei Zinnen (Oblak, Mlakar), Mlakar tudi Tri stolpi (»Izbrani planinski spisi«, II, str. 20). Pomisliti treba, da je tekla čez te vrhé do prve svetovne vojne italijansko-avstrijska državna meja. Bila je in je še tamkaj tudi jezikovna meja, ne severu nemško, na jugu ladinsko, ako ne italijansko. V zgodnjem dolomitkem alpinizmu so zlasti v Sekstenskih Dolomitih nastopali Avstrijci in Nemci, ki so ondod v vsakem oziru odločno dajali smeri (Paul Grohmann, slavna trojica samohodcev brata Zsigmondy in Ludwig Purtscheller, pa Winkler, Lammer, Fehrmann, Hans Dülfer, Paul Preuss, velevodniki Innerkoflerji, da se imenujejo le tisti iz prve vrste). Prav iz tega nemško-avstrijskega alpinizma v Dolomitih se je ustanovilo ime Drei Zinnen, saj se je prej po zemljevidih pisalo, ako se je sploh hotelo imeti skupno ime za to gorovje, Drei Zinnen Spitze za avstrijsko, Monte Bello pa za italijansko stran. Na italijanskih kartah so imeli tudi: Sasso di Tomiél. Saj niso samo ti trije debeli kamni v Dolomitih menjavali ime, kajti kakor je bil naš Mangrt nekoč Babji zob, tako so poznali Mont Blanc z imenom »Les Glacières« (ledenice) in kdo ve kako še vse. In kaj je še imen za gore, ki so nam neznana, za Matterhorn — Mont Cervin, Monte Cervino sem pa v njegovem vzhodju, v zgornji dolini Aosta, slišal »la Granta Becca«, veliki kljun, čeprav gora, ko jo gledamo z italijanske strani, še daleč ni tako kljunasta ali rogasta, kot se nam kaže iz Zermatta.

Poročilo v PV 1957, str. 616, se tako začne: »Cima Grande di Lavaredo, Velika Cina ji pod vplivom nemštva pravimo mi...« Pišemo pa v resnici kaj neenotno: Tri Cine, Zapadna Cina, v PV na isti strani zdaj Velika Zina (začetnico Z izgovarjamo seveda nič drugače kot v besedi zima), zdaj Velika Cina, Zapadna Zinna, Severna Zinna, Mala Zinna, celò Mala Zinne (A. Kopinšek v PV 1927, str. 260), pa tudi Cima Grande di Lavaredo, Cima Ovest di Lavaredo, pa spet »direttissima v Veliki Cini« itd.

Toda po letu 1918 je Italija svoje meje porinila preko Dolomitov daleč, jako daleč gor na sever in so Dolomiti ostali globoko v njeni notranjščini. Nastopati so začeli tudi v tem gorstvu Italijani, Švicarji, Francozi in se je zdaj polagoma ustalilo v literaturi italijansko ime: Tre Cime di Lavaredo, Cima Grande, Cima Ovest, Piccola, Piccolissima. Tako pišejo zdaj domala tudi sami Nemci, zlasti dosledno nemški urednik ugledne švicarske alpin. revije »Die Alpen« (Lavaredo-Nordwand, Cima Grande di Lavaredo, Cima Ovest di Lavaredo in podobno). — Če se pa zedinimo za slovenjenje gorskih imen v tujini, vsaj nekaterih važnejših, potem bomo rekli ne več la Dent du Géant, temveč Orjakov zob, ne Aiguille du Midi, ampak Poldnašnja špica ali Ponca, Jungfrau — Devica, Civetta — Sova, Cimón della Pala — Lopata, Pizzo Badile — Lopatasti vrh, Fleischbank — Mesnica, ime, ki se le-tej kdaj pa kdaj réda prilega.

Karnijske Alpe, skupina Sierra, z vzhodne strani

slavna arena, kjer se zbirajo atleti od blizu in daleč z bisagami klinov in s tovari vrvi, kolikor jih je bilo na prodaj, pa še z bogato ropotarnico strojev, mehaničnih pripomočkov nasploh.⁴

Jaz pa sem onkraj mostu krenil na desno, v sever, navzgor po dolini reke But, Canale di S. Pietro.⁵ Dolina ima čisto gorski značaj, je kar mrka, vendar za Tilmentsko v Karniji najimenitnejša in najjače naseljena. Tam so po vaseh zelo tipične starinske zgradbe, svojevrstni običaji in ljudske navade, v besedi domačinov je prijetno slišati narečja, ki so različna od kraja do kraja, imajo

⁴ Znani primer dveh švicarskih visokošolcev, Cima Ovest, severna stena, april 1959. Uspel jima je sprva samo spodnji del stene, pustila sta v nji na dolžini 180 m poldrug kvintal zabitih klinov in 200 m vrvi, pa odšla domov, da se v poletnih počitnicah vrneta in steno premagata do vrha. So ju pa medtem prehiteli scioiattoli, ververice iz Cortine. Čez to, ali sta med drugim orodjem imela v steni tudi vrtalo na baterijski pogon za vrtanje lukenj v gladko skalo, in če imamo še opraviti z alpinizmom, ako v plezanju uporabljamo že stroje, ki jih žene električna sila, o vsem tem se je vnela v alpinističnem svetu ognjevita debata. Urednik švicarske revije »Die Alpen« je ob tem zapisal: »Na ta način (namreč s tolikimi umetelnimi sredstvi) pleza lahko vsakdo po stenah. Le da ni vrtoglav ne sleparski,« (nemški se je reklo bolj izrazito, bolj duhovito; »...er braucht nur noch genügend Schwindelfreiheit — in jedem Sinne des Wortes!«, »Bulletin mensuel du Club Alpin Suisse«, 1958, št. 8, str. 168).

Piše PV 1960, str. 137, takole: »Plezanje z umetelnimi sredstvi stopa v svoj zlati vek.« Res je to. Saj smo pa tudi že daleč naprej od romantike: Dne 31. januarja 1912 so imeli takratni alpinisti prvaki zborovanje v Münchenu, Točka dnevnega reda: Uporaba klinov. Goreče so se zavzemali vsak za svoje naziranje. Piaž jih je dopuščal okoli trideset za eno turo, Nieberl »nekako tri«, Preuss, »kavalir gorá« — nobenega...

⁵ Po Furlaniji imajo nekatere gorske doline poleg vodnega imena še naziv kanal, Canale, s pridevkom, ki jih označuje. Tako voda But — Canale di S. Pietro, voda Degáno — Canale di Gorto, voda Chiarsó — Canale d'Incaróio itd.

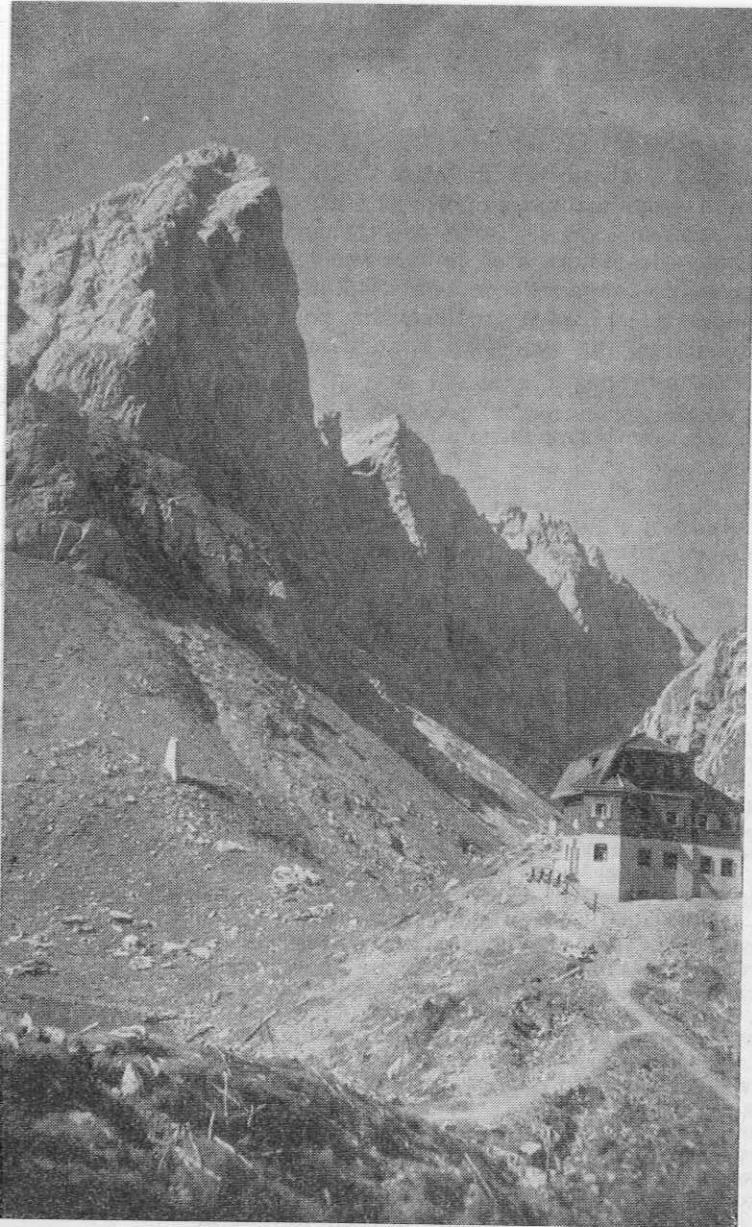
pa zanimive, često kaj originalne izraze. Večji kraji v dolini so Zúglio, Arta⁶, Palúzza in Timáu, le-ta že pod divjimi stenami mejnega gorovja, eden od treh nemških jezikovnih otokov v Karniji.⁷ Zanimivo je, kako se je mogla sredi furlanskega življa ohraniti nemška govornica tukaj, kjer je svet večidel odprt in pelje skozi selo starodavna, dandanes že prava mednarodna cesta, nad vasjo do vrha speljana v čudovitih okljukih, še lani na novo tlakovana, znamenita cesta na Plöckenpass.⁸ Čezenj se pa prevali na avstrijsko stran in se onod

⁶ Arta furl. Darte, iz slov. rt, v rtu, na rtu. Gl. tudi Rudolf Badjura: »Ljudska geografija«, str. 84—86. Kraj je pri Furlanih oddavnej, v novejšem času pa tudi širše znan po svojih rudninskih vrelcih. Arta in bližnji Piano d'Arta, zdaj že cvetoči letovišči. Pri Arto planino na Raduhi.

⁷ Natančneje bi se reklo: eden od treh nemških jezikovnih otokov na južni strani osrednjih Karnijskih Alp. Kajti Sappada — Bladen je pač, kot bomo videli kasneje, v območju Karnijskih Alp, a ne leži v pokrajini Karniji, ampak je v Kaduru (Cadore, provinca belunska, Belluno).

Timáu, nem. Tischlwang, furl. Tamáu. Pišejo, da izhaja ime Timau od nekdanjih prebivalcev Karnov, ki so v poganskem kultu častili Timav, rečno ali vodno božanstvo. Prvotni Timav je tisti pri Devinu in šele od njega je dobilo ime naselje v Karniji, o katerem je beseda. Tu pa so to božanstvo molili v svetišču, ki je stalo nad vasjo pri slapu, ki ga štejejo med najlepše slapove v Karniji in je danes znan pod imenom »Fontanone di Timau«. Giovanni Marinelli — Michele Gortani, n. m., str. 470—471.

⁸ Čez ta gorski prehod, 1360 m, drži prastari prometni pot, že starim Rimljanom znan in uporablján že v predromanski dobi. Še dandanašnji eden od najnižjih, hkrati najvažnejših prehodov v Alpah in ga imajo za edini pravi cestni preval v vsem osrednjem gorovju Karnijskih Alp. Tudi zato se v literaturi o njem piše, da to gorovje deli na dva dela: vzhodne in zapadne Karnijske Alpe. Divje gorsko okolje tamkaj je izredno slikovito. Edinstveno je tisto skalnato pretržje, globoko zajedeno med visoko vstromljenimi stenami. Vse naokoli cvete pestra in zanimiva alpska flora. — Ital. ime je Passo di Monte Croce Cárnico, kar je zapeljalo nekatere naše pisce, da so rekli Križana gora (ital. croce = križ), tako Rutar, Oblak. Tuma je pisal tudi Križni prelaz, drugi naši še Ploča, Pleka (Potočnik, Oblak). Ime Križna gora tu že zato ne ustreza, ker nimamo opraviti s hribom ali z goro, temveč gre tu za prehod, vrh, torej kvečjemu: Križni vrh. Furlani pravijo Mont di Cròs, mont v pomenu kakor ital. colle = prehod, prelaz, vrata, vrh, smiselno tedaj: križni vrh. Kreuzberg se imenuje neko gričevje z zaselkom nad Muto (Mauthen) in je verjetno po njem imenoval Findenegg Plöckenpass tudi Kreuzberg (tako v »Mitteilungen des deu. u. österr. A. V.« 1881, str. 332). Tudi Oblak je nekeje zapisal Kreuzberg, čeprav je šlo tamkaj za Plöckenpass. Mogoče je tudi, da sta pisala Kreuzberg po izvornem ital. imenu Monte Croce (nem. Kreuz = križ, berg = gora, vrh). Treba je omeniti, da se imenuje zapadno od kraja Timau svet obakraj ceste Monte Croce. Tam stoji kapelica, starodavno svetišče, na kartah označeno »il Cristo«. Nikakor pa ne kaže zamenjavati imen, kajti Kreuzbergpass je nemško ime za znani prelaz Passo di Monte Croce Comélico (1636 m, Cadóre, Comélico Superióre), ki veže dolinici Seksten in Pádola v zapadnem koncu Karnijskih Alp in je šla do leta 1918 čezenj ital.-avstr. državna meja, drugi Kreuzberg pa je na Koroškem, prehod 1077 m iz Višprij v Dravsko dolino. — Gotovo je pa to, da izvira nem. ime Plöckenpass od nekdanjega naselja in še obstoječih planin Plöcken, 1208 m, kakšne pol ure hoda pod prevalom na avstrijski strani, v očarljivi sončni, zeleni pokrajini, ki jo štejejo med najlepše v Karnijskih Alpah. Do prve svetovne vojne je tam stala starodavna cerkvice sv. Elizabete, na daleč znana božja pot. Zdaj imajo tam hotel, ugodno letovišče, obenem pripravno izhodišče za velike ture v najvišje vrhove Karnijskih Alp s severne, avstrijske strani (Cogliàns — Hohe Warte, Chianevàte — Kellerwand, Mooskofel, Pal Piccolo, Polinik i. dr.). — Čeprav ne poznamo danes slovenskega imena za Plöckenpass (Milko Kos: »Slovenska naselitev na Koroškem«, »Geografski Vestnik« 1932, str. 125), pa izhaja ime Plöcken, kakor je pravilno ugotovil že Tuma (Plan. Vestnik 1933, str. 115) iz slovenske besede pleke, to so lese, ograje na staneh v planini, s čimer se ujema ime Stali (= staje), ki ga imajo za ta kraj Furlani z južne strani. Prim. Pléziche, zaselek 815 m v zgornji Dunjski dolini, pod Poliškimi Špikom. Imam staro italijansko karto, kjer še stoji Plechiza (izg.: plékica), in še Marinelli je pisal Plechize (plékice, v »Guida del Canal del Ferro«, 1894).

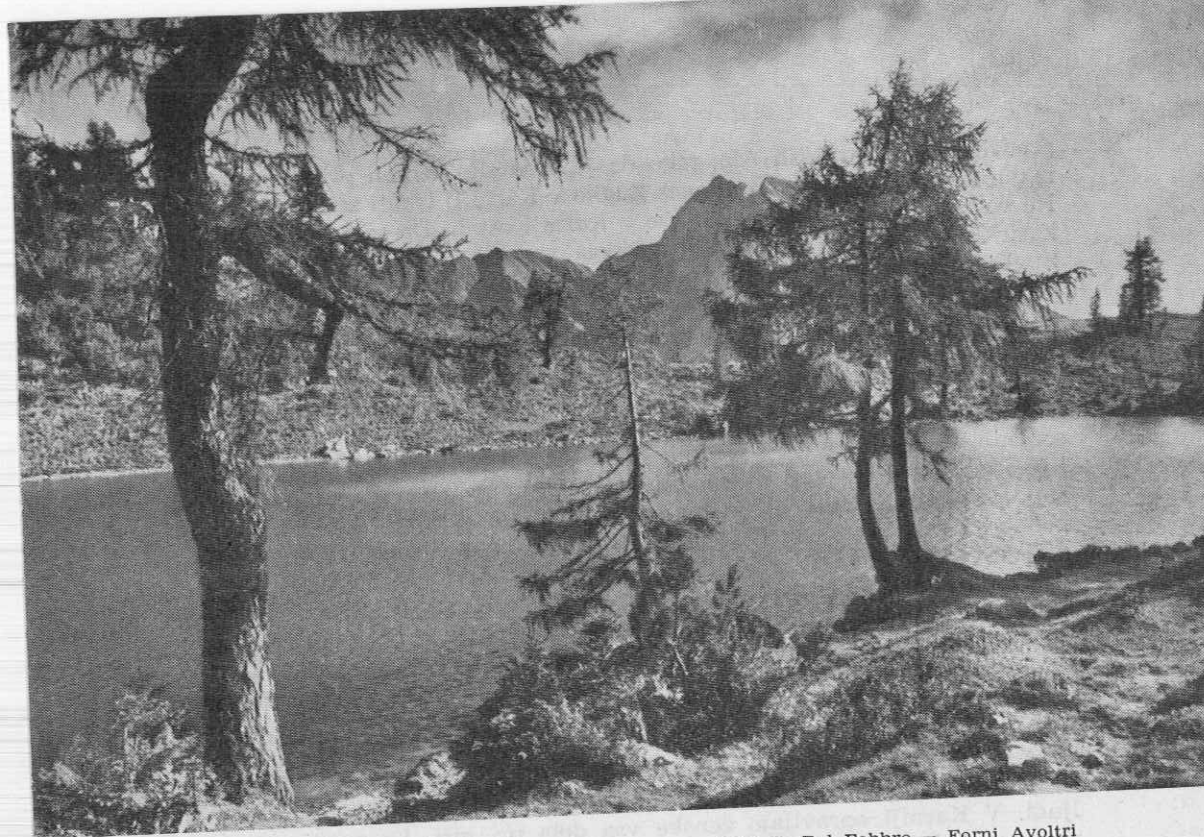
*Karnijske Alpe, Pichlhütte ob Volajskem jezeru,
Seekopf - Monte Cápologo*

⁹ V Vratih (Stazione per la Carnia) se od glavne proge Videm—Trbiž odcepi 20 km dolga karnijska železnica, ki pelje skozi Tumeč do kraja Villa Santina v stočju vode Degáno (Canal di Gorto) v Timent. Do pred kratkim je vozil tramvaj na progah Tumeč—Paluzza (Canal di S. Pietro) in Villa Santina—Comeglians (Canale di Gorto). Ti dve progi sta bili zgrajeni kot »poljski« (vojaški) železnici v času prve svetovne vojne, tako kot proga Kobarid—Cedad, katero so ravno tako pred leti opustili. Zah-
tevam novega časa bolj ustrezajo lepe ceste kot pa obrabljene, starinske železnice. Ena od tistih vojnih prog pa je ostala, tista iz Toblacha (zdaj Dobbiáco) skozi Cortino d'Ampezzo v Calazol, »ferrovia del Cadore«. Zgradili so jo Avstrijci po dotlej še avstrijskem svetu v prvi svetovni vojni kot poljsko ali vojno železnico. Po končani vojni je Italija progo še podaljšala po dolini Bóite navzdol do porečja Piave in kar je je bilo še od Avstrije, jo je utrdila, vso progo elektrificirala in modernizirala pa je zdaj prav prijetno po njej se peljati.

vije čez pisane planine in košenice ter uživa tam povsod veličastne razglede. Cesta pripelje v Ziljsko dolino, na Muto in v Kečane, se od tam vzpne na Ziljski vrh in gre čezenj v Gornji Dravograd ter še naprej na sever, in odkar obstaja še glasovita cesta pod Velikim Klekom, je velika cesta čez Plöckenpass neposredna, najkrajša zveza z Bavarskega in Salzburškega v Furlansko nižino in v tržaško пристanišče. —

Jaz pa sem se ognil hrušču in trušču prometne ceste, ustavljeni sem se v arhičnem Zugliju (Zúglio, rimski Forum Julium Carnicum), ker cilj sta mi bila Monte Daüda in Monte Arvènis, na daleč znana razgledana vrha, zelo obiskovana zlasti spomladi in jeseni, nekako kot naša Golica, tudi njej podobnih višin, Arvènis nekaj višji, malo nižja Daüda.

V mestecu se je pred občinsko hišo v zgodnji jutranji uri gnetla množica ljudi in mož, izseljencev. Spravljali so se na dolga pota, v tujino dela iskat, s trebuhom za kruhom. Delavci izseljenci, sem in tja, to je deloma vsakdanja, vsekakor pogosto doživeta slika s karnijskih cest in stezjá. Na edini železnici, ki jo ima Karnija,⁹ so zlasti spomladi, ko zapuščajo domovino, in jeseni, ko se vračajo domov, delavci Kar-

Jezerce Bordaglia

Foto G. Del Fabbro — Forni Avoltri

njeli skoro edini potniki. So v svetu znani kot pridni in sposobni delavci, zidarji, kamnoseki, gozdarji. Delali so na železniških gradnjah po Nemčiji, Avstriji in drugod. Doma je bila revščina. Prebivalstvo narašča po številu, zemlja je do četrte neproduktivna, jedva 2% sta je za njive in polja, kar kaj izda, so senožeti in pašniki pa gozd. Razmere se po zadnji vojni znatno boljšajo, gradijo se ceste, ustanavlja se nekaj industrije, predvsem se pa dežela pridno usposablja za tujski promet, urejajo se letovišča, ki pridobivajo poleti in pozimi goste od blizu in daleč.

Mnogo Karnjelov, ki so šli delat po svetu, je ostalo v tujini. V raznih krajih so se ustanovili in so si eden tu drugi tam postavili trden dom in na dobrem glasu družino. Še pri nas jih je od časov stare Avstrije veliko. Priimki Accetto, Agnola, Casagrande, De Franceschi, De Gleria, Del Linz, Della Schiava, Fabiani, Gregori, Lenassi, Misson, Moro, Puppis, Samassa, Tollazzi, Torelli — vsi ti priimki pri nas živečih družin so iz Karnije, pa koliko je še drugih takih! Maksima Gasparija, nestorja naših akademskih slikarjev, je gnal spoštljiv spomin na prednike, da je lani poleti poromal v Karnijo, v Pauláro, Canal d'Incaroio, od koder je bil njegov oče doma. Prisrčno je bil tam sprejet in kot malokoga so ga počastili. Polnega srca se je s tistega potovanja vrnil v Ljubljano. —

Piše naš zgodovinar takole: »...je okoli leta 625 prišel pod Langobarde, okraj Slovencev, ki se Zilja imenuje« vse tja do Meglarij. Sto let kasneje (okoli leta 730) so se Slovenci v svoji Karantanski kneževini že toliko okrepili, da so ne samo iztrgali Langobardom gospostvo nad Ziljsko dolino, temveč celo

prodrli preko Karnskih Alp, tako da je pred slovenskim pritiskom moral škof iz mesta Julium Carnicum (danes Zuglio v Karniji) iskati zatočišče v Čedadu.¹⁰ Ne vem, če je izpričano, doklej so v Karniji ostali. Da so tam obstali, nam dokazujejo krajepisna imena slovenskega porekla tudi v območju zapadno od Zuglija in zlasti v goratem svetu med dolinama But in Degáno, med kanaloma S. Pietro in Gorto. Prav v ta svet sem tókrat usmeril svoj korak. —

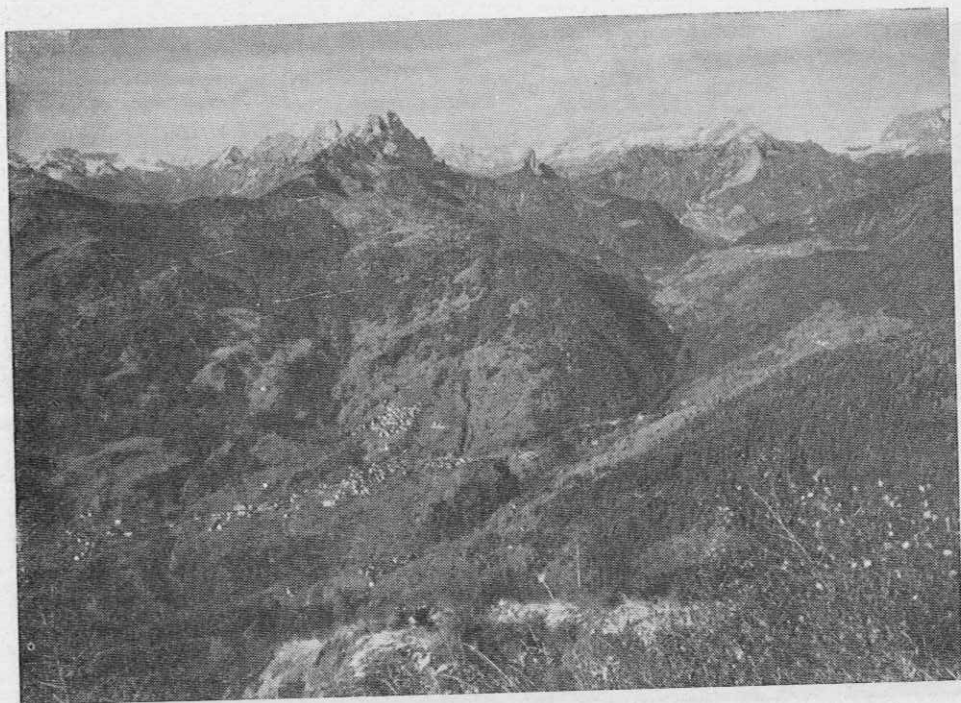
Do gorske vasice Fièlis sem vzel nekoliko daljši, a zelo lep in razgleden pot. Šel sem po kolovozu čez prostrane senožeti na Sečo (Sezza), prijazen zaselek z znamenito cerkvijo, ki hrani zanimive slike. S Seče je treba sestopiti v globoko grapo Buèda,¹¹ a le za malo, kajti iz grape smo kmalu spet na sončnih, na vse strani razglednih brdih. Dospemo do mikavne, zelo stare cerkvice sv. Petra, ki stoji na samotnem zelenem holmu. Po njej je dobila dolina But svoje ime, Canal di S. Pietro. Tudi v tej cercnici so dragocene oljnate podobe. Kmalu nad Sv. Petrom je že Fièlis (belje, belica?), samotna vasica, a prijazen, zelo slikovit kraj, ležeč v samem soncu na majhni zeleni ravnini. Ustavil sem se tam in godilo mi je razgledovati se na vse strani. Nepozaben mi je pogled navzgor po Butovi dolini ter po hribih in gričih nad njo. Sto in sto vasic in zaselkov se je belilo po pisanih karnijskih rebréh. Na vse strani so tamkaj planine, seniki in staje, in po vseh stezah, položnih in strmih, priročnih in samotnih, sem srečaval ali sem jih prehiteval, Karnjele (Cargnelle), ženske v Karniji, s težkimi bremeni na hrbtih in glavah. Otovorjena ženska, značilna slika iz Karnije. Kjerkoli in kadarkoli mi pride Karnija v spomin, zmerom mi je v mislih lepa s svojimi hribi in dolinami, a huda ob težkem življenju svojih ljudi. V Karniji opravljajo ženske vsa dela pri hiši. Le one imajo na skrbi poleg vseh hišnih opravil še, kar je v hlevu treba, in poljska dela pa pašnik in pašo. Videl sem jih seči in žeti v vrtoglavih strminah, da mi je sapo jemalo. Na spolzki travi jih nekakšni krampeži drže v ravnotežju. In vse, kar za rabo zrase, znašajo domov na hrbtu ali na glavi. V Karniji skoro ne vidiš ženske brez značilnega oprtnjaka, zeji, ki je včasih ter zlasti za spravljanje stelje ali kostanja v jeričju kar ogromen in takemu pravijo zeji da frandèi. Ali pa jo vidiš s težkim tovorom sena na hrbtu, z vrvjo prevezanem na posebnem lesenem ogrodju — fièrclas, fièrcules, pramidòras. Vse sključene in težko sopeč koracajo, garajo ta bitja pod naloženo si pezo, da jih včasih spod nje še videti ni in se človeku zdi, kot da se kope sena pomikajo po svetu. Ali pa nesejo seno na glavi, hudó velik sveženj, balót, skrbno prevezan z vrvjo. Planšarjenje pa je večinoma opravilo moških, ko jih je kaj doma.¹²

Hodil sem in kjer sem srečal človeka, sem ga ogovoril. Od ljudi se izve marsikaj. In sem sproti gledal na karto. Kakšno ime, tako se mi je zdelo, je kar domače zvenelo. Kar tam blizu pota so bile staje Ronchis, naokoli še Ronc, Ronchi, Ronchiadize, Runchia, Runcs, Madonna di Som — i — roncs (Madona nad ronki). In še dalje staje Ravit (rovit, ime smo sicer sami prevzeli od Nem-

¹⁰ Milko Kos: »Zgodovina Slovencev od naselitve do petnajstega stoletja«, izdala in založila Slovenska Matica, Ljubljana, 1955, str. 82—83.

¹¹ Rio Buèda, potok, pišejo tudi Buède. Voda? Prim. izgovarjavo besede »voda« na Bovškem.

¹² Svoje dni se mi je v Italiji v kakšnem manjšem gorskem kraju rado pripetilo, da nisem našel v njem odraslega moškega, ali je bil eden, sta bila dva. Vse je bilo na delu po svetu. Doma je bilo za ženske in otroke kmalu kuhe dovolj. Možje pa so pošiljali denar. Potem je prišel Mussolini s parolo: Italija zmore sama, »l'Italia farà da se«. Ljudje so morali ostati doma, nič več »hlapčevati« tujemu svetu. In po hišah se je moralo kuhati v večjih kotlih, denarja pa od nikoder. Revščina.

Karnija, Canal di Gorto, vasi in zaselki

Foto G. Del Fabbro - Forni Avoltri

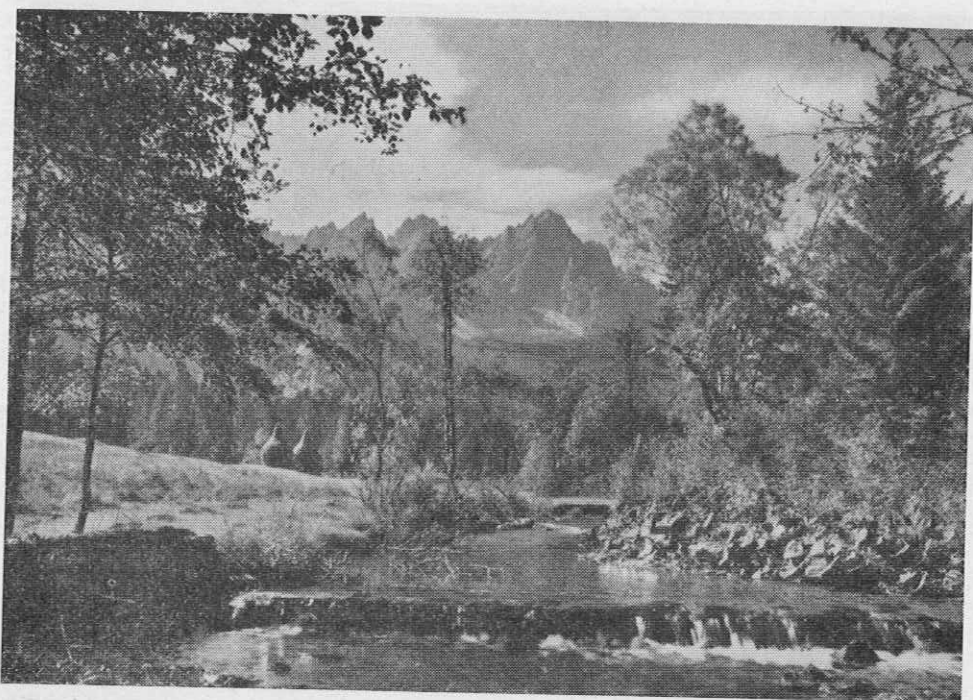
cev),¹³ nad vasjo Ravèò (furl. Ravièi, ravni) so staje Lozicis (lozice), Pales (palež), Casone Corce, Forcella di Corce (krče), Casera Pezzéit in Monte Pezzéit (pečevje), Peit (peč), stanje Sádi, nad njim Monte Sádi (zadi, zadnji), Casera Dolácis (dolača, dolače), planina z zelo lepimi pašniki in senožeti, Stavoli Nogladine (na gladini), tam blizu še staje Maglerie (medgorje, megarje). In dalje Casera Rêt,¹⁴ Bièle Mont (vela = velika planina), Casera Meléit, Sella Meléit (melje, melí), Stavoli in Sella Marcilie (tudi Marcèlie, kakor drugod, tudi tukaj: močila), Casera Vispièrie,¹⁵ Pian d'Áur (naglas na a - ju, javor), Zóuf Plan (suha plan?), Plagna, Planaz, Sccludizza,¹⁶ Prati di Niveragne, lepe, razsežne se-

¹³ Furlanska krajepisna imena pišem tako, kot so natiskana po zemljevidih in knjigah. Ne bom trdil, da so posamezne primerjave toponimov (slov.-furl.) pravilne ali zanesljive ali celo nezmotljive. So ugibanja. Kajti nisem ne jezikoslovec ne geograf, tudi z etimologijo se nisem ukvarjal. Hodim po svetu in kar mi je kje pogodu, to si rad zapomnim. Kjer so kdaj bili Slovenci v Karniji, bi bilo treba vedeti, kako so to in ono ime izgovarjali v svojem narečju. Potrebno bi bilo s pridom ugotavljati furlansko izreko za vsak toponim. In še morfološko proučevanje posameznih krajepisnih elementov. Sistematika. Znanstvena obdelava. Tukaj pa sama gorečnost, fantazija. Sentimentalnost? Odpuščene mi bodo, ko pa je bil tako lep dan, in tura lepa, pa dobri ljudje!

¹⁴ Med krajema Rigoláto in Comegliáns, pač: rt. Gl. tudi Tuma: »Imenoslovje Julijskih Alp«, str. 51; Rudolf Badjura: »Ljudska geografija«, str. 84.

¹⁵ Pišejo tudi Vispieries in Visperis, na avst. specialki Visperus. Primeri Višprje na Koroškem, katero ime razlaga naš zgodovinar takole: »Višprje, nem. Weissbriach, od vysprjane, ljudje iz kraja, kjer gre teren v vis«, Milko Kos: »Slovenska naselitev na Koroškem«, »Geogr. Vestnik«, 1932, str. 125.

¹⁶ Prim.: Skleda, zelena kotanja pod Slavnikom. Skleda v Julijskih Alpah, Tuma, n. m., str. 54; Skleda v Karavankah, Rudolf Badjura, n. m., str. 180.

Svet okoli moje steze

Foto G. Del Fabbro

nožeti, in Stavoli di Niveragne (na ravnih, njive v ravni?), Monte Verdalce,¹⁷ južno od njega, že nad Tilmentom, Monte Dóbis.¹⁸ Še bolj na jugu, niže Tilmenta, je Monte Vercégnis, zelo lep, osrednje ležeč in zato na široko razgleden vrh.¹⁹ V njegovi okolici so staje Páschins (pašniki), Culce, planina Pradiél (predel), staje Dóudaz (dolec?), staje Fresis (brezje, brežič) in Stavoli della Presa (pri brezah), zasekli Cludínico, Láuco, Dóibis (tudi Duèibis, dóbje), Brich (breg), Planécis, Monte Zóuf (suhi vrh), potok, znameniti slap in naselje Rádina (rádovina), še potok Rio Mueja (meja, le-ta sicer »keltska božica«, kot ugotavlja ing. Stanko Dimnik²⁰) in — zdi se — še mnogo drugih imen, ob katerih se lahko slovenski popotnik zamisli.

Drugi so v območju, ki se tu opisuje, našli še druga imena in razlage. Tako je blizu Càneva, zapadno od Tumeča, Gardàs, Gradàz, kar je mogoče furlanski refleks slovenskega grad'c. In nedaleč od že imenovanega Fièlisa je Les'cies, s furlansko množinsko končnico, za slovensko lešče, leska^{20a}.

¹⁷ 1215 m. Pišejo pa tudi Daverdalce, Deverdalce in Diverdalce. Prelepe pošenice. (Brdce, brdičje?)

¹⁸ 1034 m. Dób = hrast, torej dóbov vrh, hrástovec. V resnici je med drevjem po hribu vidno dosti dobovine.

¹⁹ 1915 m. O njem je Tuma zapisal, da mu je bilo ime Vršič, dokumentarično iz leta 1126 (»Pomen in razvoj alpinizma«, str. 272).

²⁰ V Planinskem Vestniku 1961, str. 63.

^{20a} Dr. Peter Skok: »Oko Trsta«, Beograd, Državni izdavački zavod Jugoslavije, 1945, str. 187, 188.

Karnijska planina

Foto G. Del Fabbro

Ko sem spotoma vse to prebiral in premišljal, mi je kaj hitro mineval čas. Sam nisem vedel, koliko že hodim, ker nisem štel postankov, ki sem si jih, ker dan je bil dolg, privoščil veliko. Je pa drugače iz Zuglija na Daūdo morda dobre štiri ure hoda in čeznjo na Arvènis še slabo uro. Zraven obeh stoji v trojici slovečih razglednih vrhov še Monte Tamái,²¹ pet metrov višji od Arvenisa, vendar je od obeh ostalih manj obiskovan. Bil sem na Daūdi in z nje sem skočil še na Arvènis. Obilno sem se razgledoval na vse štiri strani. Videti je bila vsa Karnija, občudoval sem njene lepe gore in zelene doline. Še več sveta je objemal razsežni razgled. Julijske Alpe, ostri vrhovi Dolomitov in še nešteto imenitnih vršacev od Furlanske nižine pa navzgor do nebotičnih grebenov Osrednjih Alp — vsi in vsak po svoje so se mi bleščeče razkazovali sredi sončnega dne.

Prava Karnija²² je porečje Tilmonta v njegovem gornjem toku, do tja, kjer se vanj izliva Bela, še s pritoki, ki jih dobiva s severne strani. Tilmentska

²¹ Tamái je tu eden od primerov homonimije v gorskem svetu, kjer je ime nižje ležečega topografičnega elementa prenešeno na vrh. Na sever pod goro Tamai je namreč Casera Tamái, lepa, zelena planina. Med vrhoma Tamai in Arvenis pa je Forcella (Škrbina) Tamái. Tamai pomeni ondod kar pri nas tamar.

²² »Carniola, kasnejša Kranjska, je to, kar mala Carnia, za razliko od večje, ki se je razprostirala onstran glavnega grebena Julijskih Alp, v današnji severni Furlaniji, in ima ime po prebivalcih Karnih.« Tako razlaga izvor imena Karnija Milko Kos: »Zgodovina Slovencev od naselitve do reformacije«, Jugoslovanska knjigarna, Ljubljana, 1933, str. 109, in »Zgodovina Slovencev od naselitve do petnajstega stoletja«, Slovenska Matica, Ljubljana, 1955, str. 177. — Rutar pa piše: »Ime Karni, Karnija, izviralo bi od keltske besede kar = pečina«. Simon Rutar, »Zgodovina Tolminskega«, Hilarijanska tiskarna, Gorica, 1882, str. 216. — In France Bezljaj v »Naši sodobnosti« 1958, str. 693: »Etnikon Carni, iz katerega so se kasneje v langobardski dobi razvila deželna imena Carnia, Carniola in današnje Kranj, Kranjsko, ni nujno, da bi bil keltski, čeprav govore antični viri o mešanici Kelto v Ilirov.«

dolina je torej s svojimi pomembnimi središči (Tumeč, Villa Santina, Ampezzo, Forni di Sopra) z že dosti razvitim tujskim prometom osrčje Karnije, zanimivejša v svojem gornjem delu zlasti zaradi izrazitih folklornih značilnosti, karnijskih hiš, planin, domačih noš, orodja, starih običajev, narečij ipd. Po obeh straneh doline so visoke in strme, razrite gore, na vsem ozemlju pa dojema človek prvenstvene posebnosti Karnije: raznolikost, barve, oblike. Nikjer ni v Karniji en edini pokrajinski motiv, ki bi ji dajal nek splošen, že od drugod znani odraz. Doline, kako so nekatere samotne, kako so druga od druge, vsaka s svojimi posebnimi čari, različne! Potoki in reke čistih vodá, kakor srebro slapovi, obsežne zelene trate, pisani pašniki in senožeti, pa temni gozdovi, ki se iznad njih v jasne sinjine dvigajo skalnati vršaci stoterih oblik. Te gore so lepe vsaka po svoje. Kakšen mir, skrivnostna tihota vlada na njihovih smelih vrhovih in v odljudnih, razritih škrbinah!

Bogate so Karnijske Alpe s svojimi florističnimi in geološkimi zanimivostmi. In z zanosom so pripovedovali o čudovitih doživetjih zimski izletniki in turisti, ki so presmučali vso vrsto, vse glavno gorovje Karnijskih Alp, ki se v dolžini nekaj več ko 100 km v smeri zapad-vzhod vleče od izvirov Drave do debri koroške Ziljice, od Innichena (S. Cándido) v Pústrici do Vrat, »koroških vrat« pod Trbižem. Domala po vsej tej brdini je gorsko razvodje (Jadransko—Črno morje) in le z neznatnimi presledki se prav po rezéh osrednjega grebena vije italijansko-avstrijska državna meja. Od glavnega gorovja se pa ločijo na obe strani, v Furlanijo na jug ter v Avstrijo na sever, grebenski odcepi, tu in tam pa stoji zase tudi kakšna oddvojena gorska skupina.

Ko je po prvi svetovni vojni Italija svoje meje napram Avstriji preložila visoko gor na sever, na same ledne grebene avstrijskega velikega gorovja, so cela gorstva in posamezne gore, doline in kraji dobili vse druga imena, tako da se tukaj človek iz prejšnje dobe včasih z njimi le težko znajde. Oetztalske, Stubajske, Zillertalske Alpe so zdaj Alpi Venóste, Passirie, Breónie, Auríne. Avstrijsko-italijanska meja dosega vrh Dreiherrnspitze v Visokih Turah, zdaj Picco dei Tre Signori, 3499 m, in se tam vzpne še nekoliko više, na sorazmerno skromno koto 2913 m, ki se je domače pisala Glockenkarkopf, so jo pa pogospodili ter ji nadeli imenitno ime: Vetta d'Italia, vrh ali vrhunec Italije.

In piše se zdaj na novo Alpi Pusterési, kar bi po naše bilo Pústriške Alpe, za vse gorstvo od Dreiherrnspitze do špika Paterno, kar je veličastni, znameniti Paternkofel, odlični vrh v gorski skupini, ki je v dobi klasičnega alpinizma slovela z imenom Sekstenski Dolomiti. Tako velja v novejši italijanski literaturi, da prične glavno gorovje Karnijskih Alp na zapadu prav z goro Paterno — Paternkofel,²³ medtem ko se je štel doslej za prvo vzpetino tega pogorja v severozapadnem koncu na daleč znani Helm, Monte Elmo, 2433 m, zelo centralno stoječ vrh med dolinama Dravsko in Sekstensko, priljubljeno izletišče dolinskih letoviščarjev, z izredno širokim razgledom, edinstvenim, očarljivim v bližnja divja gorstva Sekstenskih Dolomitov. Čudo lepe so smuške ture po Helmu — Elmu, po njegovih prostranih, odprtih vesinah. Vrh sam pa seče državna meja in prav na njem stoji lepa, udobna planinska kočá, vendar še na italijanskem svetu, tam pa tako, da je samo dva metra razdalje od njenega zidu pa do kamna mejnika. Ta Monte Elmo, tedaj še samo Helm, je zbudil pozornost tudi našega Mlakarja²⁴ in zanimivo zanj je še to, da je imel v starih

²³ Tako zlasti Silvio Saglio: »Alpi Venoste, Passirie, Breonie«, Guida dei Monti d'Italia, C. A. I. — C. T. I., Rim—Milan, 1939, str. 23.

²⁴ Janka Mlakarja »Izbrani planinski spisi«, II. zvezek, SPD, Ljubljana, 1939, str. 195.

Forni Avoltri

Foto G. Del Fabbro

časih slovensko ime Holm, iz tega so napravili Nemci Helm in po njih Italijani Elmo.²⁵ —

Ob obujanju spominov, v razgledovanju in razmišljanju mi je na ljubih vrhéh Daüda in Arvènis potekel čas in zračunati mi je bilo, da pridem pred nočjo v dolino. Najkrajši sestop je na Ovaro, večji letovišarski kraj v dolini Degáno (Canale di Gorto). Iz Ovara so v prvi svetovni vojni zgradili cesto na vrh Arvènisa, ki je že dokaj razsuta, vendar še zmerom olajša pešcu hojo in mu dovolj zanesljivo tako navzgor kot navzdol kaže pot. Pa nisem šel na Ovaro, ampak sem z vrha ubral pot na jug, da pridem naravnost v Villo Santino, končno postajò karnijske železnice, kjer sva bila za jutri zmenjena s Stankom, ki se pripelje iz Ljubljane, da greva na Cogliàns, Karnijskih Alp najvišji vrh. In hodil sem skozi hoste, čez goljave, skozi bukovje, kostanjevje, smrečje, pa čez trave, zdaj gor zdaj dol, po lepih planinah in mimo starih, že opuščenih tamarjev in staj. Šel sem po stezah, pa tudi počez, tu in tam so bili opazni sledovi vojaških cesta iz prve svetovne vojne. Od planin navzdol sem prehiteval domačinke, ki so se pod težkimi bremenami mučile domov. Dobil sem možakarja, s Trave doma, pa sva šla skupaj naprej in mi je o teh krajih živahno pripovedoval vesele in žalostne, le-teh veliko več od onih. Ljubeznivo mi je ponudil, da lahko prenočim v njegovi hiši. Prišla sva še za dne na Travo, lepo in čedno gorsko vasico, 700 m višine, na odprtih sončnih, zelenih ravnih zgor doline Degáno, ki se malo niže izteka v Tilment. Zdel se mi je čudo lep kraj, v blagem miru sredi hribov in gorá. Prav rad sem se ustavil pri prijaznih Furlanih na Travi, saj mi je bila od tod kaj blizu Villa Santina, morda pol ure hoda po

²⁵ Torej čelada ali čeladasti vrh, kar se seveda ne ujema. Nem. Helm, ital. elmo = čelada. Gl. tudi Badjura: »Ljudska geografija«, str. 114.

Vasica Collina

Foto G. Del Fabbro

bližnjicah navzdol, pa si bom spotoma še ogledal sloviti slap Radina, ki ga štejejo med najznamenitejše v vsej Italiji, zaradi visokega in navpičnega skočnika (238 m, ob veliki vodi do 280 m). Voda vleče s sabo pesek in grušč ter je videti, predvsem na prévalu, kot da so skale belo pikčaste, nekak ostrgan prah, in temu pravijo domačini »hudičeva moka«.²⁶

Postopal sem po ljubki vasici, užival razgled, obiskal zanimivo cerkev, ki hrani zelo lepe slike, tudi ima kraj nekaj starinskih hiš, ki so se mi zdele vredne ogleda.

In se je nagnil dan. Po čistem zraku so se, veselo gostoleč, preletavale lastovice, las ziziles. Nedorasel fantè je spešno pometal po dvorišču in si po tihem žvižgal. Začele so prihajati ženske, vračajoče se vsaka v svojo hišo. Težko obložene, vse trudne od hudega dela, zmučene od dolgega, vročega dne. Blaženost jim je sijala z lic, ko so odlagale zoprne tovore, ko da bi od sebe odmetale, drugo za drugo, nadležne skrbi. Vsem je odleglo. Bil je soboten večer v planinski vasici. Jutri je sedmi dan, nedelja, jutri bosta počivala človek in delo. Večerilo se je. »Buine sere«, so se pozdravljali kar nekam svečano. Videti jim je bilo, da so srečni. Okoli hiše so dekleta²⁷ pospravljala in pripravljala za praznik ter čustveno, lepo ubrano prepele nekaj vilot.²⁸

Jaz pa, samoten popotnik, kot da sem se prikradel v srečo teh ljudi, ki me je vsega prevzela. V njej sem bil z njimi eno.

²⁶ Giovanni Marinelli — Michele Gortani, »Guida della Carnia e del Canal del Ferro«, str. 494.

²⁷ Dekleta = las fantazzines. Drugod v Karniji se jim pravi las màmolos, las puèmos. Fantje so i fantáz, i puèms i. pod.

²⁸ Vilate, villotte, furlanske in posebno karnijske narodne pesmi. Polne so neke podeželske miline, otožno čustvene tudi tam, kjer so veselega besedila. Pojo jih troglasno. Poslušati jih, je nekaj čisto posebnega, ni mogoče, da bi jih pozabil.

V slapovih Herletove

VANČ POTRČ

Pomlad 1960. Z Dragom sva pod severno steno Ojstrice. Najin cilj je jasen, ves okovan v led in sneg — to je vabljiva, doslej pozimi še nepremagana Herletova smer.

Čevlji so mokri kot goba. Ali naj tvegava?

Ni še preteklo leto, kar je Kamenjev zaradi takih čevljev skoraj zgubil noge v severni steni Skute; noge so mu zatekle, da se ni mogel več sezuti, z nožem si je razrezal čevlje z nog in zatem sestopal v samih nogavicah.

V vrhu Ojstrice se začenja ples spomladanskih megla; misli so mi pri Kamenjevu. Ni dolgo, kar sva stala tam, in mi je razkril svojo vročo željo: »Še to zimo pojdem v steno!« Ta trenutek leži pokopan nekje pod težkim snegom. Nad vrhom drvijo temni oblaki ter mečejo sence spominov...

Tudi Drago strmi zamišljeno v steno. Oči mu begajo po ključnih mestih smeri — po pragu, prečnici, izstopnem kaminu. V njih išče odgovora na tragično smrt dveh tovarišev, dveh alpinistov, ki sta jo prva poskušala pozimi preplezati: Ne najde ga! Stena molče čuva svojo kruto skrivnost. Obema je tesno pri srcu; najini pogledi se srečajo — umik!

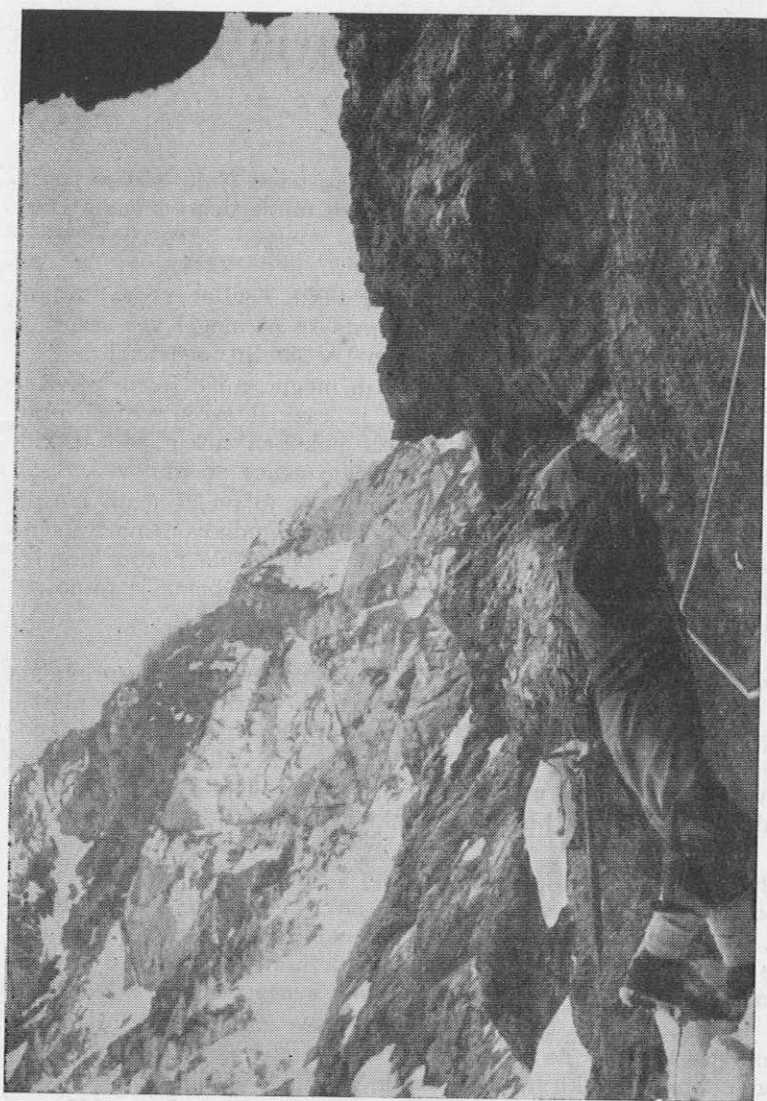
Škarje — ozek prelaz na grebenu Planjava—Ojstrica. Drago se usede na vrh, zavriska in se popelje proti Petkovim njivam, hitro drsi. Pod tanko plastjo južnega snega je čisti požled, tega se ni nadejal. Sprožil se je plaz, sprva počasneje, nato vse hitreje se vali masa težkega snega za njim, plaz... Pred mano se odigrava mučna scena, v kateri sem trenutno lahko le opazovalec, Plaz ga je zagrabil, plava..., ali ko se plaz ustavi, je Drago še na vrhu. Imel je srečo!

Pomlad 1961. Pod steno ob bivaku smo štirje. V steno pojdemo trije, četrti, Peter, bo opazovalec, tretji v navezi pa še Dušan. Na bivaku še zadnjič izberemo opremo, ki jo bomo ponesli v steno. Precej je je, za dva velika nahrbtnika. Nič ne vemo, kako dolgo nas bo stena zadržala. Dušan godrnja nekaj o težkih nahrbtnikih, nič mu ne pomaga, z Dragom sva v večini.

Vstop. Ura je okrog osme, ko se navežemo. Naša želja je, da bi ta dan prišli vsaj do polovice stene — do bunkerja. To je tri sto metrov plezanja. Če nam uspe, bomo udobno bivakirali. Bunker je majhna votlinica, kjer se je včasih baje skrival pred Nemci alpinist Herle, domačin, ki je leta 1941 prvi preplezal to smer.

Plezam. Sam začetek ni težak, vendar izpostavljen. Sedaj še suha perlonka lahkotno drsi skozi prve vponke, tudi kasini dobro prijemljejo, njih zven odmeva po tihi okolici, s Krofičke pa se podi preplašeno krdelo gamsov, sneg se jim globoko vdira. Sorazmerno hitro napredujem, zato me vse bolj preveva občutek, da smo zbrali res najprimernejši čas za vzpon: vendar ta ne traja dolgo, niti prva dolžina še ni splezana, ko me surova realnost prvega plazu porine v manj radostna razmišljanja. Prvi kosi snega so padli po meni, ni ga bilo veliko, toda vseeno dovolj, da sem okusil strah pred tistim, kar še lahko pride.

Moreče vzdušje po prvem plazu preženem s hitrim plezanjem tja pod varni previs praga.

*Drago
je našel
previs praga*
Foto Dušan
Kukovec

Prag. Počivamo.

Z Dušanom si prižgeva napol mokre cigarete, tudi nekadilec Drago poprosi za eno.

Čez previsni prag pada nekoliko močnejši curek vode. Vodstvo v navezi prevzame Drago. Spretno vpenja lestvice v prve kline; mrzla voda mu pada v tankih curkih za vrat, polzi v čevlje. Počasi, toda sigurno leze naprej; ne vidiva ga več, zginil je čez previs. Od tam se zasliši zabijanje klina. Drago je prišel na požled, je brez derez, umika se...

Delo smo si razdelili. Zaledeneli detajli spadajo ta dan pod moje okrilje, zato ga zamenjam. Avčinke lepo prijemajo. Nekje nad pragom mi zmanjka tal, obvisim na prstih ter po kratkem obešanju najdem zopet nekaj trde podlage.

Dereze so me izdale, ves prednji vogal — dva kompletna zoba sta mi odletela, nisem bil daleč od tega, da bi treščil navzdol.

Zabijem klin. Potem stojimo ter začasno z razpravo o neodgovorni izdelavi derez tudi preklinjamo.

Nad pragom se teren položi, tam so tudi večje količine postanega snega. Nič kaj sigurni se ne počutimo na tej snežni gnilobi, zdi se nam, kot bi hodili po samih jajcih, zelo narahlo stopamo. Sneg plazi, tam iz previsov nad nami padajo debele kaplje vode. Vsi smo že do kože mokri. Na stojiščih nas začenja mraziti, začutimo željo po toplem čaju.

Poprosim Draga, naj se potruzi in izvleče iz nahrbtnika tisti odlični gorilnik na tekoči butan. »Vidiš, kaj se pravi solidna oprema,« pravim Dušanu, ki je še vedno rahlo zagrenjen zaradi težkega nahrbtnika, medtem ko Drago čedalje bolj nervozno šari z rokami po vsebini nahrbtnika.

Potem pa vpraša, ali sem mogoče jaz vzel gorilnik na bivaku. Bilo je, kakor bi dejal: »Gorilnik smo pustili na bivaku!«

Spogledamo se — vzpon bomo nadaljevali, ali brez gorilnika. Sreča v nesreči je, da imamo pri sebi vsaj še en liter nalašč za to turo pripravljenega močnega čaja. Ta čaj je nekje v obeh nahrbtnikih. Z Dušanom se že meniva, koliko dragocene tekočine bo prišlo na moža. Drago pa zopet brska, brska, dokler ne izbrska odrezane izjave: »Čaja ni!«

Pogled mu splava na zakleti bivak, najina pogleda se mu pridružita. Vsi smo istih misli, Peter ne bo trpel žeje! Pokličemo ga. Od bivaka se začuje veseli vrisk, ki vzbudi v naših srcih rahlo zavist. Od njega nas loči le nekaj sto metrov zračne razdalje...

Še enkrat temeljito pregledamo zaloge hrane in zaključimo, da se ne bomo smeli predolgo muditi v steni. Za dva dni bi še kar šlo. Morali bomo pohiteti.

Na naši desni strani začujemo zdvijano grmenje, čez Ogrinovo drvi plaz. Molče in s spoštovanjem gledamo za uničujočo maso snega, ki se vali pod vznožje stene. No, mi smo že v varnem zavetju previsov. Tu bi leteli plazovi čez nas, smo v mrtvem kotu. Za danes smo na varnem, toda kaj bo jutri, ko bomo izstopali iz stene? O tem razmišlja vsak zase...

Bolj kot nas vznemiri bobnenje plazu Petra. Vrata bivaka se odpro, na njih se pojavi postava moža. Podoba je, da ga je plaz prebudil. Ali ko vidi, da smo še živi, se umakne v bivak.

Nad Logarsko dolino se je spustila temna noč, skrili smo se v zavetje bunkerja. To mesto je suho, a tudi varno pred plazovi in mokroto. Mokri, toda srečni, da je pol stene za nami, počasi zaspimo.

Zbudimo se ob temni jutranji zori; temni oblaki in megla, ki leze po Logarski dolini sem, ne obetajo za ta dan nič lepega. Plaši nas nora misel, da bi prišlo do nenadnega temperaturnega obrata — lahko da je bil prav tak obrat kriv, da se je prvi zimski vzpon pred leti tako tragično končal. Vendar dolgo ne razmišljamo o tem, poti nazaj ni več, moramo naprej. Za ta dan je domenjeno, da moramo izstopiti iz stene. Hrane imamo zelo malo: dve čebuli, nekaj sladkorja in košček kruha je vse; poleg tega smo že vsi prekleto mokri, nahrbtniki so se napili vode, težki so tako, da jih ne moremo več nositi. Zadnje nam onemogoča tudi izredna naklonina. Drugi v navezi ima privezано posebno vrv, s katero vlačimo nahrbtnike; zaradi njih napredujemo nekoliko počasneje; tudi na stojiščih ni vedno prostora za vso prtljago, zato smo prisiljeni zabijati posebne kline za nahrbtnike.

Herletovo prečnico premaga prvi Drago, za njim je Dušan. S težkim srcem si priveže za pas še dodatno vrv, s katero bo vlekel nahrbtnike v Orlovsko

gnezdo. Pravi, da ga vrv močno spominja na hudičev rep. Ko je nekje sredi prečnice, me močno zamika, da bi ga malo pocukal — toda vraga za rep ni dobro vleči! Kadar ga opazujem, ko zabija klin za ta ali oni nahrbtnik, me obhaja vedno zla slutnja, da ga je premalo zabil, v peklenski želji pač, da bi se tako mogoče znebil »nepotrebnega balasta«, kakor se rad izrazi o nahrbtnikih.

Tretja vrвна dolžina od Orlovskega gnezda navzgor nas pripelje do plat pod izstopnim kaminom. Za kakšne dve dolžini jih bo. Dve dolžini, obe izpostavljeni plazovom! Med Scilo in Karibdo smo. Ali naj hitro plezamo in zabijamo čim manj klinov ali pa počasi plezamo, da bomo imeli čas zabiti čim več klinov? Odločimo se za drugo, čeravno ni med enim in drugim razlike, ali klini so nam vsaj moralna opora.

Medtem se je dvignila dnevna temperatura, popoldansko sonce je izluščilo prvi plaz, završalo je, kot bi se vsul roj čebel. Tisti trenutek sem bil kot zadnji v navezi še pod varnim previsom. Zgrabil sem močno za vrv ter čakal na sunek. Nič se ni zgodilo, plaz ju ni strgal, še vedno sta stala na svojih mestih; bela od snega, malo preplašena, toda oba živa in zdrava. To je bil prvi plaz, ki nas je zalotil na tem mestu — na plateg, nekoliko više sta nas še dva oklestila. Šele nekoliko nad platmi, tik pod kaminom se stanje izboljša, tako imenovani brisani prostor je za nami. Oddahnemo se in pojemo zadnje ostanke hrane — to so kalorije za zadnji naskok. Nad nami krožijo črne kavke.

V žarkih zahajajočega sonca stopamo drug za drugim na vrh Ojstrice.

Kakšne tri raztežaje navzgor od kamina smo prigazili do Kopinškove; sneg je bil tod gnil in je plazil. Zato smo bili zelo srečni, ko smo prišli na Kopinškovo, saj tod naprej je šlo po samem grebenu. Tam pri gredini smo sprva rinili vanjo, toda le en raztežaj, sneg se je vdiral do bokov, boljša priložnost za plaz se menda ne bi našla v vsej Herletovi, zato smo se umaknili nazaj na sam greben in po njem napredovali vse do vrha. Na grebenu nismo naleteli na kakšne posebne tehnične težave. Šlo je solidno.

Tehnični opis:

Čas plezanja: 25 ur (11 ur bivakiranja). Skupno torej v steni 36 ur. Prvi dan do bunkerja; drugi dan od bunkerja do vrha. Izstopili v mraku.

Oprema: ena 80 m dolga perlonka; ena 40 m dolga nylonka (za tvorjenje, vlačenje nahrbtnikov), šotorsko platno, 2 vestona; 2 spalni vreči (oboje se je prvi dan zmočilo. Gorilnik smo pozabili na bivaku ter je bila s tem izključena vsaka topla hrana in pijača.)

Hrana: 1 mrzla golaževa konserva; 0,8 kg sladkorja, 1 kg kruha, čebula, 0,5 kg napolitank, 3 limone, 15 dkg slanine.

Teža dveh nahrbtnikov je bila ca. 15 do 20 kg za vsakega in sicer drugi dan, ko je bilo vse napito z vodo. Nahrbtniki so bili himalajskega tipa in so se zaradi svoje obilnosti večkrat zatikali ob previsih. To nam je povzročilo precej zamud.

V steno smo vstopili ob 8,30 čez dva dni, to je drugi dan zvečer, pa smo izstopili. Ura se je pokvarila zaradi vode.

Slovenska planinska transverzala

Maribor – Triglav – Koper

IVAN SUMLJAK

Planinska transverzala Maribor–Triglav–Koper je svojevrsten izraz slovenskega planinstva. Ta lepa gorska pot je kot lepa pesem, o kateri si želimo, da je ne bi bilo nikoli konec. Čim dalje hodiš po njej, tem bolj ti je všeč, tem bolj navdušen si zanjo, tem bolj zadovoljen in srečen si, ker si se odločil za to dolgo pot v prelepo gorsko prirodo.

Transverzala se začne v mariborskem predmestju Radvanju, pri kmetu Hosteju, tik ob vznožju zelenega Pohorja. Vsa pot je enotno markirana: poleg vsakemu gorniku znane belo-rdeče okrogle markacije je še številka 1. Če torej pri svojem planinarjenju trčiš na to številko 1, veš, da si na transverzali. Ako bi sledil tem z enko označenim markacijam, bi prišel prej ali slej ali v Maribor ali pa v Koper. Seveda ne takoj, saj je vsa pot okoli 800 km dolga. Vodi nas preko Pohorja, Savinjskih planin, Karavank, Julijskih Alp in Krasa. Najznačilnejše točke na tej poti so: Črni vrh na Pohorju, Uršlja gora, Smrekovec, Raduha, Robanov kot, Korošica, Ojstrica, Kamniško sedlo, Okrešelj, Skuta, Grintovec, Kočna, Jezersko, Storžič, Tolsti vrh, Tržič, Dobrča, Begunjščica, Javorniški Rovt, Valvazorjev dom, Črni vrh nad Jesenicami, Vrata, Kredarica, Triglav, Kriški podi, Razor, Prisojnik, Vršič, Jalovec, izvir Soče, Prehodavci, Triglavska jezera, Krn, Vogel, Rodica, Črna prst, Porezen, Bolnica Franja, Cerkno, Sivka, Idrija, Hlevišje, Goljaki, Čaven, Javornik, Nanos, Postojna, Trojica, Škocjanske jame, Slavnik, Tinjan in Ankaran pri Koprju. Mirno lahko rečemo, da drži pot preko velikega dela najlepših slovenskih gora.

Kdor prehodi vso pot in to tudi dokaže, dobi od Planinske Zveze Slovenije poseben spominski znak. Kot dokaz, da je pot prehodil, mu služijo žigi, ki jih dobi v planinskih kočah in na vrhovih gora. Vseh potrebnih žigov je 70. Pred odhodom na pot si kupi transverzalist »Dnevnik s planinske transverzale«, ki ga dobi pri svojem planinskem društvu. Na prvi strani te knjižice je prostor za osebne podatke, ostale strani pa so namenjene žigom. Na zadnjih straneh je še zemljevid vse poti in seznam vseh potrebnih žigov. Oskrbnik koč da v Dnevnik posebni transverzalni žig, to pa le, če predloži transverzalist osebno in planinsko legitimacijo. Oskrbnik se pod žigom tudi podpiše. Žigi z vrhov pa so običajni. — Dobro je, da si kupi transverzalist tudi knjigo »Po slovenskih gorah«. Ta knjiga je posebej za transverzalo napisan vodnik. Na 188 straneh je natančen opis vse poti, ki jo ponazoruje še 23 zemljevidov. Knjiga ima žepni format in je mehko vezana v polivinil svetlomodne barve. Mnogi turisti si dajejo žige tudi v to knjižico.

Ko prehodi transverzalist vso pot, odda dnevnik svojemu društvu, ki ga pošlje na Zvezo v Ljubljano. Tu ga posebna komisija pregleda in če najde vse v redu, prejme transverzalist spominski znak. Vsak znak ima zaporedno številko. Do sedaj jih je bilo izdanih nad 250, prvega je prejel Beograjčan Pašić. Število doslej prodanih dnevnikov presega 4000, kar kaže, da se je toliko ljubiteljev prirode odločilo za to lepo planinsko pot.

Na transverzali lahko srečamo ljudi vseh stanov, mlade in stare, samotarje in večje in manjše skupine. Nekateri hitijo, kot da se jim nekam mudi,

drugi, in teh je mnogo več, pa hodijo počasi in stalno opazujejo prirodo okoli sebe, primerjajo, zaključujejo in občudujejo. Srečavamo planince iz vseh republik. Vsem sije planinska sreča z obraza. Transverzalisti pač lahko svetujemo, da hodi počasi, saj se tudi počasi daleč pride! Transverzalo si naj razdeli na več delov, tako da mu bo ta pot svetel počitniški cilj za daljšo dobo. Lahko jo začne kjerkoli, glavno je le, da jo končno vso prehodi. Za pot se naj vestno pripravi; preštudira naj zemljevide in prečita potrebno literaturo, ki ga bo opozorila na marsikatero značilnost in zanimivost na poti, od katere bo imel tako mnogo večjo korist. Posebno mnogo snovi bo našel v Planinskih Vestnikih. Marsikdo hodi po transverzali že drugič — spominski znak že ima — toda odločil se je, da jo napravi še enkrat, saj je s to potjo kot z lepim romanom: ko ga čitaš drugič, tretjič, ti je vedno bolj všeč, vse več lepote odkriješ v njem. Transverzalisti zelo oživljajo naše planine in v kočah je obisk narastel.

Morda bo kdo vprašal, ali je ta pot nevarna. Ni. Če pa je kje kakšno nevarnejše mesto, je skrbno zavarovano s klini in jeklenimi vrvmi. Seveda pa nikomur ni treba hoditi vedno po markirani poti; na Triglav, na primer, se lahko povzpne tudi preko severne stene. Vsak po svojih močeh.

Transverzala ima, kot planinstvo sploh, predvsem vzgojni namen. Približati hoče človeka zopet k prirodi in ga vsaj za nekaj časa odtegniti hrupnemu mestnemu življenju. Pokazati mu hoče, da so še drugi, lepši ideali in ne samo gostilna, kavarna, vespa, avto, kavboj in podobno, zaradi česar se ljudje povsod po svetu vse bolj odtegujejo in odtujujejo prirodi. — Dati hoče človeku svetli cilj za več let vnaprej; vse leto se bo veselil na naslednji del transverzale, ki ga bo opravil v prihodnjem dopustu ali prihodnjih počitnicah. — Človeka, predvsem mladega, hoče telesno in duševno okrepiti in mu dati novih moči za poklicno delo. Gore vzgajajo, saj ga napravijo skromnega, vztrajnega, odločnega, saj spreminjajo njegov egoizem v spoznanje etično-socialnih nalog in ga odvajajo od lenuharjenja, pijančevanja in poltenosti. Planine plemenitijo človeka v najvišjem smislu in transverzala je visoka šola za pozitivno oblikovanje našega značaja. — Pokazati mu hoče našo domovino, ki je vendar ni lepše na svetu in ga tudi opozoriti na težke borbe in velike žrtve za njeno svobodo. Vsa transverzala je dvakrat markirana: prvič z belo-rdečimi znaki in drugič — toda to je pravzaprav prvič — z velikimi nepravilnimi rdečimi znaki, ki jih sicer ne vidimo več, ker jih je spral dež in vsrkala zemlja, pa so vendar tu pred našim duhovnim očesom. To so krvavi znaki, kri naših borcev za svobodo. Na vsej poti od Maribora do Kopra jih srečuješ.

Kdor bo prehodil vso to planinsko pot, tega bodo planine prav gotovo za vedno priklenile nase in zapisal jim bo za vselej svoje srce. Nikoli ne bo mogel pozabiti mehkih pohorskih poti, širokega zelenega razgleda z Uršlje gore, sončne hoje proti Raduhi, Robanovega kota in Logarske doline, dveh biserov slovenske zemlje, z zelenicami in planinskim cvetjem posute poti preko Savinjskih planin in Karavank, širokih razgledov po slovenski zemlji in še daleč preko nje, srečanj z divjadjo in srečanj z macesni in jerebikami na Črnem vrhu nad Jesenicami. Vedno bo mislil na mogočne gorske velikane v kraljestvu Zlatorogovem, na naporno plezanje po strmih pobočjih, na Sočo in prelepo Trento, na cvetje na Poreznu in Nanosu, na skrivnostni kraški svet in na Slavnik in Tinjan in pot skozi primorske vinograde vse do morja. Vsako leto bo preživel vsaj nekaj časa v gorski prirodi, s katere se bo vračal okrepljen, prerojen, očiščen in dober. In še na stara leta se bo z gorečim hrepenenjem in nežno ljubeznijo spominjal na lepe doživljaje v gorah in na srečne ure premišljevanja v gorski tihoti in miru.

Zasedanje mednarodne komisije za študij plezalskih vrvi

(28. in 29. oktobra 1960 na Bledu)

Mednarodna komisija za študij plezalskih vrvi Mednarodne unije alpskih asociacij (UIAA) je zasedala lani jeseni na Bledu. Zasedanja se je udeležilo 6 držav: Nemčija (6), Francija (4), Velika Britanija (1), Jugoslavija (5), Češkoslovaška (1), Avstrija (4). Predsedoval je predsednik komisije g. Pierre Henry, znan francoski alpinist, soavtor vodiča po Mt. Blanški skupini »Guide Vallot«, in tehnični strokovnjak. Pomagal mu je in konferenco prevajal podpisani. Velika Britanija je bila zastopana drugič (F. Solan), Češkoslovaška pa prvič (P. Pergler). Običajno zelo aktivna in številna delegacija Švice z UIAA vred je to pot manjkala povsem, vse kaže, da zaradi udeležbe Češkoslovaške... To je bilo primerno komentirano. Jugoslovanski zastopniki so bili: F. Košir za Planinarski Savez Jugoslavije, F. Avčin za Planinsko zvezo Slovenije, M. Potočnik za Gorsko reševalno službo, T. Bučer za Alpinistično komisijo, prof. D. Avsec za ljubljansko univerzo, inštitut za tehniško mehaniko. Zastopana je bila tudi tovarna Otočanka, Zadar. Dnevni red je obsegal naslednje točke:

1. Zapisnik zasedanja 1959 v St. Gallenu, Švica.
2. Naprava Dodero kot mednarodno standardiziran aparat za dinamični preiskus vrvi. Sprejem dokončnih norm.
3. Izbira metode za merjenje največje sile v vrvi ob trganju pri padcu.
4. Mednarodni preiskusni znak vrvi.
5. Vrsta bodočih del komisije (n. pr. staranje vrvi, gibkost, pogoji ob trganju, obraba pri trenju vrvi).
6. Rabljene vrvi, izguba kvalitete.
7. Razno.
8. Prihodnje zasedanje.

Zasedanje je bilo predvsem tehniškega značaja. Zato prinašamo samo povzetek iz zapisnika.

Udeležence je ob otvoritvi pozdravil predsednik Planinske zveze Slovenije kot gostitelj tov. Fedor Košir. Predsednik zasedanja Pierre Henry se je zahvalil v imenu UIAA in pozdravil navzoče, zlasti zastopnika Češkoslovaške ter zastopnika Velike Britanije.

Ta je izjavil, da v Angliji preizkusa s sunkovno obtežbo vrvi ne vrše, vedoč, da sedanje vrvi iz umetnih vlaken že zadostujejo. Pač pa jih močno zanimajo preizkusi poškodbe vrvi pri trenju čez oster rob ob močni sili v vrvi in načini, kako tozadevno tveganje zmanjšati že pri izdelavi vrvi.

Soglasno je bilo ugotovljeno, da je prva in osnovna naloga zasedanja najti najboljše mednarodno sprejemljivo oblikovanje naprave Dodero za preizkušanje vrvi s padcem in formuliranje dveh ustreznih norm, ki naj tvorita dodatek k protokolu: 1. Princip in definicije preizkusa. 2. Veličine in pogoji preizkusa. Ta važni cilj je bil po dolgih izčrpnih debatah v celoti končno dosežen in obe normi formulirani. Edina točka, kjer sporazuma še ni, je višina prostega padca 5 m (francoska norma) ali samo 2 m (avstrijsko-nemški predlog, znatni prihranki vrvi). Sklep: vrše naj se primerjalna merjenja. V primeru dovolj enakih rezultatov bi bilo mogoče dovoliti obe višini, če ne bi prišlo do sporazuma.

Preizkus z napravo Dodero je preizkus »aut-aut«: vrv zdrži ali se pretrga. Količina je pri tem sila v vrvi in raztezek, to naj bi določila posebna dodatna meritev. V tem pogledu predstavlja velik napredek metoda z nihalno utežjo, ki si jo je za plezalske vrvi zamislil prof. dr. Dušan Avsec (Inštitut za tehniško mehaniko na univerzi) ustrezno znanemu načinu pri preizkušanju jeklenih vrvi ipd. Ta preprosta metoda da lahko hkrati vse podatke (sila, raztezek, energija za raztrganje), rabi pa kratke kose vrvi (ca. 1 meter) in tako lahko izvrstno služi tudi za preizkuse starih vrvi po kosih. Avsčev ekspeze z diapozitivi je zbudil živo zanimanje in presenečenje. Poizkusi se bodo nadaljevali v smislu izpopolnitve tudi te metode, ki bo dovoljevala primerjalna merjenja. Planinska zveza Slovenije bo tu pomagala materialno.

Znatel del diskusije je bil posvečen rabljeni vrvi, njeni zanesljivosti, preizkušanju ipd. Sprejete so bile smernice za tozadevno nadaljnje delo kot tudi za druge teme, n. pr. gibkost vrvi, vpliv klime in svetlobe.

Pri tem so bile sprejete naslednje konkretne zadalžitve:

- Velika Britanija: Kontrola rabljene vrvi.
- Češkoslovaška: Uporaba »crusherjev« za določevanje sil v vrvi.
- Avstrija: Vpliv višine prostega padca (5 m ali 2 m).
- Jugoslavija: Metoda z nihalno utežjo.
- Francija: Vpliv časovnih razmakov med dvema zaporednima padcema.

Glede nadaljnjih zasedanj je UIAA poslala pismen predlog, naj bi se vršila časovno in krajevno hkrati z njenimi, vsakoletnimi generalnimi skupščinami, ker da je to na roke delegatom. Ta poziv ni naletel na simpatičen odziv, ker so delegati večinoma tehnični strokovnjaki, delegati UIAA pa ne. Sklenjeno je bilo, naj bo prihodnje zasedanje na Dunaju in sicer v začetku poletja 1961, da bi delo potekalo hitreje. UIAA zaseda jeseni, tudi na Dunaju.

Zasedanje in pozasedanje je potekalo v izredno prijetnem ozračju pravega mednarodnega duha. Sproščeno okolje Bleda in dobra oskrba hotela »Jelovice« sta bistveno pripomogla k temu. Na žalost je kislo vreme precej kvarilo alpinistične načrte posamičnih delegatov. Kljub temu je bilo navdušenje nad Bledom v jeseni vsesplošno, prav tako tudi nad gostoljubnostjo Planinske zveze Slovenije in njenih predstavnikov.

France Avčič

iz občnih zborov

PD MAJŠPERK. Skopa poročila o rednem letnem občnem zboru prikazujejo le v majhni meri delovanje društva. Organizirali so skupinske izlete na Triglav, Logarsko dolino, Okrešelj, Bohinj, Soško dolino, Boč, Donačko goro, Pohorje in Krvavec. Društvo ni v zadostni meri pritegnilo mladino k sodelovanju, to bo v prihodnje najvažnejša naloga novega odbora. Nabavili so šotore in blazine za člane društva in jim tako omogočili, da so pod ugodnimi pogoji letovali po raznih krajih domovine.

Pohvaliti pa je potrebno Tovarno volnenih izdelkov z njenimi upravnimi organi, ki je nudila finančno pomoč planinski dejavnosti.

PD NOVO MESTO. Sredi Gorjancev leži Dom Vinka Padersiča, ki ga oskrbuje PD Novo mesto. Lansko leto je bil Dom primerno oskrbovan, imeli so pa težave s personalom tega doma. Eno najbolj perečih vprašanj so rešili z zgraditvijo vodovoda. Izvršili so tudi razna manjša adaptacijska dela, medtem ko bo nabava opreme v glavnem naloga novega odbora. Naraščanje motorizacije pa sili društvo k ureditvi in povečavi parkirnega prostora. Te akcije se je odbor že lotil, toda moral je zaradi pomanjkanja finančnih sredstev odnehati. Za premagovanje finančnih težav je pokazal vse razumevanje ObLO

Novo mesto, kateremu je društvo zelo hvaležno za izkazano pomoč.

V organizacijskem smislu je število članov društva zelo naraslo. Na osnovni šoli so ustanovili planinski krožek. Mladi planinci so skupno s starejšimi odšli na izlete v bližnjo okolico. Nekaj starejših članov pa je odšlo na izlete v Julijske Alpe, obiskali so Kanin, Mangrt, Krn, nekateri pa so odšli tudi po poti planinske transverzale. Predavanja o lepoti naših in tujih planin so privabila številne poslušalce.

Na občnem zboru so sprejeli nove naloge in sicer: razširiti planinsko dejavnost po okoliških krajih, pospeševati planinsko udejstvovanje članov s prirejanjem številnih izletov, poživiti delo z mladino in nabaviti potrebno opremo za Dom Vinka Padersiča.

PD PTUJ. Med članstvom in upravnim odborom društva je zelo slaba povezava. To je bilo zlasti očitno pri sklicevanju občnega zbora, ki je bil zaradi premajhne udeležbe članov sklican kar dvakrat. V društvu je sicer nad 300 članov, članarino pa redno plačuje le polovica. Delne težave so v tem, da društvo tudi nima svojih prostorov. Zaradi velike stanovanjske stiske se še vedno okorišča s gostoljubjem, ki jim ga nudi podjetje Petovija.

Pri ugotavljanju agilnosti društva so prišli navzoči člani do mišljenja, da bi bilo potrebno koordinirati delo z društvi, ki imajo enake cilje, kakor n. pr. Turistično društvo in Počitniška zveza. Sedaj je sorodna dejavnost razbita na razna društva, sredstva so skromna, posebne dejavnosti pa ne izkazuje nobeno društvo. Ponovno je bila izrečena tudi pobuda za zgraditev koč na Donački gori skupno z ostalimi obmejnimi društvi. Društvo se je sicer povežalo s PD Majšperk in vložilo že precej truda za zgraditev zasilne koč, toda pomanjkanje finančnih sredstev je zavrlo vsako nadaljnje delo.

Kot edino društvo, ki se bavi s turnim smučanjem so skušali organizirati smučarske tečaje za mladino. Uspel pa je le tečaj na Vršiču, medtem ko je na Pohorju odpadel zaradi premajhne udeležbe. Člani mladinskega odseka nimajo načelnika, vse delo opravljata dva mladinci, ki sta tudi v upravnem odboru. Naredili so izlet na Uršljo goro, udeležili pa so se tudi pohoda v Završnico za Milanovičev pokal, na žalost pa so bili diskvalificirani. Približno 20 mladincev hodi že drugo leto po planinski transverzali in je njihova želja, da bi skupno s starejšimi odšli preko najtežjih variant, ostala do sedaj še brez odmeva. Društvu ni uspelo pridobiti planinca, ki bi vodil izlete mladine v planine. Zato je mladina brez vsakega vodstva, navezana le na sebe, in rezultat tega je, da število včlanjenih mladincev pada. Novi upravni odbor bo preskrbel mladini vodnika, ki bo poživil delo tega odseka.

Društvo je organiziralo več krajših izletov v okolico, pa tudi v Julijske in Kamniške Alpe jih je zanesla pot. Udeležba članov je bila zelo skromna. Pripomniti pa je treba, da so tudi turistično društvo kakor tudi mnoga večja podjetja organizirala številne izlete z večjo udeležbo ljudi. Društvo pa s svojimi skromnimi sredstvi ne more nuditi članstvu take ugodnosti, kakor bi bilo zaželeno. To je bilo zlasti očitno pri nameravanem taborjenju v Krnici ali na Vršiču, kjer bi seznanjali člane z osnovo plezalne tehnike. Pomanjkanje šotorov, sredstev in vodičev je pripomoglo, da so to ostale samo neizpolnjene želje.

PD KRANJSKA GORA. Želja, prikazati ljudem lepote tega predela in jim nuditi prijeten oddih — je smisel sodelovanja turističnega in planinskega društva. V tem smislu so imeli več skupnih sej za reševanje problemov, ki so se pojavili med letom ter iskali načine ustva-

ritve čim boljših pogojev za bivanje v gorskem svetu.

Lani ustanovljen mladinski odsek ni začel z delom, kot bi bilo zaželeno. Imeli so dvojne predavanj, medtem ko so nameravani izleti mladine odpadli. Markacijska dejavnost je bila omejena na nekaj urejenih poti in postavitivi novih kažipotnih tabel. Večina dela je bila zaradi slabega vremena odložena na drugo leto.

Društvo oskrbuje Kočo na Gozdu, Mihov dom, Kočo v Krnici in Dom na Korenskem sedlu. Oskrbovanje koč pa zahteva tudi stalna popravila. Izvršili so pleskarska dela stavbe in inventarja Koče na Gozdu. Prav tako so bila urejena manjša popravila na Mihovem domu in električnem vođu do Koče na Gozdu. Precej težav so imeli tudi glede oskrbnika koč v Krnici, zaradi česar so lahko koč odprli šele v začetku avgusta. Čeprav je ta koč še vedno pasivna, je važna izhodiščna postojanka za Razor in Škrlatičino skupino. Po zapisniku sanitarne inspekcije bi bilo potrebno izvršiti obsežna popravila v Domu na Korenskem sedlu. Za popravilo, ki naj bi verjetno zneslo ca. 2.500.000 din, pa društvo nima potrebnih sredstev. Upravni organ koč je občina, ki bo Dom zaprla in uredila. Ko bo Dom urejen, ga bo društvo lahko ponovno pridobilo v upravljanje.

V sklopu društva deluje GRS, ki vrši stalno službo na smučarskih terenih Vičtranca.

PD DOVJE-MOJSTRANA. Društvo že enajst let oskrbuje postojanko Dom v Vratih. Zgradba, zgrajena že pred 50 leti, zahteva vsako leto veliko investicijskih sredstev za razna popravila odnosno preureditve prostorov.

Preureditev prostorov — dveh jedilnic in ureditev točilnice je odpravila ozko grlo v hodniku. Prav tako je potrebno raznih popravil tudi gospodarsko poslopje, kjer so pomožni prostori za dom, garaže in skupna ležišča. V neposredni bližini doma je tudi zasilno urejen camping prostor, ki se ga poslužujejo predvsem inozemski planinci.

Se vedno pa je ostalo nerešeno vprašanje vodovoda in elektrifikacije. Najeti bodo morali kredit za nabavo električne centrale, ki bi tako rešila vprašanje razsvetljave. Velik finančni problem je personal postojanke, ki oskrbuje dom samo 6 mesecev in je treba iz tega prometa kriti stroške skozi vse leto. Postavlja se tudi vprašanje ureditve ceste. Cesta je izredno važna za postojanko, vendar pa cestna uprava ne skrbi zanjo, kakor bi bilo potrebno. To se predvsem nanaša na

odsek ceste od Čerlovca naprej. Močan promet zahteva redno vzdrževanje cest, prav tako pa tudi pluzenje ceste že v začetku meseca aprila. S tem bi bilo zelo ustrezno planincem in smučarjem.

Pri delu markacijskega odseka so veliko prostovoljnih ur izvršili pripadniki alpinističnega in mladinskega odseka. Propagandni odsek je preskrbel foto material in večkrat menjaval izložbeno okno. V dokaj neugodni letni sezoni so člani alpinističnega odseka izvršili ca. 200 letnih in zimskih vzponov in tur na vrhove. Na smučarski ocenjevalni vožnji v Vratih so člani odseka zasedli 1. in 3. mesto. Organizirana je bila tudi manjša odprava v inozemstvo in sicer v južnotirolske Dolomite v Italiji. Delovanje mladinskega odseka je omejeno le na ozko peščico mladih ljudi, ki za svojo marljivost zaslužijo vso pohvalo in priznanje. Člani odseka so iz svoje srede izvolili lastni odbor, ki je skrbel za redno delo znotraj in na terenu. Delovni sestanki so prerasli v debatne večere, kjer so se seznanjali s planinstvom in v ta namen vodili dnevnik dela. Udeležili so se raznih vzveznih seminarjev in tečajev. Izvedli so več tur ter tudi nekaj plezalnih vzponov ter zimskih visokogorskih tur. Pripomniti pa je potrebno, da ti mladinci niso tipični predstavniki mladinskega odseka, temveč predvsem pomladek alpinističnega odseka. Odsek se je tudi prijavil za tekmovanje »Gore in mladina« ter je tudi sodeloval pri delovnih akcijah za popraviljanje planinskih potov, urejevanju bivaka pod Luknjo, skozi vse leto so se urili v plezalni šoli ter se udeležili smučarsko ocenjevalne vožnje v Vratih in v Završnici.

Društvo ima težave, da bi dobilo človeka, ki bi vodil mladino v njenem delu in ji vzbujal zanimanje za lepoto planin.

V društvu je vključena tudi postaja GRS. Izvršili so več zimskih vežb, letnih in zimskih tečajev in sodelovali na treningu in tekmah. Omeniti je treba, da ima društvo tudi svojo knjižnico v veliko veselje vseh delovnih ljudi.

PD LITIJA. V upravi planinskega društva je postojanka na Jančah. V preteklem letu so bila izvršena precejšnja adaptacijska dela in nabavljen deloma nov inventar. Za delo pri graditvi kakor tudi za strežbo gostov so odborniki opravili preko 3500 prostovoljnih ur. Za razbremenitev požrtvovalnih odbornikov — če vzamemo samo primer gospodarja postojanke, ki je sleherno nedeljo opravljaj vse posle od kletarja do natakarja — bi bilo treba čimveč ljudi pritegniti v delo.

V vrsti težav, ki se pojavljajo v nanovo zgrajenem domu, so imeli še težave z nekaterimi gosti, predvsem z domačini zaradi prekomernega pitja. Ukrenjeno je, da se odpravijo take motnje in zagotovi miren počitek vsem gostom. Čeprav so bila že izvršena razna dela pri preureditvi postojanke, je sanitarna inšpekcija predložila še nekaj preureditev, ki jih bo potrebno izvršiti. Delo društva ni samo monopol nekaterih posameznikov, zato je treba vključiti več ljudi, posebno mladine, ki kaže zanimanje in voljo za aktivno sodelovanje. Dom na Jančah društvo stalno oskrbuje in je imelo v preteklem letu precejšen obisk. Med drugimi številnimi gosti so obiskali postojanko tudi tovariš Edvard Kardelj, Leo Mates in Miha Marinko.

Za poživitev mladinskega odseka so bili postavljeni predlogi, naj bi se na šolah organizirali krožki, ter da bi se šolski izleti odnosno športni dnevi organizirali v povezavi s planinskim društvom. Izrečena je bila tudi želja, da bi posamezniki, ki hodijo po poteh zasavske transverzale, pritegnili tudi mladino.

V preteklem letu so organizirali dva izleta v Alpe, ki pa nista bila dobro obiskana.

S splošnega dela društva je razvidno, da se ima društvo za uspeh zahvaliti le pomoči odbornikov, medtem ko ni znalo pritegniti oziroma zainteresirati ostale člane za to dejavnost.

Udeleženci občnega zbora so z enominutnim molkom počastili spomin umrlih častnih članov društva.

PD NOVA GORICA. Na 13. rednem občnem zboru je društvo pregledalo svoje delo. Prve vidne uspehe je zabeležil propagandni odsek. Sestavili so koledar planinskih prireditev, organizirali so udeležbo planincev pri masovnih manifestacijah, pri akcijah po poteh goriške fronte, izdelali spominčke, tipične za vsako postojanko. Velika udeležba ljudi na predavanjih dokazuje, da so predavanja zelo priljubljena pri ljudeh. V skladu z decentralizacijo dela se dejavnost društva razvija preko posameznih planinskih skupin, ki so se razvile v kraju kot Dornbergu, Senpetru, Kanalu itd. Glede na razdrobljenost terena je organiziranje samostojnih planinskih skupin v društvenem okviru pot h krepitvi samoinicijative in prodiranju planinske misli med delovne ljudi.

Gospodarski odsek uspešno vodi gospodarstvo petih postojank in sicer postojanke Kekec, Poldanovec, Dom Klementa Juga, Gomiščkovo zavetišče in Stjenkovo

kočo na Trstelju. Največji promet izkazuje postojanka Kekec. Spričo naraščajočega prometa pa se že kažejo razne pomanjkljivosti kot preureditev prostorov, ureditev okolice, garaž itd. V preteklem letu so pričeli z izolacijo kletnih prostorov in izgradnjo ventilacijskih naprav. Ob pomoči občine in množičnih organizacij so dokončali gradnjo ceste za avtomobilski promet. Zavaljo tega bo treba misliti tudi na shrambeni prostor številnih motornih vozil. V prijetni okolici doma so mladi gozdarski strokovnjaki že uredili nasade bodočega mediteransko-alpskega vrta. Na Lokvah se v Domu Poldanovec še vedno nadaljujejo velika adaptacijska dela. Kot je poudaril predsednik društva je ta postojanka že prerasla okvir planinskih postojank in bi bila edina rešitev, vrniti jo Splošnemu ljudskemu premoženju. Približni najeti kredit 50 milijonov za to postojanko ne more prevzeti društvo, medtem ko bi občina lahko tu uredila gospodarsko podjetje, ki bi imelo velik uspeh. Poslovni uspeh je pokazala postojanka Dom Klementa Juga v Lepeni. V lanskem letu so adaptirali depandanso in s tem povečali kapaciteto ležišč. Uspeh se je takoj pokazal. Promet se je napram lanskemu letu skoraj podvojil. Spričo tega, da je še oprema depandanso precej provizorična, bo treba to najprej urediti. Društvo je s tem v stalni zvezi s počitniškim domom podjetja Ribca iz Izole, ter so pripravljala dela že v teku. Težave pa ima društvo s Gomiščkovim zavetiščem na Krnu in kočo na Trstelju. Čeprav je zavetišče točka planinske transverzale, je postojanka iz leta v leto pasivna. Težave so glede personala, oskrbovanje koč je zelo problematično, pa tudi vremenske neprilike in dejanja nekulturnih ljudi uničujejo kočo. V perspektivi je zgraditev žičnice od Lepene do Krnskega jezera. Da bi lepota jezera ostala nedotaknjena, je bila izražena misel, postaviti kočo za jezerom ob Dupli planini. Problem društva je tudi postojanka na Trstelju. Po zaslugi vestne in požrtvovalne oskrbnice je Trstelj ponovno oživel. Da bi delovnim ljudem lahko nudili potrebno ugodje, je potrebno temeljito obnoviti kočo in nabaviti nekaj nove opreme ter urediti pot iz Temnic, da bi bil lažji dostop ter cenejše oskrbovanje.

Čeprav ima društvo v upravi gospodarstvo 5 postojank, nima potrebnih upravnih prostorov in celotno delo sloni le na odbornikih, ki so zelo požrtvovalni in tudi nosilci uspešnega poslovanja društva.

Ne smemo pozabiti na delo mladinskega odseka in markacijske dejavnosti.

Skupno s taborniki so se udeležili izleta na Sabotin, pohoda po poteh goriške fronte, tabora v Završnici, sodelovali so na tečaju za planinske mladinske vodnike v Vratih. Društvenemu markacistu Ivotu Pavlinu ni uspelo, da bi organiziral markacijski odsek. Vse delo pri obnovitvi markacij kakor tudi novih je sam opravil. Poleg rednega markacijskega dela je oskrboval razstavno omario v Solkanu, ki jo je domiselno opremljal s slikami in besedilom. Kot sodelavec propagandnega odseka je opravljal plakatiiranje potrebnih društvenih oglasov za razne prireditve.

Na občnem zboru so sprejeli med drugim tudi sklep, da bi za poživitev družbenega življenja v društvu organizirali klubske večere za planince in stopili v tesnejše stike z vsemi posoškiimi društvi.

PD MEDVODE. Podobno kot prejšnja leta so vsa važnejša gospodarska dogajanja vršili okoli planinske postojanke Slavkov dom. V glavnem so bila zaključena gradbena dela na dozidanem objektu ter razna vzdrževalna dela in urejanje notranjosti doma. Poleg vseh teh obsežnih del so rešili tudi problem vode ter odstranili pomanjkljivosti, ki jih je ugotovila požarno-varnostna komisija.

Vsekakor pa je bila najvažnejša pridobitev telefon, ki je bil napeljan v rekordnem času 14 dni. Za poslovanje doma so nabavili novo opremo. Skupne investicije znašajo ca. 3.040.000 din, pri čemer ni upoštevana vrednost prostovoljnega dela in ostalih prispevkov.

V društvu pridno deluje mladinski in alpinistični odsek. Važen je sklep AO, da so pripravljene sodelovati z mladino, jo voditi na izlete in prikazovati mladini lepote alpinističnega udejstvovanja.

Za poživitev izletniške dejavnosti so predlagali, naj bi društvo sestavilo program izletov in ga dostavilo posameznim kolektivom in organizacijam. Tak način organiziranja izletov se je svoječasno obnesel in bi ga kazalo obnoviti.

Ob zaključku občnega zboru so se navzoči udeležili predavanja z barvnimi posnetki.

PD BOVEC. Največja naloga, ki si jo je naložilo društvo za svoj plan dela je bila adaptacija in povečava Mangrtske koč, kar je bilo v glavnem tudi izvršeno. Vreme — večni dež in mraz — je zaviralo hitro in uspešno delo adaptacije, stroški so rasli. Predračun je bil presežen največ zaradi vremenskih neprilik in ne nazadnje zaradi dragega materiala. Z izvršeno adaptacijo se je povečala kapaciteta.

teta jedilnice, povečali so tudi prostor za prenočišče ter uredili prostorno klet. Lepa alpska cesta omogoča prevoz z največjimi avtobusi prav do sedla Mangrta, od koder ljubitelji planin obiskujejo gorski svet. Mala lesena kočica pa ne more sprejeti takega prometa, zato je nujno uresničiti načrte za izgradnjo Doma. Čeprav se je promet kočice na Mangrtu zelo povečal, med drugim je obiskalo kočico veliko inozemskih planincev, je potrebno pripraviti še večjo propagando med vsemi delovnimi ljudmi, posebno pa iz drugih republik.

V zvezi z izvršeno adaptacijo pa ne smemo pozabiti številnih prostovoljnih ur članov kakor tudi ne finančne pomoči občine Bovec. Za popularizacijo Mangrta je mnogo prispevalo tudi turistično društvo, ki je organiziralo številne izlete. Pripomniti je treba, da je obisk te postojanke vezan na cesto, ki pa je zaradi snega zaprta za več mesecev. Če bi se našlo razumevanje pri Upravi za ceste LRS, bi bil ugodno rešen ta problem, ki je med drugim pereč tudi pri ureditvi obmejnega prometa na Predelu. Na Predelu je planinska postojanka, ki je zaradi neizpluzene ceste odrezana od sveta od zgodnje zime pa do pozne pomladi. S prehodnostjo ceste bi poslovanje Doma vsekakor postalo tudi aktivno. Lep obisk je zaznamovala planinska postojanka Zlatorog v Trenti, ki se lahko pohvali z lepim gospodarskim uspehom. Dom Petra Skalarja na Kaninu v svojem gospodarstvu beleži napredek, vendar je še vedno pasivna postavka gospodarskega društva. Streha in ostali deli stavbe so v zelo slabem stanju in jim preti nevarnost propada. Pomanjkanje potrebnih finančnih sredstev onemogoča društvu, da bi se lotilo ureditve tega problema. Omeniti moramo, da se razni faktorji zanimajo za izgradnjo žičnice na Kanin. Doslej so bila napravljena prva merjenja in so samo nakazani načrti za uresničitev te zamisli na kasnejši čas. Velik pomen ima Kaninska kočica tudi za smučarje. Lepi smučarski tereni pomenijo pravo doživetje tudi za najbolj razvajenega smučarja.

Mladinski odsek je imel v preteklem letu smučarske tečaje, ki so se jih udeležili večinoma starejši mladinci. Za boljše povezavo letnega in zimskega športa so se povezali s TV Partizanom.

Pionirski odsek društva je zelo navdušen za izlete, ki so se jih udeležili večinoma v različnih skupinah s starejšimi člani. Pri sprejetju novih nalog so člani mladinskega odseka stremeli predvsem za tem, da bi poživili delo tega odseka.

PD TOLMIN. V organizacijskem pogledu se je število članstva planinskega društva povečalo, zlasti se je povečalo število pionirjev, medtem ko je istočasno zaznamovano nazadovanje mladincev. To ni posebno razveseljivo dejstvo in bo potrebno vzbuditi mladini večje zanimanje za planinski svet. Delo mladinskega odseka je potekalo v organiziranju izletov, v prostovoljnem delu in obisku predavanj z barvnimi diapozitivi. Glavni vzrok, da odsek ni zaživel v polni meri, je pomanjkanje mladinskih vodičev in ne nazadnje materialnih sredstev. Posebno je treba omeniti požrtvovalnega mladinceva Mitjo Šavli, ki je v preteklem letu tudi prejel značko slovenske planinske transverzale. Predlagalo se je, naj bi mladinski odsek priskočil na pomoč markacijski dejavnosti, ki je bila v prejšnjih letih precej zanemarjena in zato zahteva takojšnjo obnovitev. Sodelovanje mladih planincev pri delih, ki bi se vršila v šolskih počitnicah, bi nudilo mladini dosti zanimivega udejstvovanja. Pripravljenost za delo z mladino je pokazal tudi predstavnik JLA, ki je ponudil mladini material, ki ga nima društvo, kot šotore in drugo. Na občnem zboru je bila podeljena tov. polkovniku Jožetu Šviglju zlata značka PSJ in diploma za zasluge v planinstvu.

Zaradi pomanjkanja finančnih sredstev je gradbeno dejavnost kočice na planini Razor nekoliko popustila. Čeprav objekt še ni popolnoma dokončan, je bila kočica oskrbovana in je nudila zavetje mnogim planincem. K dobremu obisku kočice je nedvomno pripomoglo požrtvovalno delo oskrbnice in njene sodelavke. Razumevanje za delo planinskega društva je pokazal kolektiv Tovarne pohištva v Podmelcu, ki je dobavil za kočico novo opremo, za kar mu je društvo zelo hvaležno. Glavna dela, ki jih je treba še opraviti, so pleskanje in barvanje celotne zgradbe in dograditev potrebne drvarnice.

V alpinističnem odseku so vključeni alpinisti in kandidati iz posoških planinskih društev in to Tolmina, Podbrda, Kobarida in Bovca. Slabo vreme je oviralo delo odseka ter je bilo izvedeno le par vzponov. Majhno število aktivnih alpinistov, ki bi vzgajali mlade planince in jih usposabljali za alpinistično delo, finančne težave kot tudi neizrazite stene v teh predelih Alp so vzrok, da ta dejavnost nima takega obsega, kot bi bilo zaželeno. Na področju tega društva deluje tudi GRS, ki v lanskem letu ni imela nobene reševalne akcije.

PD RAVNE NA KOROŠKEM. Delovanje društva je bilo dosedaj v glavnem usmerjeno na delo mladinskega in alpinističnega odseka. Število članov mladinskega odseka šteje 204 članov. Udeležili so se več izletov, seminarja na Peci in tudi posveta koordinacijskega odbora mladinskih odsekov mežiške in dravske doline.

Na tem posvetu je bil sprejet širok plan dela z mladino. Omembe vreden je izlet v okviru tega odbora na Grossglockner, ki sta se ga udeležila dva člana društva. Število mladine in njihovo navdušenje za organiziranje izletov pa zahteva zadostno število mladinskih vodnikov. To je posebno pereče vprašanje v času šolskih počitnic in ga bo moral rešiti novi odbor.

Zelo je razgibano delo alpinističnega odseka. Člani odseka so skupno s pripravniki opravili 99 vzponov od III. do VI. težavnostne stopnje v Julijskih in Kamniških Alpah. Člani so se udeležili nadaljevalnih tečajev, pripravniki pa tečajev za začetnike, ki jih je organizirala Komisija za alpinizem pri PZS v Vratih. Prav tako so se udeležili smučarsko ocenjevalne vožnje v Vratih, kjer bi lahko glede na znanje zasedli prvo mesto. Spособnost članov tega odseka potrjuje nedvomno izbira člana tega odseka za inštruktorja v začetniški in nadaljevalni alp. tečaj v Vratih. Želja vseh članov društva je, da bi se večje število Ravenčanov vključilo v to delovanje.

Število članov se je zelo povečalo. Razveseljivo je dejstvo, da ima društvo v svoji sredi toliko mladih ljudi. Obeta se uspešno nadaljevanje tradicije v planinskem delovanju. Za čim boljšo povezavo društva s člani so organizirali na Uršlji gori planinski tabor, ki je bil zelo dobro obiskan. Organizirali so številne izlete. Niso bili masovni. Opazilo se je, da je zanimanje za izlete popustilo, posebno še, če so planinci odvisni od svojih sredstev. Nasprotno pa so bila zelo dobro obiskana predavanja z barvnimi diapozitivi.

Markacijski odsek je v preteklem letu uspešno opravil vse naloge, ki jih je sprejel v delovni plan. Za to je nedvomno zasluga požrtvovalnega markacista tovariša Iyana Lačna.

Društvo si je postavilo za glavno nalogo, da zgradi lastno postojanko in to na Naravskem vrhu pod Uršljo goro. S to lokacijo sredi lepih smučarskih terenov in s pogledom na celotno področje od Šoštanj do Pece bi društvo pridobilo res lepo planinsko postojanko. Planinski dom nameravajo graditi v dveh etapah.

To bo omogočilo, da bo dom lahko obratoval brez ozira na poznejšo gradnjo druge etape. Načelniku gradbenega odbora tov. ing. Perovšku je uspelo zbrati v pretežni večini že vso dokumentacijo in izdelati idejni načrt. Manjkajo le še potrdila občine glede priključka za vodo in kanalizacijo, potrdilo o virih financiranja in razmejitve parcel. Predračunska vrednost za izgradnjo doma se bo verjetno znižala za tretjino, če bo društvo prevzelo gradnjo v svoji režiji. Za zgraditev doma so bila obljubljeni razna finančna sredstva, ki jih bo treba sedaj zbrati.

PD VUZENICA. Lanskoletni občni zbor je bil določen za mesec junij, pa se zaradi premajhne udeležbe članov ni mogel izvršiti. Zato je letošnji občni zbor pregledal delovanje društva od leta 1959 naprej. V društvenem upravljanju sta dve postojanki in sicer Planinc in Podlipje. Zaradi zelo slabega stanja na koči Planinc so se morali lotiti obsežnih popravil. Izpopolnjena je bila notranja oprema in nabavljen razni inventar. Ugotovili so tudi, da bi se dalo marsikaj uspešno urediti, če bi bil le oskrbnik koč še več čuta odgovornosti. Ker sedanja kočica nima več tistega pomena za planinstvo, kot ga je imela nekdanja in ker tudi vse nove planinske poti s transverzalo vred obidejo to kočico, nekateri člani društva menijo, da naj bi društvo opustilo to kočico in zgradilo novo kočico na Kaštivskem sedlu. Primerno so uredili tudi zavetišče Podlipje nad Muto, ki ga pa žal ne obiskuje dosti planincev.

Društvo zaenkrat nima svojih prostorov in največkrat gostuje v gozdni baraki. Zagotovitev društvenih prostorov bi bila možna le z dograditvijo gasilskega doma, ki bi odstopil del svojih prostorov društvu.

Ustanovitev koordinacijskega odbora za dravsko in mežiško dolino s sedežem v Prevaljah je precej pripomogla k poživitvi dela mladinskega odseka. Delo odseka je razdeljeno na kraj Muta in Vuzenica. Mladinci Mute so se udeležili 5 taborjenj mladih koroških planincev na Peci, planinskega tabora na Ribniški koči ter planinske delovne brigade na Sutjeski. Delovali so tudi pri markiranju poti k postojanki »Planinc«, ki pa jo zaradi tehničnih ovir niso mogli v celoti izvršiti. Skupina mladih planincev iz Vuzenice je organizirala številne izlete kot tudi razne smučarske izlete na Pohorje, udeležili so se zanimivih predavanj o planinstvu in se udeležili sej koordinacijskega odbora mladinskega odseka za mežiško in dravsko dolino.

Iz razpoložljivih podatkov je razvidno, da se je število članstva napram letu 1959 povečalo za 46,7%, kar je zelo razveseljivo dejstvo. V letu 1960 so delovali tudi markacisti, katerih delo ni bilo v celoti izvršeno in bo dokončano v letošnjem letu.

Za poživitev dela so med drugim sprejeli sklep o koristnem sodelovanju s Turističnim olepševalnim društvom Muta-Vuzenica in taborniki.

L. R.

VI. REDNA SKUPŠČINA PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE je zasedala dne 27. in 28. maja 1961 v slavnostno okrašenih dvorani Okrajnega ljudskega odbora v Novi Gorici.

Od skupnega števila 90 planinskih društev s 191 volilnimi upravičenci je na njej sodelovalo 81 planinskih društev s 111 volilnimi upravičenci oziroma delegati, 22 članov glavnega in 12 članov upravnega ter 3 člani nadzornega odbora ali skupno 148 volilnih upravičencev, to je 70,5% vseh upravičenih volivcev. Poleg tega je 23 društev poslalo na skupščino še 33 opazovalcev.

Vabilu se niso odzvala PD Bohinj-Srednja vas, Brežice, Gozd Martuljk, Kobarij, Kostanjevica na Krki, Majšperk, Slovenjgradec, Šentjur pri Celju in Velenje.

Dnevni red je vseboval:

v soboto dne 27. maja:

1. volitev organov skupščine, 2. pozdravni nagovor predsednika PZS, 3. pozdrave zastopnikov in 4. formiranje predsedstva delovnih komisij;

v nedeljo 28. maja: 5. poročila delovnih komisij, 7. razpravo o poročilu UO PZS in o poročilih ter predlogih delovnih komisij, 8. poročilo nadzornega odbora in sklepanje o razrešnici sedanjemu UO PZS, 9. spremembe pravilnika GRS, 10. volitve glavnega, upravnega in nadzornega odbora PZS ter delegatov za skupščino Planinske zveze Jugoslavije, 11. sklepanje o zaključnih računih za leto 1959 in 1960 ter o predračunu UO PZS, Planinskega Vestnika ter Gorske reševalne službe za leto 1961, 12. sprejem sklepov, 13. sklepanje o podelitvi častnih znakov in pohval ter 14. razno.

Skupščino je odprl predsednik PZS tov. Fedor Košir in poimensko pozdravil naslednje goste: Borisa Ziherla, člana, člana CK ZKS, Franca Kačarja, člana Komisije za sodelovanje z družbenimi organizacijami GO SZDL, Dušana Rozmana, načelnika ONZ Nova Gorica, dr. Žižka, zastopnika Goriške turistične zve-

ze in Andrija Štruklja, zastopnika Smučarske zveze Slovenije, Ludvika Gabrijelečiča, predsednika ObLO Nova Gorica, podpredsednika ObLO Nova Gorica Gabrijela Majerja, Tineta Remškarja, sekretarja OK ZKS Nova Gorica, dr. Rudolfa Rutarja, zastopnika OLO Nova Gorica, Martelanca, zastopnika okr. odbora SZDL Nova Gorica, sekretarja obč. komiteja ZK Nova Gorica tov. Franca Leskovca, Adama Grünfelda, zastopnika CK LMS, Ivana Sojata, zastopnika PZJ, Mihoja Dimniča, zastopnika PZ Srbije, Stjepana Brlečića, zastopnika PZ Hrvatske, Rudolfa Wölle, zastopnika Zveze tabornikov, Janeza Pirnata in Bruna Talarja, zastopnika TZS, dr. Franca Marušiča, zastopnika RK Slovenije in ing. Marjana Šebenika, zastopnika Lovske zveze Slovenije. Z velikim aplavzom je skupščina pozdravila navzočnost naših zamejskih planincev in sicer prof. Zorka Jelinčiča, predsednika SPD Trst, ter tov. Bernarda Bratoža, Jočico Smet in Petra Čermelja, zastopnika SPD Gorica (Italija).

Potem ko sta posebni delegaciji položili vence pred spomenik padlih v Solkanu in pred spominsko ploščo dr. Klementu Jugu je skupščina izvolila v delovno predsedstvo kot predsednika tov. Alfreda Hvala, kot člane pa tov. Toneta Štajdoharja, Janka Fili, Alojza Marko in Fedorja Koširja. Čim je delovno predsedstvo zavzelo svoje mesto je pevski oktet Svobode iz Nove Gorice zapel nekaj planinskih pesmi, skupina pionirjev pa je skupščino počastila s kratkim pozdravnim nagovorom in cvetjem.

Brzobjavno so skupščino pozdravili in ji želeli plodno delo še tov. dr. Marijan Breclj, Rudolf Badiura in Planinska zveza Bosne in Hercegovine.

Nato je sledil pozdravni nagovor predsednika PZS tov. Fedorja Koširja (glej PV št. 7/1961, str. 297—304).

Prvi je nato pozdravil skupščino domačin — predsednik PD Nova Gorica tov. Alfred Hvala, temu pa so sledili še pozdravi ostalih zastopnikov. Prečitano je bilo tudi pismo SPD Gorica (Italija), s katerim to društvo sporoča, da je v počastitev skupščine poklonilo PZS 10 000 lir.

Z izvolitvijo predsedstva oziroma sekretariatov delovnih komisij in sicer organizacijsko-propagandne, mladinske, za alpinizem in gorsko reševalno službo, za planinska pota, gospodarske komisije in komisije za prošnje in pritožbe, ki so delale popoldne, je skupščina zaključila svoj sobotni program. Še istega dne popoldne pa je predsednik OLO Nova Gorica tov. ing. Karmelo Budihna priredil delegatom skupščine svečan sprejem in se

z njimi zadržal dalje časa v razgovoru. Delegati skupščine so mu pri tej priliki izročili v spomin planinski album. Enako darilo sta od delegatov prejela še sekretar OK ZKS tov. Tine Remškar in predsednik PD Nova Gorica tov. Alfred Hvala. Za edinstven razgled na sončno Goriško, čeravno ga je nekoliko motilo deževje, z moderno urejene planinske postojanke Kekec je poskrbelo PD Nova Gorica, ki je na tej postojanki delegatom serviralo večerjo.

Nedeljski program je skupščina pričela s čitanjem predlogov delovnih komisij, nakar se je vršila živahna diskusija tako o teh predlogih kot o poročilu UO PZS, ki se pa ni čitalo, ker je bilo še pred skupščino dostavljeno vsem delegatom. O delu UO PZS v razdobju med obema skupščinama ne poročamo, ker je bilo to gradivo obravnavano že na številnih sestankih in posvetih posameznih komisij, ki so tudi pripravile ta material za skupščino, o čemer pa smo v PV že poročali. Naj navedemo le predloge posameznih komisij, ki jih je skupščina osvojila, bodoči UO PZS pa poverila, da na podlagi teh izdela konkretne sklepe in z njimi seznanj vsa PD:

a) Organizacijska komisija:

1. Članarina za odrasle člane PD se zviša od 1. I. 1962 dalje za 50 din in se odvaja ta znesek v poseben fond kot prispevek za vzdrževanje Planinskega Vestnika.

2. Skupščina izvoli letos 13 članov Upravnega odbora PZS s tem, da ima Upravni odbor PZS pravico kooptirati v času do prihodnje skupščine PZS po potrebi dva nadaljnja člana v upravni odbor.

3. Upravni odbor PZS je pooblaščen, da podeli v letu 1962 za petdesetletnico ustanovitve Gorske reševalne službe najbolj zaslužnim gorskim reševalcem srebrne in zlate častne znake PZS. Kolikor bi pred proslavo 50-letnice GRS zasedal glavni odbor, naj se nanaša to pooblastilo tudi nanj.

4. Planinska društva naj sodelujejo s sorodnimi in množičnimi organizacijami zlasti pa tudi z novo ustanovljenimi občinskimi zvezami za telesno vzgojo. Planinska društva na določenem področju naj ustanavljajo področne koordinacijske odbore z nalogo, da obravnavajo posamezna vprašanja, ki zadevajo delo planinskih društev na tem področju.

5. Planinska društva naj pritegnejo mladino k delu v upravnem odboru kot odbornike ali njihove pomožne organe in jih tako uvajajo v delo ob sodelovanju starejših izkušenih planinskih delavcev.

6. Poglobiti je treba stike med organi PD in članstvom na načine, ki najbolj ustrezajo načinu dela posameznega društva (članski sestanki, predavanja, izleti in podobno).

7. UO PZS naj budno spremlja delo zlasti manj delavnih društev in jim poskuša pravočasno pomagati. Če UO PZS spozna neuspešnost teh prizadevanj, naj nedelavno društvo ali takšno, ki nima več pogojev za obstoj, razpusti, preostali delavoljni člani pa naj se včlanijo v najbližje sosednje PD, po možnosti kot posebna skupina.

8. UO PZS naj poskuša v sodelovanju s pristojnimi organi kolikor možno odpraviti omejitve gibanja v obmejnem pasu, ki niso v skladu s predpisi in omogočiti planincem obisk obmejnih gorskih predelov.

b) Planinska založba — Planinski Vestnik:

1. Upravni odbori PD naj se zanimajo bolj kakor doslej za pridobivanje novih naročnikov PV in za razširjanje knjig, katere izdaja Planinska Založba. To naj bo skrb vsega upravnega odbora in ne le posameznega člana, ki je zadolžen za propagando. Planinska društva naj širijo planinsko literaturo in posebej PV zlasti med mladino, ki naj ji v okviru finančnih možnosti dajo za to tudi denarno pomoč.

2. V okviru Planinske založbe se ustanovi kulturno-literarni odsek, kateremu naj UO dodeli potrebna denarna sredstva za izvršitev zastavljenih nalog, to je pospeševanja znanstvene in literarne misli v planinstvu (skrb za čim boljše vsebino PV, izbira del, katera naj izda Planinska založba, skrb za varstvo prvobitne narave vsaj v najožjem obsegu, vzbujanje zanimanja za gorskega kmeta, gojitev prave planinske misli zlasti med mladino in posebej v alpinističnih krogih, zbiranje gradiva za enotno planinsko terminologijo in imenoslovje; izbira zbranega gradiva za planinski muzej, skrb za literarne zapuščine in planinske spominke znanih planincev, prirejanje občasnih sestankov planincev, ki se kakorkoli ukvarjajo z navedenim delom itd.).

3. Uprava in uredništvo PV naj izvedeta ob sodelovanju kulturno-literarnega odseka anketo med vsemi naročniki PV o njegovi vsebini z namenom, da se ugotovijo njihove želje, predlogi in kritika glede vsebinske in oblikovne plati in da se poizkusi dobiti vsaj približna slika o socialnem sestavu naročnikov (tudi s pomočjo PD o poklicu članov, ki so obenem naročniki PV).

c) Propagandna komisija:

1. Nujno je treba izpopolniti propagandno komisijo pri UO PZS z novimi sodelavci in organizirati v njenem sklopu močnejši fotoodsek.

2. Odseki propagandne komisije naj se ustanovijo tudi pri tistih PD, ki jih do sedaj še nimajo.

3. Priporoča se, naj vodijo vsa PD društveno kroniko o svojem delu (gradnje, važnejše prireditve itd., o čemer naj zbirajo tudi slikovni material (fotoalbu-me), izrezke iz časopisov in podobno.

4. Propagandna komisija pri UO PZS kakor tudi propagandni odseki pri posameznih PD naj zbirajo slikovni material za predavanje in skrbijo za sposobne predavatelje.

5. Posebno skrb naj posvetijo propagandni odseki širjenju planinske literature, zlasti PV.

6. Propagandna komisija pri UO PZS naj takoj prične s pripravami za ustanovitev centralnega planinskega muzeja.

7. Varstvo planinske prirode na splošno in posebej planinske flore ter za to potrebna vzgoja planincev in drugih obiskovalcev naših gorskih in predgorskih predelov postaja vedno bolj pereče vprašanje celotne planinske organizacije zlasti še propagandnih odsekov. Zaradi tega naj propogandna komisija pri UO PZS v tesnem sodelovanju z Gorsko stražo pri ZTS podpre delovanje Gorske straže, zlasti s posredovanjem pri oblastvenih organih glede doslednega izvajanja obstoječih predpisov o varstvu prirode, nadalje glede vzgoje mladine v šolah, propagande v časopisju, radiu in na druge primerne načine.

č) Mladinska komisija:

Vloga mladinske komisije pri UO PZS je izrazito usmerjevalnega značaja. Skupščina priporoča, da se težišče dela z mladino prenaša na osnovne enote planinskih organizacij.

A) Področje organizacije:

1. Mladinski odseki še niso organizirani pri vseh planinskih društvih, zaradi česar se delo z mladino ne razvija dovolj uspešno in široko. Zato naj vsa planinska društva, ki še nimajo mladinskih odsekov, te čimprej ustanove.

2. Ker so se pokazale mnoge prednosti, ki jih imajo planinske skupine kot najnižje organizacije, je treba čimbolj izkoristiti te prednosti.

— Povsod, kjer je možno, je treba organizirati planinske skupine pod vodstvom svetov in v sklopu osnovnih organizacij.

— Posebno skrb je treba posvetiti organizaciji skupin glede na krajevne razmere.

3. Starostna struktura mladih planincev kaže, da je le manjše število organizacij usmerilo svoje delo na mladino vseh starostnih skupin.

— Delo je treba usmeriti na vso mladino vseh starostnih skupin, notranje delo pa razviti tako, da najbolj odgovarja intelektualnim sposobnostim posameznih starostnih skupin.

4. Mnoge organizacije so omejele svoje delo le na delo s svojimi člani in pri tem ne vidijo širokega področja dela.

— Organizacije naj dajejo možnost za planisko udejstvovanje vsej mladini ne glede na članstvo PD. V zvezi s tem naj predvsem pomagajo pri organizaciji izletov tudi za nečlane (zlasti šolam).

5. Kjer je na teritoriju ene občine ali okraja več planinskih društev ali več mladinskih odsekov, deluje vsako nasprotovanje med odseki pa tudi med našo in drugimi organizacijami negativno in vzgojno škodljivo.

Za vsklajanje dela naj se ustanovijo koordinacijski odbori mladinskih odsekov, glede na lokalne razmere, to je le kot oblika dela, ne pa kot čvrsta organizacijska forma.

B) Področje vzgoje:

1. Uspešno delo z mladino pogosto ovira premajhna skrb upravnega odbora društva, premajhno število mladinskih organizatorjev in ozkost nekaterih vodnikov.

— Upravni odbori osnovnih organizacij naj obvezno razpravljajo o problemih mladinskih organizacij. Večjo skrb je treba posvetiti vzgoji vodnikov in organizatorjev. V zvezi s tem je potrebno:

— izdelati priročnik za delo z mladino;

— osnovno znanje pridobivati na seminarjih, ki jih prirejajo osnovne organizacije; mladinska komisija naj zato določi posebno izpitno komisijo;

— centralno je treba organizirati krajše kvalitetne seminarje, obenem posveti načelnikov;

— v centralne seminarje je treba vključiti več praktičnega dela.

2. Nekatera društva ne dovolijo, da bi mladina sama izvajala svoj proračun, zaradi česar prihaja do nasprotij in medsebojnih očitkov. Priporoča se planinskim društvom, da upoštevajo pri sestavi svojega proračuna predlog mladinskega odseka za njegov proračun in prepustijo mladinskemu odseku, da svoj proračun sam izvaja.

3. Zgolj prirejanje izletov, pohodov in taborjenj mladine ne zadovoljuje, ker gre večinoma le za enostransko udejstvovanje.

— Pri izbiri vrste in oblik dela je potrebno upoštevati čimbolj duševnost mladine, torej v prvi vrsti starostno dobo, njih hotenja, želje itd. ter temu primerno izbirati oblike dela.

— Zato, da se bo zagotovila čim večja strokovnost, je treba iskati pomoči in sodelovanja (tudi občasnega) pri raznih strokovnjakih (pedagogih, geografih, geologih itd.).

— Mladinski odseki naj se aktivno povežejo z Gorsko stražo in pomagajo pri zaščiti planinske flore.

C) Področje medsebojnih stikov:

Stiki med posameznimi organizacijami v preteklem obdobju, ki so se razvijali na osnovi centralnih in lokalnih akcij, so se izkazali kot koristni za delo mladinskih odsekov.

— Da bi se stiki še uspešneje razvijali, naj bi nekatere prireditve, ki jih prirejajo PZJ, MK pri PZS ali druge organizacije, dobile splošni značaj.

— Te akcije in prireditve bi bile naslednje:

1. Razglasitev rezultatov tekmovanja v Vratih ter pohodi v zvezi s proslavo 20-letnice vstaje ter 40-letnice ustanovitve TK Skala — 5. VIII. — MK PZS.

2. Pohod za Milanovičev memorial — september — PD Bled.

3. Orientacijski turni smuk — januar — PD Mežica.

4. Ocenjevalna vožnja — april — PZS.

5. Po poteh XIV. divizije — april — PD Celje.

6. Zbor mladih planincev »Pri treh žeblih« — PD Maribor.

7. Po poteh IX. korpusa — PD Nova Gorica.

8. Posvet na Šmohorju — marec — PD Laško.

9. Posvet mladih planincev Gorjanci-Rog — sept. — PD Novo mesto.

Razen teh akcij priporočamo MO udeležbo na naslednjih velikih akcijah:

1. Pohod ob žici okupirane Ljubljane.

2. Udeležba na pohodih v okviru centralne proslave 20-letnice vstaje v Ljubljani.

3. Udeležba na nagradnem razpisu pohoda, ki ga organizira uredništvo Mladine.

4. Udeležba na pohodih po »Poti gorskih kurirjev in partizanov« v organizaciji gorenjskih PD.

D) Propaganda in tisk:

1. Delo v MO je treba vzpodbujati, zato naj se uvede častni mladinski znak za zaslužene pionirje in mladince, aktivne člane MO.

2. Da bi se poživilo in kvalitetno izboljšalo mladinsko dopisništvo, naj se skliče sestanek mladih piscev in mladinskih pisateljev pod pokroviteljstvom uredniškega odbora PV.

— Kot občasna priloga v PV naj se tiska mladinski bilten. Urednik mladinskega biltena naj bo član uredniškega odbora PV.

d) Komisija za alpinizem:

1. Čimprej naj se organizira druga jugoslovanska himalajska odprava, pri čemer naj se takoj prične s pripravami za izbiro moštva in materiala. Odprava naj ima alpinistični in raziskovalni značaj ter naj se člani v tem smislu čimprej usposobijo. UO PZS naj prouči možnost, da na željo PD Ljubljana-matica ob 70-letnici obstoja tega društva poveri temu društvu tehnično izvedbo odprave.

2. Za pridobivanje novega alpinističnega kadra naj se uvede in izpopolni sistem plezalnih šol, ker je sedanja oblika pokazala dober uspeh.

3. Uvedejo naj se zimski in letni večdnevni pohodi in prečenja. Alpinistične ocenjevalne vožnje naj se dopolnijo v tem smislu.

4. Za izdajo novega plezalskega vodiča je treba zagotoviti potrebna finančna sredstva in nadaljevati z začetim delom.

5. Za pospeševanje zimskega alpinizma naj UO PZS pri odgovornih PD doseže, da bodo vse visokogorske postojanke imele primerno opremljene in dostopne zimske sobe.

6. Komisija za alpinizem pri UO PZS naj poskrbi za ustrezno alpinistično opremo in pospeši izdelavo takih prototipov, ki bodo uporabljivi kot osnova za izdelke domače turistične industrije. Pristojni forum PZS naj za opremo izda potrebne ateste.

e) Komisija za gorsko reševalno službo:

1. Nadaljevati je treba prizadevanja, da se zadovoljivo uredi vprašanje priznanja GRS kot javne službe in s tem rednih in stalnih virov financiranja GRS.

2. Planinska organizacija naj v celoti podpre akcijo za povezavo vseh najvažnejših planinskih postojank z brezzičnimi zvezami.

3. GRS naj v bodoče posveti še več pozornosti preventivi, to je vzgoji planin-

skih množic, šolanju gorskih reševalcev, propagandi in drugim ukrepom, ki naj pomagajo preprečevati nesreče v gorah.

4. Planinska zveza Slovenije naj pri Planinski zvezi Jugoslavije vztrajno deluje na to, da sklepi o GRS, ki jih je sprejel plenum PZJ na Matki aprila 1960, ne bodo ostali samo na papirju.

5. Pravilnik GRS pri PZS se spremeni oziroma dopolnili takole:

I. V 11. členu točka č) naj se črta beseda »nagrade« in nadomesti z besedami »za povračilo stroškov« ter besede »za člane reševalne akcije« z besedami »gorskim reševalcem in drugim udeležencem reševalne akcije«, tako, da se novo besedilo točke č) 11. člena glasi: »č) Ob zaključku reševalne akcije takoj podati Komisiji za GRS pri PZS poročilo o poteku reševanja s predlogom za povračilo stroškov gorskim reševalcem in drugim udeležencem reševalne akcije.«

II. V tretjem odstavku 16. člena naj se besedilo »položiti vse izpite« zamenja z besedilom »ter uspešno prestati vse preizkušnje«...

III. V 21. členu naj se A) v prvi vrsti zamenja besedilo »šteje 5—11 članov...« z besedilom »šteje do 15 članov« in b) doda nov tretji odstavek, ki se glasi: »Komisija k svojemu delu lahko pritegne in na svoje seje vabi tudi posamezne gorske reševalce in druge strokovnjake za posamezna gorsko-reševalna vprašanja, prav tako pa tudi predstavnike tistih organizacij in ustanov, ki jih delo GRS zanima.«

IV. Zadnji (tretji) odstavek 22. člena naj se dopolni tako, da je v komisiji lahko poleg načelnika in namestnika tudi tajnik ter blagajnik in se torej ta odstavek glasi: »Delo v Komisiji za GRS pri PZS se lahko porazdeli tako, da je poleg načelnika komisije in njegovega namestnika še tajnik, tehnični vodja, sanitetni referent, organizacijsko-propagandni referent, blagajnik in gospodar; posamezne dolžnosti se lahko tudi združijo.«

V. V prvem odstavku 27. člena naj se iz besedila črtajo besede »vsako drugo leto in sicer praviloma...«, tako da se začetek tega odstavka glasi: »Komisija za GRS pri PZS skliče v letu, v katerem je skupščina PZS in pred to skupščino, redni zbor gorskih reševalcev, na katerem se obravnavajo... itd.«

V sedmem odstavku 27. člena se črtajo besede »v posameznem letu« in besede »za to leto«.

VI. Za 27. členom naj se pod novim napisom (naslovom): »E. Častno razsodišče« doda nov 27 a člen, ki se glasi: »Na rednem zboru gorskih reševalcev se za

isti čas kot Komisija za GRS pri PZS izvoli tudi 5-člansko častno razsodišče. Častno razsodišče obravnava vse kršitve tega pravilnika, kršitve dobrih navad in načel, ki po njih dela in deluje GRS in vse postopke gorskih reševalcev, ki niso v skladu z dolžnostmi in moralnim likom gorskega reševalca. Častno razsodišče za take kršitve lahko samo neposredno izreče glede na težo in pomen kršitve, opomin ali pismeni ukor, v težjih primerih pa predlaga Komisiji za GRS pri PZS, naj izreče izključitev iz vrst GRS ali v najtežjih primerih tudi predlaga postopek pred disciplinsko komisijo PZS. Pritožbo proti izrečenemu opominu ali pismenemu ukoru rešuje dokončno Komisija za GRS pri PZS.«

VII. V prvem odstavku 32. člena se beseda »vzdrževanje« zamenja z besedo »reševanje«.

VIII. 40. člen naj se dopolni še z besedilom: »Če je v postojanki posebna vpisna knjiga GRS, mora vsak član GRS vanjo obvezno vpisati svoje ime in smer potovanja.«

IX. Prvi odstavek 42. člena se spremeni tako, da se glasi: »Članstvo v GRS preneha ob prostovoljnem izstopu ali ob izključitvi. O izključitvi iz GRS odloča na predlog častnega razsodišča Komisija za GRS pri PZS. Pritožbo proti izključitvi dokončno rešuje upravni odbor PZS.«

X. Prvi odstavek 43. člena naj se dopolni tako, da se po novem glasi: »GRS krije svoje stroške iz proračuna PZS, iz prispevkov članov planinskih društev v sklopu PZS, iz prispevkov od prometa v planinskih postojankah, iz dotacij republiških državnih organov in ustanov, ljudskih odborov, planinskih gospodarskih in drugih organizacij, iz daril posameznikov in drugih priložnostnih dohodkov.«

Na koncu zadnjega odstavka 43. člena naj se doda še stavek: »V ta namen se lahko ustanovi tudi poseben sklad GRS.«

f) *Komisija za planinska pota:*

1. Planinska društva so dolžna, da prvenstveno sama vzdržujejo in oskrbujejo pota na svojem področju. Zaradi tega morajo že v letnih proračunih določiti potrebna dela in zagotoviti sredstva. Markacistom pripada za njihovo delo enako povračilo stroškov kakor ostalim odbornikom.

2. Komisija za planinska pota pri PZS naj zaradi lažje koordinacije s področnimi društvi razdeli markaciste s teritorija Julijcev na dve skupini: na Posočje in Posavje. Primorska skupina od Cerkna do Kopra se združi.

3. Vsa planinska društva so dolžna, da od 31. 12. 1961 predložijo Komisiji za planinska pota pri PZS seznam vseh obstoječih markiranih poti svojega področja s točnimi zgodovinskimi podatki — po možnosti s skico. Hkrati naj pošljejo predloge, katere teh poti so izgubile planinski značaj in bi bilo treba opustiti njihovo oskrbovanje.

4. Planinsko društvo Slov. Bistrica naj označi pot od Tinetovega doma h koči pri Treh kraljih mimo Črnega jezera in Treh žebcljev preko Osankarice do Peska z markacijami in pojasnilnimi tablami, nakar naj se ta pot prizna kot varianta obstoječe transverzale.

5. Upravni odbor PZS naj po priporočilu Komisije za planinska pota pri PZS sklene za PZS kar najugodnejšo delovno pogodbo za stalnega delavca, ki bo vzdrževal in obnavljal visokogorska pota in zavarovanje in naj zanj priskrbi potrebna sredstva.

6. Skupščina sprejme naslednji perspektivni plan za nadaljnja tri leta:

a) zbiranje sredstev in akcija za obnovitev in vzdrževanje najpotrebnejših poti, to je zaenkrat Lepena—Komna, Dolič—Luknja, Dolič—Trenta pri Pogačnikovem domu.

b) Kotovo sedlo—Rob na Zagačah—Mangrt — obnova in popravilo,

c) pot Mojstrana—Višeki — obnova,

č) Dolci—Grintovec in pot preko Konja,

d) obnova Dol—Žegnani studenec—Korošica.

g) *Gospodarska komisija:*

A) *Investicije:*

1. Po petletnem perspektivnem planu LRS je planinstvo zadolženo, da poveča svoje kapacitete za 700 ležišč, to je za 466 do prihodnje skupščine.

To obveznost bodo planinska društva glede na to, da so sredstva investicijskega sklada pri PZS minimalna, mogla doseči le pod pogojem, če se pri investicijskih in bančnih posojilih obravnavajo naša društva enako kot vse tiste gospodarske organizacije, ki delujejo na področju turizma, kar naj doseže UO PZS preko oblastnih organov, posebno preko Sveta za turizem pri IS LS LRS.

2. Sredstva investicijskega sklada PZS naj se uporabljajo le za najvažnejše planinske objekte, predvsem za postojanke, ki so bile po dosedanjih sklepih skupščin in plenumov PZS v prioritethnih planih in za kočo na Karavankah, čim bodo razmere dopuščale to gradnjo. Skupščina pooblašča UO PZS, da v smislu prejšnjega predloga razpolaga s temi sredstvi in pri

tem upošteva predvsem finansiranje povečave Cojzove kočice na Kokrskem sedlu in Staničeve kočice, tako da bosta ti dve koči do prihodnje skupščine dogotavljeni, pri tem pa upošteva tudi predlog gospodarske komisije.

3. Planinsko društvo, ki upravlja kočico na Grohatu, jo mora usposobiti, da bo uporabna, sicer naj jo skupščina dodeli v upravo drugemu društvu.

B) *Osnovna sredstva:*

1. Po grobi oceni znaša vrednost premoženja planinske organizacije nad eno milijardo dinarjev, vendar ta ocena še zdaleka ni realna, ker vodijo društva vrednost osnovnih sredstev po različnih kriterijih, kar povzroča očitna nesorazmerja med dejansko in knjižno vrednostjo. Zato naj vsa društva v letošnjem letu po okvirnih navodilih in smernicah UO PZS ocenijo osnovna sredstva, ki jih upravljajo, kar jim bo med drugim uspešno koristilo tudi pri prehodu na gospodarski sistem knjigovodstva in povečalo kreditno sposobnost pri najemanju posojil.

C) *Sklad visokogorskih postojank:*

1. Skupščina ugotavlja, da nekaj PD vkljub sprejetim sklepom zadnje skupščine sploh ne obračunava prispevkov za PVP, nekatera društva pa ne odvajajo prispevkov od prometa hrane, ki jo imajo oskrbniki v lastni režiji. Proti vsem takim društvom mora UO PZS energično nastopiti in izterjati dolžne prispevke, pri društvih, ki dajejo hrano v režijo, naj UO PZS sam oceni promet in izterja od društva ustrezn prispevek.

2. Skupščina odobri prioritethni gradbeni plan za dotiranje naslednjih visokogorskih postojank iz sklada PVP in sicer: Koča na Črni prsti, Koča na Snežniku, Cojzova kočica na Kokrskem sedlu, Staničeva kočica pod Triglavom, Dom Planika pod Triglavom, Dom Petra Skalarja na Kaninu, Tržaška kočica na Doliču, s tem, da se sredstva sklada PVP za leto 1961 do 1963 razdelijo po sporazumu med prizadetimi PD in z odobritvijo UO PZS.

D) *Cene:*

1. Skupščina ugotavlja, da veliko številno PD še vedno ne upošteva že sprejetih sklepov o realnih kalkulacijah cen z upoštevanjem odvodov v amortizacijski sklad in sklad PVP ter GRS in da se ne drže sklepa o ekonomskih cenah ter o višjih cenah na alkoholne pijače in izbrana jedila. Pri prenočiščih se nekatera društva ne drže dosledno sklepa o tri-

kratni ceni za nečlane, nobeno društvo pa ni uvedlo 10% popusta za hrano članom.

Skupščina zahteva, da je treba brez-pogojno upoštevati sklep o realnih kalkulacijah in ekonomskih cenah ter o zvišanju cen alkoholnim pijačam, postojankam, ki tega sklepa ne bodo upoštevale, naj se odvzame planinski značaj.

Društva naj takoj uvedejo revizijo cen ležišč in pri določanju novih cen upoštevajo kvaliteto.

Skupščina je pri obravnavi o 10% popustu za člane pri prehrani soglasno ugotovila, da se praktično izvajanje tega sklepa ni obneslo in je povzročalo le okoliščanje posameznikov pri zaračunavanju, zato naj se ta sklep ukine. Gospodarska komisija pa naj vkljub temu naprej proučuje popuste članom PD.

E) Kadri:

1. Zaradi neenotnega in raznolikega načina nagrajevanja delavcev v planinskih postojankah naj UO PZS izdela osnovne smernice za sodobnejše nagrajevanje po učinku z upoštevanjem delitve dohodka od prometa planinske postojanke. Na tej osnovi naj PD izdelajo konkretne pravilnike za posamezne planinske postojanke.

h) Prošnje in pritožbe:

1. Prošnji tov. Miklavža Prosenca iz Ljubljane, da se mu oprostijo izrečena disciplinska kazen o izključitvi iz članstva planinskih organizacij v FLRJ za vedno, se ne ugodi.

2. Prošnji tovariša Rada Kočevarja iz Kranjske gore, da se mu oprostijo izrečena disciplinska kazen o izključitvi iz članstva planinskih organizacij v FLRJ za dobo treh let, se ugodi.

Na predlog nadzornega odbora je skupščina podelila dosedanjemu Upravnemu odboru PZS razrešnico s pohvalo, nato pa z javnim glasovanjem izvolila člane organov PZS. Izvoljeni so bili

a) *Upravni odbor*: za predsednika tov. Fedor Košir, za načelnika komisije za alpinizem tov. Janko Mirnik, za načelnika gospodarske komisije tov. Mirko Fetih, za tajnika tov. Rado Lavrič, za načelnika komisije za GRS tov. dr. Miha Potočnik, za načelnika mladinske komisije tov. Tomaž Banovec, za načelnika propagandne komisije tov. ing. Andrejka Štebi, za načelnika Planinske založbe tov. Stanko Hribar, za načelnika komisije za planinska pota tov. Živojin Prosenec, za načelnika komisije za inozemstvo tov. dr. Rupko Godec, za načelnika disciplinske komisije tov. Milan Zinauer, za na-

čelnika komisije za zdravstvo tov. dr. Franc Srakar in kot odbornik tov. Tone Bučer.

b) *v nadzorni odbor*: za predsednika tov. Rudolf Kavčič in za člane tov. Jože Cesar, ing. Friderik Degen, Lavoslav Dolinšek in Albin Torelli.

c) *v glavni odbor (plenum)*: tov. Ciril Verstovšek iz Maribora, Tone Štajdohar iz Ljubljane, Tine Orel iz Celja, Franjo Klojčnik iz Kranja, Anton Tepina iz Jesenic, Alfred Hvala iz Nove Gorice, Jože Dobnik iz Ljubljane, dr. Božidar Zega iz Kopra, Rajko Vute iz Prevalj, Ivan Čuček iz Ruš, Franc Meze iz Radovljice, Slavo Šentjunc iz Hrastnika, Janko Lončar iz Trziča, Janko Klemenčič iz Idrije, Alojz Dular iz Trbovelj, Ivan Rozman iz Postojne, Stane Koselj iz Radeč pri Zid. mostu, Karel Fanelc iz Raven na Koroškem, Rado Čupkovič iz Slov. Bistrice, Andrej Stegnar iz Šoštanja, ing. Albin Kurnik iz Ljubljane, Stane Knez iz Maribora, Stojan Šibila iz Senovega, Stane Kersnik iz Ljubljane, Franc Svetina iz Javornika-Koroške Bele, Marjan Oblak iz Litije, Hilda Sršen iz Ptuj, Karel Benkovič iz Kamnika, Alojz Jan iz Gorij pri Bledu, Franci Golob iz Zagorja, Tone Jurhar iz Mežice, Marija Stare iz Bleda, Janko Fili iz Tolmina, Rudi Jereb iz Novega mesta, Milan Abruč iz Mojstrane, Tone Žvan iz Ljubljane, Danilo Škerbinček iz Maribora, Peter Žigon iz Bovca, Martin Cvetek iz Bohinja-Srednje vasi in Peter Jež iz Luč ob Savinji.

V smislu statuta PZS so člani GO PZS tudi vsi člani UO PZS.

č) *Delegati za skupščino Planinske zveze Jugoslavije*: tov. Janko Mirnik iz Medvod, Rado Lavrič iz Ljubljane, Tomaž Banovec iz Ljubljane, ing. Andreja Štebi iz Ljubljane, Stanko Hribar iz Ljubljane, Živojin Prosenec iz Ljubljane, dr. Rupko Godec iz Ljubljane, dr. Franc Srakar iz Ljubljane, Jože Cesar iz Ljubljane, Milan Zinauer iz Ljubljane, Lavoslav Dolinšek iz Ljubljane, ing. Albin Kurnik iz Ljubljane, Tone Štajdohar iz Ljubljane, Jože Dobnik iz Ljubljane, Tine Orel iz Celja, Milan Abruč iz Mojstrane, Stalo Šentjunc iz Hrastnika, ing. Ivan Gantar iz Idrije, Franc Svetina iz Javornika-Koroške Bele, Anton Tepina iz Jesenic, Karel Benkovič iz Kamnika, Franjo Klojčnik iz Kranja, Damjan Goričan iz Trbovelj, Ciril Verstovšek iz Maribora, Alojz de Corti iz Maribora, Alfred Hvala iz Nove Gorice, Ivan Rozman iz Postojne, Rajko Vute iz Prevalj, Stane Koselj iz Radeč pri Zid. mostu, Ivan Čuček iz Ruš, Andrej Stegnar iz Šoštanja, Janez Lončar

iz Trziča, Franci Golob iz Zagorja in Anton Žvan iz Ljubljane.

Kot člani Centralnega odbora PZJ pa so avtomatično delegati še: tov. Fedor Košir, Tone Bučer, dr. Miha Potočnik, Mirko Fetih, Vekoslav Sršen, Janko Dekleva in Tone Škrajnar — vsi iz Ljubljane ter Joža Čop iz Jesenic.

d) za namestnike delegatov za skupščino Planinske zveze Jugoslavije: tov. Stojan Šibila iz Senovega, Marjan Smerajc iz Ljubljane, Drago Oblak iz Medvod, Valentin Oman iz Skofje Loke, Mir-Stare iz Bleda in Božo Greblaher iz Celja.

Po sprejemu zaključnega računa za leto 1959 in 1960 ter predračuna upravnega odbora PZS, Planinskega Vestnika ter Gorske reševalne službe za leto 1961 je skupščina soglasno sprejela naslednjo

resolucijo:

Skupščina Planinske zveze Slovenije sprejema osnovna načela letošnjega kongresa telesne vzgoje in Ljubljani, ki govore o nalogah, ciljih in metodah telesne vzgoje in športa. Ugotavlja, da je bilo dosedanje delo PZS uspešno, saj število njenega članstva neprestano raste, raste še prav posebno število mladine, saj je med 51.000 člani preko 20.000 mladincev. Letni obisk planinskih koč in domov je še vedno v porastu, število obiskov znaša na leto preko 600.000.

Značilen za zadnja leta je razmah turizma v naših gorah, nasledek vedno večjega števila cest in drugih tehničnih naprav. Skupščina ugotavlja, da je planinstvo po svojem bistvu del turizma in da je dolžno skrbeti za to, da bosta turist in planinec našla v gorah urejena pota in druge objekte, predvsem pa čimbolj ohranjeno in nemoteno prirodno prvobitnost. Prav zato bo morala družba nuditi tudi planinstvu, to je planinskemu turizmu večja investicijska sredstva. Planinska društva pa bodo morala s svoje strani temeljiteje poskrbeti za lastne dohodke, da bodo lahko oskrbela potrebne nove nastanitvene kapacitete in da bodo obnovila zastarele naprave v kočah in domovih. Planinsko gospodarstvo mora preiti na ekonomske cene, obenem za nuditi finančno šibkejšim državljanom tudi preprostejše, cenejše usluge.

Skupščina ugotavlja, da je naša prva himalajska odprava plod našega 40-letnega organiziranega alpinizma, ob katerem se spominjamo delovanja TK Skale. Čeprav smo v Himalajo stopili kot zamudniki, je tu alpinističnega in raziskovalnega dela še dovolj, zato himalajski odbor ne sme prenehati s svojim delom. Organizira naj se čimprej druga hima-

lajska odprava vsaj za 70-letnico obstoja slovenskega planinstva in naj ima športno raziskovalni značaj.

Intenzivna alpinistična vzgoja v letnih in zimskih tečajih, taborih in v prireditvah, ki goje visokogorsko smučarstvo, naj bo podlaga za novo rast našega plezalstva, za nove mlade naveze. Ker je v naših gorah vedno več tujih gostov, bo treba trdneje organizirati vodniško službo in jo vezati na alpinistično komisijo ali celo upravni odbor PZS. GRS naj postane javna služba s stalnimi dotacijami, vse visokogorske postojanke pa naj se brezžično povežejo z ljubljansko reševalno postajo. Stalno delo za modernizacijo GRS je nujno.

Planinska društva, ki še nimajo mladinskih odsekov, naj jih takoj ustanove in to po skupinah, prilagojenih lokalnim razmeram in starostni dobi mladine. Po potrebi naj se ustanove koordinacijski odbori mladinskih odsekov, redno naj se prirejajo tečaji za mladinske vodnike, čim več poslov v odsekih pa naj opravi mladina sama. Čimprej naj se izda mladinski priročnik, Planinski Vestnik pa naj nekajkrat na leto izda mladinski bilten. Mladinski odseki naj dobe svojo postavko v proračunih planinskih društev, ki naj na ta način podpirajo izlete in prireditve mladinskih odsekov. Planinska pota naj društva sama vzdržujejo in oskrbujejo in naj si za to zagotove sredstva. Mreža potov je v glavnem dovolj gosta. Posebno skrb je treba posvečati transverzali, ki je povezala naše planinske izlete v poučno, smiselno celoto.

PZS pripisuje izredno važnost planinski propagandni dejavnosti, zato med drugim podpira že nekaj let sem predlagano ustanovitev kulturno-literarnega odseka, ki bi pomenil obenem okrepitev planinske založbe in propagandne komisije. Planinskemu Vestniku je treba zagotoviti nadaljnje izhajanje, saj že 66 let spremlja slovensko planinsko organizacijo in je kot glasilo nepogrešljivo.

Skupščina zaključuje svoje delo z mislijo na 20-letnico naše ljudske vstaje. Zbrani v Novi Gorici na naši zapadni meji se tem intenzivneje zavedamo vseh pridobitev našega osvobodilnega boja in se s to zavestjo lotevamo našega nadaljnega dela za zdravstveni, športni in kulturni napredek naših ljudi.

Na predlog UO PZS je skupščina nato podelila tovarišem:

I. zlati častni znak št. 19 Tinetu Orlu iz Celja, št. 20 Urošu Župančiču iz Jesenic, št. 21 Franju Klojčniku iz Kranja, št. 22 prof. dr. ing. Francetu Avčinu iz Ljubljane, št. 23 prof. Evgenu Lovšinu iz

Ljubljane, št. 24 Tonetu Štajdoharju iz Ljubljane, št. 25 Ivanu Tavčarju iz Ljubljane, št. 26 prof. Marjanu Lipovšku iz Ljubljane, št. 27 Albinu Torelli iz Ljubljane, št. 28 Borisu Režku iz Ljubljane, št. 29 prof. Janku Ravniku iz Ljubljane, št. 30 Lavoslavu Dolinšku iz Ljubljane, št. 31 prof. dr. Bogdanu Breclju iz Ljubljane, št. 32 Stanetu Kersniku iz Ljubljane, št. 33 Anteju Mahkoti iz Ljubljane, št. 34 Alešu Kunaverju iz Ljubljane, št. 35 akad. kiparju Marjanu Keršiču-Belaču iz Ljubljane, št. 36 Cirilu Debeljaku iz Celja, št. 37 dr. Andreju Robiču iz Tržiča, št. 38 Zoranu Jerini iz Ljubljane, št. 39 ing. Frideriku Dežnu iz Maribora, št. 40 ing. Vinku Modcu iz Ljubljane, št. 41 Viktorju Stoparju iz Ruš, št. 42 Andreju Stegnarju iz Soštanja in št. 43 polkovniku JLA Jožetu Šviglju iz Tolmina.

II. *srebrni častni znak* dr. Ivu Valiču iz Ljubljane, Tonetu Svetini iz Bleda, Matku Ulčarju iz Bleda, majorju JLA Milošu Rutarju iz Bleda, majorju JLA Janezu Lušini iz Bleda, kapetanu JLA Srečku Tušarju iz Bleda, Martinu Ceklinu iz Bohinja-Srednje vasi, Francu Kravanji iz Bovca, Borisu Ostanu iz Bovca, Antonu Kravanji iz Bovca, Mirku Venclju iz Bovca, Stanetu Veninšku iz Celja, Stanetu Hudniku iz Celja, Milanu Abruču iz Mojstrane, Janezu Brojanu iz Mojstrane, Avgustu Delavcu iz Mojstrane, Francu Tolarju iz Mojstrane, Alojzu Janu iz Gorij pri Bledu, Matiji Klinarju iz Gorij pri Bledu, Slavju Šentjurcu iz Hrastnika, Francu Svetini iz Javornika-Koroške Bele, Janku Vilmanu iz Javornika-Koroške Bele, Jožetu Bertonciju iz Jesenic, Maksu Dimniku iz Jesenic, Slavku Koblarju iz Jesenic, Janezu Krušiču iz Jesenic, Cirilu Pračku iz Jesenic, Janezu Šilarju iz Jesenic, Dolfetu Kramžarju iz Jesenic, Jožetu Truhlerju iz Jesenic, Stanku Ravniku iz Jesenic, Francu Torkarju iz Jesenic, Stanetu Koblarju iz Jesenic, Jaki Čopu ml. iz Jesenic, Tomažu Rauhekarju iz Jesenic, Francu Kosmaču iz Jesenic, Bogu Humovcu iz Jesenic, dr. Jožetu Hafnerju iz Jesenic, Lojzetu Levstiku iz Jesenic, Eriki Heim iz Jesenic, Borisu Šegi iz Jesenic, Jožetu Divjaku iz Kamnika, Juriju Lemiču iz Kamnika, Štefanu Repanšku iz Kamnika, Vinku Dobnikarju iz Kamnika, dr. Božidarju Zegi iz Kopra, Vidu Štrausu iz Kopra, Milanu Ekarju iz Kranja, Cirilu Hudoverniku iz Kranja, Lovru Korsiču iz Kranja, Tinetu Prinčiču iz Kranja, Janezu Zajcu iz Kranja, Tonetu Dovjaku iz Kranja, Jožetu Pavliču iz Kranja, Francu Mraku iz Kranjske gore, Leonu Knapu iz Kranjske gore, Antonu Čebularju iz

Krškega, Franju Vilharju iz Laškega, Marjanu Oblaku iz Litije, Feriju Tičarju iz Litije, Stankotu Hribarju iz Ljubljane, dr. Rupku Godecu iz Ljubljane, Radotu Lavriču iz Ljubljane, Igorju Levsteku iz Ljubljane, Živojnu Proscencu iz Ljubljane, dr. Bojanu Špicarju iz Ljubljane, ing. Andreji Štebi iz Ljubljane, Milanu Zinauerju iz Ljubljane, Franju Zorku iz Ljubljane, Jožetu Govekarju iz Ljubljane, Milanu Schari iz Ljubljane, Tonetu Jegliču iz Ljubljane, dr. Andreju Župančiču iz Ljubljane, Valterju Svarcu iz Ljubljane, podpolkovniku JLA Lojzetu Beletu iz Ljubljane, Vekoslavju Sršenu iz Ljubljane, dr. Vladimirju Kajzelju iz Ljubljane, Janku Škerlepu iz Ljubljane, Albinu Umniku iz Ljubljane, Stanetu Predaliču iz Ljubljane, Adiju Keržanu iz Ljubljane, ing. Pavlu Lavrenčiču iz Ljubljane, Metodu Badiuri iz Ljubljane, ing. Lojzetu Žumerju iz Ljubljane, Danilu Martelancu iz Ljubljane, Jožetu Tomcu iz Ljubljane, Milanu Khamu iz Ljubljane, Anki Tuma iz Ljubljane, mr. ph. Nevini Prevec iz Ljubljane, Angelu Battelinu iz Ljubljane, Dani Blatnikovi iz Ljubljane, Dani Resnikovi iz Ljubljane, Cenetu Marinku iz Ljubljane, Veri Škrajnarjevi iz Ljubljane, Egonu Planinšku iz Ljubljane, ing. Vladimirju Pardubskemu iz Ljubljane, Milanu Špornu iz Ljubljane, ing. Leu Pipanu iz Ljubljane, ing. Miru Pleterskemu iz Ljubljane, Marjanu Šenku iz Ljubljane, Jaki Robniku iz Luč ob Savinji, Cirilu Verstovšku iz Maribora, Jožetu Muleju iz Mengša, Antonu Jurharju iz Mežice, Alfredu Hvalji iz Nove Gorice, Tonetu Sajovicu iz Nove Gorice, dr. Miletu Jenku iz Novega mesta, Rudiju Jerebu iz Novega mesta, Lojzetu Petelinšku iz Maribora, Alojzu de Corti iz Maribora, Ivanu Rozmanu iz Postojne, Stanetu Zwölfu iz Postojne, Lovru Kruhu iz Postojne, Ernestu Vahu iz Prevalj, Rajku Vute iz Prevalj, Jožetu Kobilci iz Ljubljane, Ivanu Zabelu iz Ljubljane, Stanetu Knezu iz Maribora, Tomažu Krafoglu iz Radeč pri Zid. mostu, Stanetu Koselju iz Radeč pri Zid. mostu, Francu Mezetu iz Radovljice, Pavlu Olipu iz Radovljice, Janezu Pristavcu iz Radovljice, Zlatku Bogataju iz Radovljice, Janezu Gorjancu iz Raven na Koroškem, Tonetu Auerju iz Ruš, Ivanu Čučku iz Ruš, ing. Josipu Teržanu iz Ruš, Antonu Javoriču iz Senovega, Stojanu Šibilj iz Senovega, Bogdanu Zolniru iz Slovenjgradca, Petru Ježu iz Solčave, Andreju Kopinšku iz Šentjurja pri Celju, Valentinu Omanu iz Škofje Loke, Martinu Savniku iz Škofje Loke, Francu Ceklinu iz Tolmina, Karlu Globočniku iz

Tržiča, Jožetu Jagodicu iz Tržiča, Mirku Majerju iz Tržiča, Marjanu Perku iz Tržiča, Nadislavu Salbergerju iz Tržiča, Franciju Golobu iz Zagorja, Ladu Bucharju iz Ljubljane, Dragu Koslju iz Ljubljane in Antonu Žvanu iz Ljubljane.

Skupščina je poslala pozdravne brzojavke tov. Mihi Marinku, predsedniku LS LRS, tov. Borisu Kraigherju, predsedniku IS LS LRS in Planinski zvezi Jugoslavije.

Ob zaključku skupščine se je predsednik PZS tov. Fedor Košir zahvalil vsem delegatom, ki so s svojo navzočnostjo in s svojim aktivnim sodelovanjem tako v komisijah kot v diskusiji mnogo pripomogli k temu, da je skupščina tako uspešna, dalje se je vsem delegatom zahvalil

ob ponovni izvolitvi za njihovo zaupanje, končno pa se je pristržno zahvalil tudi gostitelju — domačinu PD Nova Gorica, predvsem pa njegovemu predsedniku tov. Alfredu Hvali in tajniku tov. Tonetu Sajovicu za odlično organizacijo skupščine in za prijetne urice, ki so jih vsi te dni preživeli v Novi Gorici. V zahvalo je v imenu PZS društvu poklonil uokvirjeno oljno sliko Krna s pripombo, da je Krn simbol borbe iz prve in druge svetovne vojne za osvoboditev teh krajev, hkrati pa tudi simbol planinstva v Posočju.

V spomin na skupščino so vsi delegati prejeli od PD Nova Gorica lično spominsko darilo.

L. R.

Alpinistične novice

Severozapadna stena Križevnika

Ruška smer:

Plezala 1. avgusta 1960 Dušan Kukovec — AO Celje in Vanč Potrč — AOO Maribor.

Dostop:

Od Robanove domačije kakih 10 minut po poti, ki drži navzgor v Robanov Kot, nato se levo navzgor odcepi ozka partizanska stezica (markirana z zvezdicami), ki nas pripelje do partizanske bolnice. Od tukaj naprej brez markacij skozi gozd in rušje naravnost navzgor. Ob njih na desno čez dve majhni sedelci, ko se znajdemo pod samo vpadnico smeri.

Opis smeri:

Vstop (možic) se začne s širšo v desno smer potekajočo polico, ki se po prvem raztežanju zoži in je potrebno spustiti se nekoliko navzdol. Tukaj dobro stojišče, nad katerim se boči rahlo prevesna luska (IV), po njej navzgor in na drugi strani nekoliko navzdol, nato v desno na stojišče. Od tukaj naravnost navzgor (IV) za pol raztežaja, ko pridemo na stojišče pod skupino previsov. Čeznje naravnost navzgor (2—3 vrvne dolžine, slaba stojišča in mestoma krušljivo) do značilne zijalke. Nad njo gladka previsna stena, zato rahel spust navzdol in zanihati v levo, ko smo pod nekaj metrov visoko in navpično ploščo z redkim majhnimi oprimki (VI do VI+); ključ stene, čeznje na široko travnato polico. Iz nje se vleče v levi smeri navzgor sistem polic, prekinjen tu in tam s strmimi odseki. Po njem pridemo po nekaj raztežajih pod tipičen kamin, skozi katerega pridemo na lažji teren in po njem na sam vrh Križevnikove stene.

Ocena:

Spodnja tretjina stene V (mestoma VI). Zgornji dve tretjini stene sta v območju II, III in IV težavnostne stopnje.

Skupna ocena stene: V stopnja.

Višina stene: 450 metrov.

Čas plezanja: 13 ur.

PIGFERAGO in nič drugače se ne imenuje vrh v Rolwaling Himalu. Nanj so z lahko ekspedicijo 21. oktobra 1960 stopili Francozi, pravzaprav Alain Barbezat iz Lyona in Navang Dorjee. Visok je 6515 m in se vzdiguje nad ledenikom Tolam Bau. Pristopila sta po zahodnem grebenu. Prvotno so Francozi hoteli priti na Cobutse (6570 m), pa so se zbalii ledu.

PEUTEREYSKI GREBEN štejejo največji alpinisti za največjo in najidealnejšo turo v Alpah. Tako tudi Kurt Diemberger, edini živi alpinist z dvema osemstisočakoma v Himalaji za seboj. Diemberger pravi, da mu greben imponira zaradi pestrosti in širokih razgledov, ki jih stene ne nudijo. Ko je preplezal Eiger, Walker in Dru, se mu je zdelo, da mu manjka še ta veličastni greben. Greben je dolg 8 km, vmes pa se je treba spustiti čez 500 m visoki severni raz. Celotni greben vključno z južnim grebenom Aiguille Noire je bil doslej samo dvakrat preplezan. L. 1953 naveza dr. Hechtel, l. 1957 pa poljska naveza. Obe navezi sta celotni greben izdelali v treh dneh. Diemberger in Lindner sta vzela s seboj filmsko kamero in sta šla v greben — popotovat, ne plezat, 2 kg težka kamera in ostala oprema, predvsem pa namen, da prineseta iz Peutereya film, so jima diktirali počasnejši tempo. Rezervni depot sta si uredila na Brèche Nord za Dames Anglaises — tu se začenja »kratki« Peuterey. Tak depot je imel tudi dr. Hechtel na vrhu Aiguille Noire. Nenadni viharji v Mont Blancu utegnajo plezalca ujeti v greben za cel teden! Brèche Nord leži na višini 3500 m. Tu sta deponirala dva para derez, 2 ledni kladivi, nekaj lednih klinov, 1 l benzina, baterije, sveče za bivak, filmski material in brašno za en teden — za vsak primer! Umakniti se nista mislila.

Z Brèche Nord sta se naslednji dan vrnila spet na planino Peuterey in še isti dan odrinila do neoskrbovane kočice Noire — idealna plezarija preko plati in stopov. Popoldne sta počivala na Pointe Welzenbach, nato Pointe Brendel, čista »petica«, pa tudi kako mesto V—VI se najde, južni greben Aiguille Noire je že marsikoga prisilil k bivaku. Prenočila sta, ker sta filmala, na Pointe Brendel — udobno v puhu spalne vreče in v varstvu šotora.

Naslednji dan ju je čakal najtežji del vzpona na Pointe Bich, o katerem je s

spoštovanjem govoril že Buhl. Do Madone na Aiguille Noire sta s filmanjem vred zabila sedem ur. Naslednji dan — sestop čez severni raz. Ni veliko navez, ki so to do zdaj tvegale. Pred leti sta Stefan in Diemberger na vrhu Aiguille Noire zaključila svoj Peuterey, nista se upala dalje. Spuščanje z vrvo je to pot ovirala megla, težko sta zaradi nje izbirala stojišča. Spodnji del sestopa poteka po 300 m visokem kamenu, tu nista mogla več zgrešiti. Tu ju je zajel vremenski preobrat, začelo je snežiti. Vendar sta to 500 metrsko spuščanje srečno opravila in v snežnem metežu pod noč našla svoj depot na Brèche Nord. Peutereyski greben sta s tem takorekoč imela v žepu.

Četrty dan sta počivala, vreme pa se je popravilo. Peti dan ju je čakala še Aiguille Blanche, za njo pa vrh Mont Blanca (4810 m). Z vrha Blanche sta se morala spet spustiti 300 m na Col de Peuterey. Odtod je na vrh Mont Blanca še 900 m višine. Na vrh sta prišla — utrujena a srečna ob desetih ponoči.

DISTAGHIL-SAR je odkril leta 1892 brigadni general George Cockerill, leta 1913 pa so goro kartografirali. L. 1925 je tu okoli raziskoval dr. Visser, l. 1939 je skušal Eric Shipton preplezati severni greben, malo več uspeha je imel dr. Keith Warburton, prišel je do 7000 m. L. 1959 je poskušal Raymond Lambert po jugovzhodnem grebenu, ki je dolg 6—7 km. Za tako daljavo niso imeli dovolj opreme. L. 1960 je uspela avstrijska ekspedicija pod vodstvom Wolfganga Stefana »mlada« ekspedicija (povprečna starost 24 let). »Pokazala je veselje do dejanja, pogum, drznost, tovarištvo in doživela romantiko«, tako pravi predsednik ÖAC. 8. in 9. junija 1960 je petero mladeničev spalo v višini 7000 m v taboru, ki so ga na to višino sami znosili. V starem »častitljivem« ÖAC, kljub dr. Prusika, ki je pred kratkim umrl, in ing. Horna, pulzira mlado življenje.

WASTL MARINER, znani avstrijski reševalec z zelo vidno funkcijo v ÖAV, spodbija vrednost reševalne naprave, o kateri je poročala ÖAZ št. 1310 v l. 1960 in o čemer smo tudi mi na kratko poročali. ÖAZ je v isti številki, v kateri se je oglasil Mariner, prinesla tudi odgovor dr. ing. Franceta Avčina (1960, 1314) in zaključila debato. »Der Bergsteiger« pa objavlja samo Marinerjevo mnenje.

ZA HELIKOPTERJE — gorske reševalce so v Avstrijskih Alpah uredili nekaj pristajališč, vsako je vredno 10 000—15 000 šilingov, vendar je vse zastoj naredila GRS in žandarmerija. Helikopter je v moderni GRS že nepogrešljiv! Avstrijska gozdarska služba pa namerava v višini 2000—2300 m pogozditi tistih 50 000 ha, ki jih letno ogroža do 2000 plazov. Pogozditev enega ha stane 30 000 šilingov, obrambne naprave zoper plazove pa na 1 ha 750 000 šilingov. Seve, gozd pa zraste šele v 50—60 letih, zato so tehnične naprave nujne, poleg tega pa še ureditev hudournikov.

LITERARNA TEORIJA je vdrla v alpinizem, bi lahko rekli, če nek pisec deli hojo v hribe, gornišтво, alpinizem, ali kakor že hočete, v epsko, lirsko ali dramsko. Epiki v gorah so bolj popotniki, liriki občudujejo, dramatik pa so ekstremisti, ki iščejo poravnavo notranjih konfliktov na meji med bivanjem in ničem. Aplikacija leposlovnih pojmov na hojo v hribe pa menda res ne bo odkrila Amerike.

ANTOINE DE SAINT-EXUPERY (1900—1944) je francoski pisatelj, v Evropi dokaj popularen in tudi pri nas znan v prevodu. Bil je pilot in je preletel Evropo, Afriko, Južno Ameriko in Azijo. Njegovi opisi drznih poletov imajo mnogo reminiscenc na preizkušanje človeka v gorah: drznost, odpoved, žrtvovanje, ponos, afirmacija, to so notranji vzgibi, o katerih piše Exupery podobno kot najboljši planinski pisatelji: Močan človek je zadovoljen samo, če izpolni nevarno malogo, šele potem je miren in srečen.« (To je osnovna Exupéryjeva misel v »Nočnem poletu«, v delu »Veter, pesek in zvezde« in drugih). Narava se človeku upira, v boju z njo pa se človek sam sebe spozna (eksistencialistično »uresničenje« človeka!). Samota človeka vrača k človeškemu bistvu in mu razširja duhovni svet, po uspeli preizkušnji pa je življenje kakor darilo, jutranje darilo življenja. Ni čuda, če je Exupery zaželel branje plezalskih navez, ki so v eksistencialističnih podobah odkrile smisel svojega početja v gorah, misleč, da so popolnoma nove, izvirne. Saint-Exupéry je visoko cenjen pri nemških alpinistih. Zal postajajo te planinske, plezalske »kontemplacije« neslan, obrabljen kič, ki pa ustreza širši publiki. Kakor tudi kič v planinskem pejsazu.

ZIMA V GORAH ima zdravilno moč, zimski šport, če ga zmerno in metodično gojimo, krepi vse organe, muskulaturo, kožo, pljuča, srce. Posebno pa priporoča-

jo gibanje v zimski gorski naravi modernih zdravnikov vsem, ki trpe za živčnimi depresijami.

AMERIŠKO-PAKISTANSKA EKSPEDICIJA NA MAŠERBRUM 1960 je uspela. Tehnične težave niso bile velike, pač pa so bili ogroženi od plazov. Štiri člani je pršni plaz odnesel kakih 100 m, vendar so se rešili. Držali so se v glavnem angleške smeri iz l. 1937.

KAJEŠ (Cayesh, 5721 m) je vrh v Peruju. 21. julija 1960 je stopil nanj Lloyd Warburton iz Nove Zelandije.

Na Huascarán po severovzhodnem grebenu pa ni mogel priti, odprl pa je novo pot na ta že »osvojeni« vrh.

CORDILLERA CARABAYA je bila cilj petčlanske ekspedicije iz Oxforda. Poletji 1960 so oxfordski akademiki stopili na naslednje vrhove: Allincapac I. in II., Huanacapac I. in II., Tococapac, Recce-Peak in El Blanco.

MT. NOSHAQ (7490 m) v Pakistanu so lani pospravili spet Japonci. Vodil jih je prof. Yajiro Sakato iz univerze Kioto.

PLANINSKE NESREČE žal ne prenehajo. L. 1960 je v poletnih mesecih v Alpah našlo smrt 220 ljudi (v Avstriji 74, v Švici 49, Italiji 45, Nemčiji 34, v Franciji 18). L. 1959 je bilo v teh deželah število smrtnih nesreč za 61 večje, l. 1957 pa je bilo število najvišje — 385 mrtvih samo v poletnih mesecih. Najčešči vzrok: nezadostna oprema in nepredvidnost, nepoučenost ali pa — trma, ki se upira pouku.

ALPSKI METEOROLOGI so septembra 1960 zborovali na Bledu. 133 meteorologov in hidrografov iz Jugoslavije, Nemčije, Avstrije, Švice, Francije, Italije, Holandije, Madžarske in Norveške je poslušalo 66 referatov o alpskem vremenu, o vplivu Alp na vreme, vplivu orografije na padavine, o odjugi, o burji i. dr. Debatni jezik je bil nemški. Nemški poročevalec je dal izredno laskavo priznanje slovenskemu referatu o Postojnski jami.

1800 TURISTIČNIH POSTELJ je v zimi 1960/61 že nudil Obertauern Radstädter Tauernpass na Salzburškem. Kraj nima dolge turistične zgodovine, pa se je v nekaj letih prebil v vrsto najpomembnejših avstrijskih zimovišč. L. 1960 so v višini 1738 m odprli tu poštni urad, razširili cesto in popravili okljuje (ser-

pentine). Od zimovišča si obeta večjo zimsko sezono tudi Salzburg, ker je povezan z njim z dobro cesto.

ALEŠ KUNAVER je v Mitteilungen des DAV, zv. 11, nov. 1960, poročal o naši ekspediciji na Trisule. Povabila ga je k poročilu bavarska GRS. V isti številki je slika našega spomenika v dolini Vrat, posnel je Adi Schmid.

SMUČARSTVO je razvito tudi v Avstraliji. Zanesli so ga tja norveški izseljenci, iskalci zlata. V Avstraliji so prej smučali kot v Švici, že l. 1860. L. 1861 je v »Sydney Morning Herald« izšel članek o smučanju v Avstraliji. L. 1871 je bil v Kiandri ustanovljen prvi smučarski klub na svetu »Skiklub Kiandra«. O kaki tehniki seve ni bilo govora. Leta 1896 pa je Charles Kerry ustanovil še ambicioznejši NSW Alpine Club, leto nato pa so se s smučmi povzpeli na Mt. Kosciusko (o tej gori smo že poročali) Kerry, McAlister in drugi. L. 1909 so ustanovili Kosciusko Alpine Club, ki je gojil samo smučanje in še danes obstoji. Kasneje so na avstralsko smučanje močno vplivali avstrijski priseljenci. Avstralski smučajo na Snowy Mountains (1765 do 2135 m), Mount Franklin (1696 m), na katerem ima svojo postojanko v avstrijskem stilu Canberra Alpine Club, dalje na Mt. Buller (1805 m), 160 km od Melbourne, na Mount Bogong (1890 m) in še na nekih gorah, poleg drugega pa tudi na Tasmaniji, kjer je nekaj gora nad 1000 m.

ULLU-KARA-TAU ima 1400 m visoko strmo ledeno steno. L. 1958 so bili v tem predelu Kavkaza Švicarji. Kakor vsi ostali zapadnjaki tudi Švicarji omenjajo sovjetsko zahtevo, po kateri mora vsak alpinist pred turo izpolniti »maršruto«. Formular obsega 16 strani! V maršruti mora biti skica vzpona in sestopa, opis obeh, seznam opreme in brašna. Alpinist tretjega razreda ne sme na ture, ki so rezervirane za »mojstre športa«, alpinist drugega razreda ne sme na ture, ki so v seznamu za alpiniste prvega razreda. Švicarji pravijo, da s tehničnega stališča temu sistemu ni kaj oporekati.

Švicarje je vodil znani Saharov. Dovolili so jim prvenstveni vzpon. Rusi niso obrajtali švicarske prehrane in so jim vsiljevali prekajeno meso in jajca. V sovjetskih alpinističnih taborih vsak plezalec lahko vzame brez odškodnine za 20 rubljev jestvin, od kavjarja do suhega sadja in vseh mogočih kulinaričnih posebnosti. Vrh Ullu-Kara-Tau je visok 4302 m. Za steno so rabili dva dni. Švicarji hvalijo »prislovično« rusko gosto-

ljubje. Videli so tudi »alpiniado«, v kateri se je 86 Letoncev, večji del Letonk, povzpelo na 68 vrhov. Ali je to še užitek, so se vprašali. Ko pa so videli sijoče oči mladih Letonk, se jim je zazdelo, da so prav tako srečne, kakor če bi šle v gore bolj »individualistično«.

SMUŠKI CIRKUS skrbi nekatere odbornike FIS, svetovne smučarske organizacije. Pobuda za cirkus na snegu se je seveda rodila v Ameriki. Mnenje FIS za managerje ni važno, tudi razmejitve med smučarji amaterji in profesionalci jim ni mar. Na spored cirkusa ne bodo dajali samo smuka, to se pravi, smučarske dirke, marveč tudi artistične točke na smučeh. Smučarji bodo delali salto, vozeč na dolgih smučeh, smučar-krobat št. 1 pa je Joan Tornier iz Chamonixa, sin tamkajšnjega hotelirja. Pravijo, da počne take stvari, da je gledalcem tudi pri največjem mrazu hudo vroče. Kjer le nastopi, tja drve množice. Salto, vrtenje, lastovka, skijöring z letalom in traktorjem, to bo program cirkusa na snegu. Bajе imajo ameriški managerji v zalogi še smučarke polete z umetnimi krili, s katerimi ne bo težko plavati 100 m čez skakalniški most.

Evropa bo verjetno dala na razpolago svoje številne piste, skakalnice, če bodo Amerikanci prišli ta program prodajat. Gledalcev ne bo manjkalo in najbrž tudi ne kandidatov za izvajanje programa. Lov za denarjem in senzacijsko gre preko vsega. V Švici pa se boje, če ne bo lepega dne po zgledu smuškega cirkusa nastal še plezalni, posebno v takih krajih, ki se z zimskimi športi ne morejo tako okoristiti, imajo pa pri roki pečine in stene.

DAV ima novega predsednika, generalnega direktorja rudnika v Gelsenkirchnu. Ime mu je Hans Dütting in je dokaj znan po svojih turah v Zahodnih Alpah. Verjetno pa predsedniškega mesta ni zavzel zaradi tur, prej zaradi vplivnega mesta, ki ga ima v zahodnonemški družbi petičnikov.

POLJAKI V HIMALAJI. L. 1960 so Poljaki brez posebne publicitete začeli s svojo novo himalajsko kariero. Ing. Jan Mostowski iz Glivic poroča, da je poljsko ekspedicijsko v Hindukuš vodil ing. Boleslav Chunsčinski. V Afganistanu so se Poljaki zadrževali od 12. julija do 19. oktobra, torej cele tri mesece. Prišli so na Nošag 7501 m, najvišji vrh v Pakistanu, drugi najvišji vrh v Hindukušu, deset dni za Japoncema Govo Ivatsobo in Tošiaki Sakai, članoma univerze v Tokiu.

Dalje so Poljaki stopili na tri doslej nezavzete vrhove, ki jih jezik farski poimenuje takole: Asp-e-Safed, 6500 m, Roh-e-Davos 5950 m, in Horpus-e-Jah, 5950 m. Vsi trije vrhovi stoje v glavni verigi Hindukuša. Člani ekspedicije so bili še: Krištof Berbeka, Stanislav Biel, Zbigniew Rubinowski in Jan Mostowski, Kraj-ski, Kubinski, Zierhoffer in dva filmska operaterja. Prvi štirje so obenem člani SAC, sekcije Grindelwald in Monte Rosa. Ekspedicija je imela tudi kartografske, geološke in meteorološke naloge, posnela pa je tudi več etnografskih in alpinističnih filmov.

HINDUKUŠ meji na severno višavje Afganistana, na severu je sovjetski Tadžikistan, vzhodno Pamir. Najvišji vrh Tirich Mir 7760 m je na pakistanski meji. Afganistan je gorata dežela, obsega 655 000 km² in ima 11 milijonov prebivalcev. Mnogo je še nepreiskanelega sveta, polno ciljev za raznovrstne ekspedicije. Geološko sega gorovje v tercijar, torej svet granita, diorita in sienita. Klima je surova, padavin malo, zato so zelene le doline z milejšim podnebjem. Glavno mesto Kabul leži na južnem vznožju Hindukuša, v križišču številnih karavanskih potov iz Kandaharja v južnem Afganistanu na sever v Tadžikistan in Uzbekistan in iz Pešavarja na vzhod. Poljaki so si torej izbrali visok, pa lažji cilj.

RAYMOND LAMBERT, slavni gorski vodnik iz Zeneve, je konec leta 1960 pri 46 letih dobil diplomu ledeniškega pilota iz šole famoznega Hermana Geigerja. Pravi, da to zanj ni nova orientacija, ostal bo vodnik, alpinist, raziskovalec. Kot ledeniški pilot se je samo izpopolnil v svojem zanimanju. Bil pa je že prej pilot komercialnega letala. Izpopolnitev je verjetno smotrna, če pomislimo, kako v Švici, pa tudi v Avstriji in Franciji, letalstvo prodira v gore. Od 19. marca 1960 do januarja 1961 je »zračna garda« iz stiske v gorah rešila 123 oseb. Tudi to je preorientacija in »kvalitetna« sprememba dosedanje GRS.

VAL D'AOSTA je gotovo ena najzanimivejših alpskih dolin. Danes ima pravice avtonomne province, ki se zaveda svojih dolžnosti do gora, od katerih pravzaprav živi. Sprejela je zakon o gradnji in vzdrževanju visokogorskih postojank, izglasovala letno podporo 100 000 lir za gorske vodnike, stare nad 55 let, če so se poškodovali pri svojem poklicu, v vsaki občini pa organizira tečaje francoskega in nemškega jezika. Pred 50 leti se je tu govorilo samo francosko. Fašizem je

hotel za vsako ceno italianizirati dolino, k italianizaciji pa so prispevali tudi industrijski delavci, priseljeni iz Italije. Samo v Aosti jih je 5000. V šoli uče tri dni francosko, tri dni laško. Vendar italijanščina po svojem vplivu še vedno narašča.

INDIJSKA EKSPEDICIJA na Everest 1. 1959 pod vodstvom brigadnega generala Gyan Singha je bila dobro organizirana. V Revue de l'Himalayan Mountaineering Institute je izšlo o njej več zanimivih podatkov. Posebnost te ekspedicije je v tem, da ni bilo nobenega napihovanja in nobene nečimrnosti. Iz indijskega slovarja, kolikor se nanaša na to ekspedicijo, so črtali besedo »naskok« in »osvojitvev«. Pravi, da ne samo iz obzirnosti do ljudstva, ki prebiva pod gorami, ampak tudi zaradi starih indijskih izročil. Everest je gora, pred katero mora človek še vedno kloniti, čeprav že močno obvlada naravne sile. Vodstvo ekspedicije se je spomnilo tudi dveh genijev, ki sta goro opevala, Kalidasa in Tagore. Septembra 1959 so za vodjo imenovali Gyan Singha. Takrat je bil polkovnik, direktor Himalajskega instituta, po ekspediciji je napredoval v generala. Oktobra so imeli pripravljalni tečaj, vodil ga je Tensing, svetovalec šefa ekspedicije. Noveembra 1959 je bilo izbranih 20 članov ekspedicije, začeli so zbirati opremo, vsega skupaj 18 ton. 20. februarja 1960 so se zbrali na letališču v New Delhi. 29. februarja so ves material odpeljali s kamioni, ekspedicijo pa je sprejel Nehru. 6. marca so iz Jayanagarja začeli s pohodom proti Everestu. Indijci so postali zvezni člen med Anglijo in Švico, everestovcev je malo. Tensing je še pomagal kontrolirati 600 kulijev, nato pa zapustil ekspedicijo z besedami: »Spomnite se me na Everestu!«

15. marca so prvič ugledali masiv Everesta iz vasi Gramma, 18. marca so bili v provinci Karicola, 90 milj od Jayanagarja, 22. marca so postavili tabor v Namčebazaru, glavnem mestu šerp, zadnji točki na trgovski poti. 600 kulijev se je vrnilo, ostalo je le nekaj višinskih nosačev. Zapadlo je precej novega snega. 23. marca so začeli z aklimatizacijo, preizkušnjo udeležencev, treningom in reorganizacijo navez.

5. aprila so postavili bazni tabor ob vznožju ledenika Khumbu v višini 18 000 čevljev, pet dni nato pa tabor I. 1200 čevljev višje. 17. aprila so premagali eno največjih ovir na ledeniku Khumbu in v višini 21 000 čevljev postavili tabor. 2. maja so že sekali stopinje v bok Lhotseja proti

taboru V, postavili telefonsko zvezo med taboroma II in III, verjetno najvišjo telefonsko zvezo na svetu. 9. maja so postavili finalno bazo, tabor VI na Col Sud, v višini 25 850 čevljev. Našli so dnevnik dr. H.Grimma, člana švicarske ekspedicije iz l. 1956. 14. maja jih je presenetil vihar, večina navez, določenih za vzpon na vrh, se je vrnila na Col Sud, da se odpočije v nižjih taborih. 18. maja je zbolel šef ekspedicije Gyan Singh in je moral v spodnjo bazo. 21. maja jim je meteorološka služba javila, da bo monsun prišel po 2. juniju. Vreme se je nekoliko izboljšalo in odločili so se, da bosta dve navezi poskusili pritisniti proti vrhu, prva 25., druga 27. maja. Prvi team je 22. maja startal s taborišča III in prišel na Col Sud v lepem vremenu. S šestimi šerpami so v višini 26 700 čevljev postavili tabor VII, v katerem so nato ostali trije možje, šestero šerp pa se je vrnilo na Col Sud. Spati v tej višini ni več možno. 25. maja je ekipa treh mož hotela ob štirih nastopiti pot proti vrhu. Ker pa je pihal hud veter, so odhod odložili za nekaj ur, toda vreme se ni pomirilo. Ob sedmih so stopili iz šotorov, nekaj nad Soud East Ridge pa je sunil tak veter, da se je moral prvi mož obrniti, da bi zaščitil obraz. Kisikovi aparati so začeli zmrzovati, vidnost je padla na ničlo. Team je dosegel višino 28 300 čevljev, 700 čevljev pod vrhom. Za nekaj trenutkov so se ustavili v upanju, da bo vreme boljše, obrnilo pa se je na slabše in umakniti so se morali na Col Sud.

Drugi team je prišel na Col Sud 25. maja. Ostali so tu do 26. maja, vedno slabše vreme pa jih je primoralo k umiku 27. maja. Monsum je prišel teden prej, kakor so ga pričakovali.

3. junija je bila vsa ekspedicija zbrana v Kathmanduju za odhod v Delhi.

Indijski ekpediciji himalajci Zahoda čestitajo, češ da je pokazala sposobnost in vztrajnost in to v zelo težkih razmerah. Hvalijo tudi delo himalajskega inštituta.

SPECIALKA ZA ALPSKO PODROČJE se nam obeta po sklepu Mednarodne komisije, katere sedma seja je bila 11. sept. 1960 v Ljubljani. V specialki bodo oznamovani vsi primeri alpskih voda, ki jih je treba zaščititi kot prirodno znamenitost. Zanimivo je, da so pripravljala dela za to najbolje potekala na Bavarskem in v Sloveniji. Pri nas gre predvsem za Voje, dalje za slapove na Krki, za Rakovo dolino in Cerkniško jezero, v Avstriji za Krimlske slapove, ki jim grozi cesta in parkirni prostor,

PONTRESINA je eno od najbolj znanih alpskih turističnih centrov. Občino Pontresino in njeno gospodarstvo ogrožajo tehnokrati, ki bi v gornjem Engadinu pod prelazom Bernina radi povečali jez tamkajšnje hidrocentrale. Novi jez bi bil dolg 635 m, visok pa bi bil 50 m, akumulacijsko jezero pa bi se v tem povečalo skoro za štirikrat. Pontresinci pravijo, da je to afront vsemu turizmu oziroma vsem naravnim pogojem za turizem, tehniki pa pravijo, da je to potrebno zaradi tehničnih pogojev za turizem. Vedno isti problem, isto protislovje in verjetno bo tudi isti kompromis.

LEDENIŠKA KARTA o ledeniku Aletsch v merilu 1:10 000 se označuje kot najboljšo delo te vrste. Izdelala jo je švicarska deželna kartografija, svetovno upoštevan zavod. Pobudo za to delo je dalo geofizikalno leto 1957, podprli so ga švicarski nacionalni znanstveni fond in ledeniška komisija, raziskovalna postaja na Jungfrauochu, foto-firma Flieger in Flab, švicarski aeroklub sekcija Sitten in 40 alpinistov iz SAC. Karto so izdelali predvsem za uporabo glaciologov, služila pa bo tudi geologom, inženirjem in alpinistom, katere bo opozarjala na posebnosti ledeniškega terena. Desetbarvni tisk ne kaže samo stanja ledenika iz l. 1957, marveč ima tudi njegov obseg iz l. 1850, l. 1600 in celo iz ledeniške dobe 100—12 000 leti. V tistem času se je Aletsch začel pri Brigu. Pred nekaj leti je izpod pojemajočega ledenika pogledalo nekdanje rastišče macesnov, staro cca 700—800 let iz česar sklepajo, da je ledenik od leta 1200 n. e. in nato še nekaj desetletij bil manjši kakor danes. Pred devetdesetimi leti je bil jezik tega ledenika 2 km niže. Tam, kjer se začenja danes, je bil pred 90 leti še 300 m debel ledeniški tok. Še l. 1927 je bilo tu še vedno 180 m ledu. V 30 letih je ledenik izgubil 2300 milijonov m³ ledu. Če bi se to enakomerno porazdelilo na 138 km² površine, kolikor danes obsega ledenik, bi to pomenilo 16¹/₂ m visoko plast ledu. Pojemanje ledenika v zadnjih 100 letih ima svoj vzrok v temperaturi zraka. Pravijo, da je v tem pogledu že dosežen višek in da utegne ledenik spet naraščati.

Ledeniška specialka bo imenitno služila tudi pri študiju naraščanja in pojemanja ledenika po razsežnosti in debelini. Na ledeniku proučujejo prirastek iz snega (prehrana ledenika), tajanje, upadanje oz. naraščanje površine (višina ledenika), hitrost ledenika in odtok vode. Povsod so naprave, na katerih je sproti

razvidna prirast snega in koliko je ledenika skopnelo. Kopnenje je doseglo na leto že 16 m! Hitrost ledenika 200 m na leto! S seizmičnimi sondiranjmi so na več mestih določili debelost ledenika, pri Konkordiji dosega 800 m! Fotogrametrični posnetki so bili napravljeni iz višine 5200 m. Da so bili posnetki točni, je bilo treba ledenik za to »priređiti« in označiti z raznimi barvnimi znamenji. Na 30 km² so tako markirali 10 000 točk, na 6300 točkah so signalni material potresli z roko, na ostale pa je vrgel material letalec v obliki bomb.

Karta je izredno plastična, relief ledenika je označen z novimi metodami, omogočeno je bilo predstaviti najrazličnejše detajle, precizno, umetelno. Delo za karto sta vodila ing. E. Huber, topograf, in ing. Peter Kasser, hidrolog.

VERGIL, rimski pesnik, je pred 2000 leti pisal o skitskih smučeh, snežnih čevljev, ki so si jih natakali skitski lovci, da se niso vdiral v sneg. »Sneg je tako visok, da se govedo skriva vanj, jelenom štrle iz njega le rogovi. Lovci ne rabijo psov niti lovskih mrež, ampak se približajo živalim, ki se mučijo, da bi se zrinile iz snežnega objema, in jih pobijejo.« Kako naj bi se divji skitski možje jelenom približali, če ne bi imeli podaljšanih stopal? Vprašane je logično. Neke vrste smuči so imeli tudi Indijanci, podobne so najstarejšim smučem iz Skandinavije in Sibirije. Dokler človek ni izumil smuči, mu ni kazalo naseliti se v krajih, kjer je bilo mnogo snega. Izročilo o tej »smuški kulturi« so hranile tudi slike na obali jezera Onega, nedaleč od izliva reke Vyg. Tiste risbe na skalah potekajo iz l. 2500—1700 st. e. Podobne so slike v norveškem Roedseyu iz periode med kameno in bronasto dobo. V skandinavskih barjih so izkopali ostanke smuči, palic in tudi cele smuči iz kamene dobe, torej nekako iz l. 2600—2000 st. e. Te smuči so tehnično zelo popolne, to pa pomeni, da so imele smuči dotlej že kar dolg razvoj. Uporabljali so jih že morebiti lovci iz mlajšega paleolitika, torej cca l. 20 000 st. e. Smuči so bile nekaka kombinacija krplja in drsne ploskve. Torej nič novega pod soncem, vsaj kar zadeva smuči na evrazijskem severu.

PUCAHIRCA IN TULPARAJU, vrhova 6011 m in 5787 m visoka v Cordillera Blanca v severnih Andih v Peruju, sta cilja turinske sekcije CAI v l. 1961. Organizacijo ekspedicije je prevzela Scuola Nazionale d'Alpinismo »Gervasutti«. Instruktorji te šole so se že l. 1958 udeležili ekspedicije CAAI v Andih in so se

povzpeli na 6000 m visoki Raurapalca. Pucahirca je bil poslednji šesttisočak, na katerega še ni stopila človeška noga. Cordillera Blanca se razprostira med 77° in 78° poldnevnikom in med 8° in 10° vzporednikom južno od ekvatorja, v departementu Anchas, na severu jo omejuje globoka dolina Calejon di Huailas, na vzhodu amazonski gozd, na zahodu Cordillera Nigra, na jugu pa Cordillera Huayhuaš. Na Pucahirco so merile že ameriške, angleške in švicarske ekspedicije, pa tudi sekcija Bergamo. Pucahirco Central primerjajo vzhodni steni Monte Rosa, vrhnji greben pa nima enakega v Alpah. Strmina ledu je tu tako kakor v kopni skali v Cinah. Ta strmina terja posebno tehniko in opremo. Torino je ekspedicijo opremil z 20 tonami opreme. O uspehu bomo poročali.

RANRAPALCA je zdaj jabolko razdora med Italijani in Avstrijci. Avstrijci trdijo, da so stopili na ta vrh že l. 1939 štirje člani Alpenvereina. Avstrijecem je pritegnil še Alpine Journal. Italijani pravijo, da so po izjavi Alberta Moralesa v Huarasu Avstrijci prišli le na nižji vrh zaradi objektivnih in osebnih težav. Morales je urednik revije Rivista del Club della Cordillera Blanca. Opirajo se tudi na izjavo Karla Schmidja v knjigi »Ledeni vrhovi pod tropskim soncem«, iz katere je razvidno, da Avstrijci niso bili na pravem vrhu. Schmid je edini še živeči Avstrijec od one četvorke. Njegova knjiga je izšla l. 1951.

DEVETI FESTIVAL gorskega in raziskovalnega filma v Trentu je pokazal, da ni mogoče vsako leto pričakovati dobro žetev, čeprav so organizatorji festivala zares iznajdljivi in je festivalu ostala zvesta tudi trentinska publika, pa tudi publika iz Italije in iz drugih držav. Vzroki zato so cikličnega značaja. Oktobra 1960 se je žirija odločila, da ne bo podelila najvišje trofeje, ki ima naslov »Gran Premio Citta di Trento«. 29 predloženih filmov sploh ni sprejela v konkurenco. 19 držav je predložilo 77 filmov, med katerimi je bilo 17 barvnih na temo gora, raziskovalni pa so bili vsi barvni. Letni in zimski alpinizem je predstavljalo osem filmov, šest jih je slikalo ekspedicije, eden speleologijo, eden zimski šport, trije floro in favno, dva etnografijo, eden turizem, dva pa sta bila poučna. Otvoritev je bila v palači Thun, navzoči so bili vsi mestni odličniki in generalni direktor italijanske kinematografije De Pirro, pri zaključku pa je bil tudi minister Folchi in mnogi drugi vidni ljudje iz politike, alpinizma in kinema-

tografije. Zraven je bila še druga mednarodna razstava planinske knjige z 800 zvezki in 133 založbami iz 14 držav. Tradicionalno srečanje alpinistov je otvoril conte Egmond d'Arcis za UIAA, tu je bil tudi Pierro Ghiglione — dva dni po srečanju ga je pričakala usoda v avtomobilski nesreči — in za njim vrsta znanih imen: Maestri, Baldessari, De Francesch, Ravelli, Carlesso, Bonatti, Negri, Mauri, Paul Hubel, Heinz Pokorski, Michel Vaucher, Guido Monzino, Jean Bich, Pierino Pesion, Marcello Carrel, Jean Franco, Armando Aste, Lothar Brandler, Gino Soldà, Kurt Diemberger, Toni Hiebeler, René Dittert, med drugimi tudi ženske s Co-Oju: Gravina, Colette, Le Bret, Margaret Darvall, Micheline Rambaud in Loulou Boulaz. Poleg tega je bila tu tudi zgodovinska foto-razstava o Vittoriju Sella (njegov film iz l. 1909 o K₂) in dokumentarni film Maria Piacenze iz leta 1907—1911. Ta razstava bo služila tudi ob slovesnosti za stoletnico CAI, ki ni več daleč. Italijani so poskrbeli še za reklamo svojim alpinom iz l. 1916—1918 s filmom »Vojna v višini 3000 m na Adamello« in »Tra i ghiacci e le nevi del Tonale« (V ledu in snegu na Tonale).

Film bo ohranil dokumente o mnogih slavnih alpinističnih dejanjih. Na devetem mednarodnem festivalu so dobili priznanje filmi o ekspediciji na Kanjut Sar (7760 m); o Bonattijevem velikem dejanju v Druju, ki ga je režirala Helena Desornille, snemal znani Pierre Tairaz, interpretiral pa prav tako ali še bolj znani Michel Vaucher; film o Direttissimi, ki ga je režiral in snemal znani Brandler in upodobil v njem moderno plezanje preko streh in velikih previsov z vso galerijo moderne tehnike in aprovizacijsko vrvjo. 24 let stari Brandler je v filmu nevidni tretji, pred njim je v filmu mladi Wulf Scheffler in Italijan, ki ga leta niso potlačila — Gino Soldà. Priznanje je dobil tudi film o Saraghrar Peaku (7349 m), ki so ga posneli Rimljani in smo o njihovem uspehu poročali, dalje film »Janu 1959«, pri katerem so sodelovali Francozi Jean Franco, Pierre Leroux, Guido Magnone, Lionel Terray.

SEVERNA STENA EIGERJA POZIMI je naslov filma, ki so ga posneli Nemci Edmund Geer (režiser), Linder, Corter in Brandler. Obsega 320 m, 16 mm. Po 700 m vzpona so bivakirali, nato pa so se umaknili. Corter je snemal s teleobjektivom, postavljenim na znani Rote Fluh. Filmu so priznali, da je najdrznejše dejanje trentskega festivala iz l. 1960.

Filmsko dokumentacijo imata tudi švicarska ekspedicija na Dhaulagiri iz

l. 1958 in ženska ekspedicija na Čo-Oju. Slednja ima naslov »Voyage sans retour« (Pot brez vrnitve).

SKRIVNOSTI HIMALAJE je naslov filmu, ki sta ga posnela Japonca Šoik Šimada in Sakae Omorina na potovanju skozi Nepal na Makut Himal (6100 m). Ocenjevalci hvalijo pestrost filma, predvsem pa etnografske posnetke tibetsko-mongolskih običajev, budistov, hinduistov, ki so prišli v Nepal v 18. stoletju. Film se konča s pogrebom, v katerem so odkrili obrede neke vere, za katero so mislili, da je že izginila. »Dežela duhov ob Južnem morju« pa je naslov Schumacherjevega filma o Papuancih, ki žive še danes v razmerah davnega neolitika. Film prikazuje pošastne običaje ob mrličih, ki jih mesece mumificirajo v vasi, preden jih pokopljejo v gorah. Med vidnejše raziskovalne filme trentskega festivala 1960 štejejo tudi »Raziskovanje vulkana Niragongo«, ki ga je posnel znani H. Tazieff (»Les rendez-vous du diable — Sestanki s hudičem). Ekspedicijo na Niragongo je organiziral v belgijski Centre National de Volcanologie Belgique. Niragongo je visok 3470 m. Tazieff se je spustil v žrelo 430 m globoko. Ocenjevalci niso vedeli, kaj naj bolj občudujejo: pogum režiserja ali požrtvovalnost njegovih sodelavcev. Film je dobil specialno nagrado »Africanella«.

DUNAJSKA UNIVERZA je povabila v svoj Auditorium maximum Kurta Diembergerja, da predava o svojem vzponu na Dhaulagiri. Pravijo, da je predaval zelo dobro, da pa ni dovolj poudaril svojih zaslug za vzpon na to »Belo goro«. Avstrijci zamerijo Eiselinu, ker pri svojem predavanju ni omenil Diembergerja na vrhu Dhaulagirija. Omenil je samo tiste, ki so na vrhu fotografirani. Fotografiral pa je Diemberger.

ING. FRITZ MORAVEC je bil, kakor smo že poročali, maja 1960 na Spitzbergih. Že leta 1958 je prečil od severa proti jugu Ny-Frieslands in je tura trajala šest tednov. Sam s prijateljem Wanekom je vlekel sani, ker nista imela psov. Leta 1960 pa je Moravca povabil Norvežan Tollefsen, ki goji polarne pse za Store Norske Kulkompani. Huskies — polarni psi so divji, izredno močni in posredu s polnimi sanmi drve ure in ure z brzino 10 km na uro. Spitzbergi so otoki brez gozda, tu raste le arktična trava, visoka do 3 cm. Les za premogovnike na Spitzbergih uvažajo iz Norveškega ali iz SZ. Na otoku je le pet naseljenih krajev:

Longyerbyen in Ny-Alesund sta norveška rudnika, Barentsburg, Grumantbyen in Pyramiden pa so ruski. Dolgo časa so bili Spitzbergi »ničija zemlja« in je tu vladal le zakon močnejšega. Leta 1921 je oblast prevzela Norveška. V islandskih analih se Spitzbergi imenujejo Svalbard, dežela mrzle obale. 400 let kasneje je Barents (1600) prinesel novice o njih v Evropo, v 17. st. so tu v poletnih mesecih lovili kite. V 18. in 19. stoletju so navalili lovci na krzna, v 20. stoletju pa premogarji. Leta 1960 so se za Spitzberge začeli zanimati še iskanci nafte. Leta 1873 je bila tu avstrijska ekspedicija, ki je odkrila Franc-Jozefovo zemljo in dala krajem na zahodni obali Spitzbergov vrsto avstrijskih imen.

Leta 1957/58 so bili v okviru geofizikalnega leta tu Poljaki. Docent dr. Stanislav Siedleski je organiziral v Hornsundu raziskovalno postajo. Poljaki so ostali tu še do leta 1960 in Siedleski je povabil Moravca na raziskovanje vzhodne obale. Merili so obrežne peščene terase, ledeniška čela in raziskovali geološke pojave. Sodelovali so še glaciolog, geod in strojni inženir, na razpolago so imeli dva majhna čolna. V Barentsovem morju jih je ujel vihar in izgubili so en čoln. V največji nevarnosti so se prebili do otoka Tokrossöya. Tu jih je spet drobil vihar, več dni so jim bila edina hrana galebi, bili so tudi brez vode in to je bilo najhujše. Tudi povratek do postaje Hornsund-Isbjörnhamna je bil razburljiv.

Ing. Moravec se je na Spitzbergih dobro počutil in se uveljavil pri domačih lovcih na krzna. Dva taka norveška lovca sta mu ponudila, naj ostane pri njih kot družabnik — kompanjon.

KARTOGRAFIJA je veda velikih in močnih držav, razvijale so jo obenem s svojim apetitom po tujih deželah. Avstrija ni več velika država, vendar je na svoje kartografe zelo ponosna in skrbi za kartografski naraščaj s tem, da pošilja svoje študente v kartografsko manj obdelana področja. Letos je proslavila šestdesetletnico ing. F. Ebsterja, ki ga kratko malo imenujejo alpenvereinovski kartograf, ker je v zadnji 30 letih sodeloval pri vseh kartah, ki jih je izdal ÖAV. Počastil ga je sam dr. Kinzl od leta 1958 častni predsednik ÖAV in od leta 1947 poverjenik za AV kartografijo. Ebster je izdal karto Öztalskih, Stubaiskih, Lechtalskih Alp, Wetersteina in Miemingerja, proslavil pa se je po svetu s kartami peruanskih And, Cordillera Blanca in Huayhuaš, Nanga Parbata in Comolungme — Everesta. Izdelal je mojstrski relief Zil-

lertalskih Alp in relief Nanga Parbata, ki je s svojimi 16 m² bil ponos planinskega muzeja. Relief je bil uničen v drugi svetovni vojni. Zaradi nekaterih izpopolnitev pri označevanju visokogorskega sveta na kartah je bil leta 1959 vpisan v častno knjigo univerze v Innsbrucku in je dobil častni križec »Excellenti in literis«.

SMUČARSKI LIFT, ki v eni uri potegne 200 oseb, so zgradili lani s Troibodna 1590 m na Hochkeil 1770 m. Gre torej le za 180 m višinske razlike in 550 m dolžine, toda na Troiboden je že pred tem vlekel lift iz Arthurhausa. Lastnik tega hotela je novi lift naročil pri Steiermärkische Maschinen und Gerätebau A. G. v Grazu. Poskrbljeno je za stalen prevoz prtljage z unimogi na vsako višinsko postojanko v območju Hochkeila. Hochkeil ima snežno sezono od novembra do maja in cele mesece pršič, ker ima velika snežišča na severni strani. Samo tu je vsega pet velikih liftov, z vrhov pa smuške proge s 1000 do 1250 m višinske razlike v Mühlbach, Bischofshofen in na Rupertihaus na Höchkönig. Avstrija ima tudi zimsko turistično industrijo, ki sloni na smuškem športu in njega zabavnodružabni vsebini, tehnični pogoji pa so v komfortnih hotelih, penzionih, žičnicah, vzpenjačah in filtih. To se ne da nič spremeniti!

GOZD — DOBROTNIK, se dostikrat sliši na gorskih potih, ko ljudje duškajo na strmi gozdni stezi in vdihavajo slastni hladni zračni požirek. Malokdo pomisli pri tem na asimilacijsko »delo« gozda. Ena sama breza odda na en dan do 70 l vodnih hlapov, če je huda vročina pa tudi 350 litrov. Poleg tega pa gre še za druge procese pri sprejemanju in oddajanju substanc. Pri svetlobi in vročini se sprošča iz listov kisik in uhaja v atmosfero ter jo izboljšuje.

VZPENJAČA NA DACHSTEIN napreduje. 18. februarja 1961 so slovesno odprli že tretjo etapo, navzoč je bil predsednik dr. Schärf, blagoslovil pa jo je škof dr. Zauner. Ta etapa gre iz Krippensteina (2079 m) na Krippeneck — Gjaidalm (1800 m), dolga je 1692 m, višinska razlika 279 m, 400 oseb na uro. Žičnica je odprla množicam smučarski raj Gjaidalm. Toda to ni edina taka naprava na Gjaidalmu. Direktno iz Obertrauna vozi še »Gjaidbahn«, ki zmore 40 oseb na uro. Nov smučarski lift so postavili tudi v Almtalu na Scharnsteinu čez Hambergwiese, mislijo pa ga še podaljšati.

CAI je eden najstarejših planinskih klubov na svetu, leta 1863 bo slavil stoletnico. Njegovo glasilo Rivista mensile je začelo izhajati leta 1882. Klub je bil ustanovljen v Torinu, začetni fond je znašal 3000 lir in so ga vpisali Quintino Sella in 30 drugih udov. Od 23. oktobra 1863 do 31. decembra istega leta je število članov poskočilo na 200. Leta 1865 so v Aosti ustanovili prvo sekcijo, leta 1867 v Varallu drugo. Leta 1869 je bilo na skupščini komaj 18 delegatov, toda bili so dobri. Ustanovili so še sekciji v Firenzah in v Agordu. 65% članarine (13 lir) je ostajalo sekciji, 35% pa centrali za izdajanje glasila. Še isto leto se ustanovi sekcija v Domodossoli, število članov naraste na 287. Leta 1871 je članov že 600, največ še vedno v Torinu (138). Leta 1863 je bil predsednik baron F. Perrone d. S. Martino, nato osem let prof. B. Gastaldi. Po enajstih letih je CAI štel 2100 članov, predsedniki so se menjali leto za letom, dokler ni bil izvoljen leta 1876 Guitino Sella in ostal predsednik do leta 1883. Leta 1876 so šteli 3552 članov. V dobi fašizma ni bilo nobene skupščine, od leta 1929 do 1945, po tem letu pa je bilo vsega že 18 skupščin, v zgodovini CAI je bil leta 1961 122. shod delegatov. Sekcije CAI se združuje v skupine, vseh sekcij je 121.

VZHODNA STENA V GRAND CAPUCIN je vsa naježena s klini, tako poročajo televizijski plezalci. Enako je z drugo modno smerjo, Rebuffatovo v Aiguille du Midi. Kaže res, da je stiska za novitetami. V resno alpinistično kroniko je že zabeležena 200 m visoka jugozahodna stena Mont Aiguille, ki sta jo v 13 urah preplezala dva študenta iz Grenobla. Ocena A₁, A₂ in seveda ED, ekstremno, 80 klinov: 320 m visoki greben Deux Soeurs-Agathe, prav tako v Vercors, je zaposlil štiri fancieske plezalce 11 ur, 75 klinov. Med njimi je bil tudi Serge Coupé. Podobne nereprezentativne smeri se omenjajo tudi v Alpes Maritimes. Gross in Toni Hiebeler, vodja v zimskem vzponu čez severno steno Eigerja, pa sta v severni steni Ebnefluh v Berner Oberland popravila smer Paula Aschenbrennerja in Wastla Marinerja. Stena ni visoka, vendar en sam ledeni zid. Ponosna severna stena Fletschhorna, ki jo je videti s prelaza Simplon, pa je zabeležila tretjo ponovitev. Plezalo je sedem plezalcev, najbolj znan med njimi je Erich Vanis.

PIZ BADILE spada med najbolj renomirane gore v južni Švici — Val Brengaglia. CAS je v višini 1906 postavil zdaj

zavetišče, ki bo prišlo prav predvsem plezalcem, ki si izberejo severovzhodno steno in severni greben Piz Badile.

DOLOMITSKI VZPONI so še vedno alpinistične atrakcije, čeprav so najnovjše prvenstvene že zelo iskane. De Francesch in Romanin sta lani naredila prvenstveno v vzhodni steni Catinaccia, visoka je 300 m in poteka desno od PETERSOVE iz leta 1928. Aiazzi, Aste in Solina pa so v 22 urah zdelali 1000 m visoki severozahodni greben Spiz d'Agner Nord. Avstrijec Philipp in Don Whillans iz Velike Britanije sta kot tretja naveza prišla čez severozahodno steno Cima di Terranova.

CARLESSO ni več mlad, spada med petdesetletnike, a je ohranil plezalsko kondicijo, tako da ponavlja najtežje moderne smeri. Prvak iz južne stene Torre Trieste in severozahodne Torre di Valgrande je leta 1959 v 7 urah ponovil jugovzhodno steno Pilastro de Rozes, v devetih urah jugozahodno steno Marmolade, leta 1960 pa direttissimo v Cima Grande di Lavaredo.

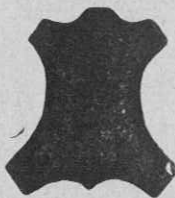
MONTERRAT V KATALONIJI, 50 km od Barcelone, ima najvišji vrh 1200 m visoki San Jeronimo. Vzhodna stena te gore je najvišja v Montserratu, sestoji večji del iz konglomerata, kompaktnega. V višini 200 je prostor za bivak 30 × 90 cm, sicer pa en sam previs. Španca Anglada in Cerda sta jo plezala osem nedelj, 90 ur efektivnega plezanja, porabila sta 316 klinov, mnogo lesenih zagozd in »pitonisas«, čisto majhnih klinov, dolžine 2 cm.

BERTHARTHOLI v Garhvalski Himalaji sta leta 1947 prva imela pod seboj A. D. Malcolm in H. L. Pryce.

NORVEŠKI PLEZALCI iz Trondheima so sklenili, da bodo poživili alpinizem. Organizirali so se v študentskem športnem društvu, vodi jih Per Vigerust. Za začetek so preplezali nekaj prvenstvenih smeri v Rolmsdalshornu, Venge-tindu, Skarfjell, Dalarnet — Store in Trollryggenu.

O NAŠIH TRISULIH je ponovno poročala ÖAZ (Österreichische Alpenzeitung, jan.-febr. 1961) in sicer po novembrski številki Planinskega Vestnika 1960. To je prvo inozemsko poročilo, ki pove, v čem je novost in vrednost našega pristopa na Trisule.

tovarna usnja v šoštanju

Najboljše

podplatno usnje

komerčno in goodeyar

vse vrste boksov

črnega in barvastih

dullboks

za specialne smučarske čevlje

mastno, cugovano

in nekrišplovano kravino

ter svetovno znani likanec

kupite najceneje

v tovarni usnja v Šoštanju

POSTREŽBA TOČNA IN HITRA!

Āovarna duška Ruše

PROIZVAJA IN DOBAVLJA:

Karbid

za avtogeno varjenje, razsvetljava in acetilensko kemijo

Apneni dušik in nitrofoskal — Ruše

za gnojenje

Ferokrom suraffine

za jeklarsko industrijo

Elektrokorund

za bruse in brušenje

Kisik in aceten

za rezanje in varjenje kovin

Taljeni magnezit

za elektroizolacijo

Brzojavni naslov: Azot Maribor, telefon: Maribor 35-48 in 36-48, teleprinter: 03312.

Železniška postaja: Ruše — Industrijski tir. Tekoči račun: NB Maribor $\frac{604-11}{1.185}$

Pri Državni založbi Slovenije bo izšla proti koncu letošnjega leta knjiga:

Svet med vzhavi

Avtor Jaka Čop je zbral za knjigo nad sto najlepših posnetkov iz našega alpskega sveta, iz čarobnega Zlatorogovega kraljestva. Knjiga o naših Julijcih, ki so jo ljubitelji našega gorskega sveta že dolgo nestrpno pričakovali, bo prav gotovo tudi najprimernejše darilo za vsakovrstne prilike. Format knjige je 20 × 25 cm. V prednaročbi bo stala knjiga, vezana v celo platno in v lepem zaščitnem kartonu 3000 dinarjev, za tiste, ki plačajo celotno naročnino vnaprej takoj ob naročilu, 3200 dinarjev pa za tiste, ki želijo plačati naročnino v štirih zaporednih mesečnih obrokih, počenši z mesecem naročila.

Naročila sprejema:

DRŽAVNA ZALOŽBA SLOVENIJE
Ljubljana, Mestni trg 26

Tovarna dokumentnega in kartnega papirja

RADEČE PRI ZIDANEM MOSTU

Telefon: Radeče 81-950

Tekoči račun pri NB Trbovlje 600-13/1-11

Brzjavni: Papirnica Radeče

Železniška postaja: ZIDANI MOST

PROIZVAJA:

vse vrste brezlesnih papirjev

in kartonov

specialne papirje

surovi heliografski

in foto papir

paus papir

kartografski

specialni risalni »Radeče«

papirje za filtre itd.

IZDELUJE:

vse vrste kartic

za luknjanje v standardni velikosti

in tisku

Po želji izdeluje kartice —

v posebnem tisku

v rdeči, modri ali sivi barvi

DIREKCIJA ZA LJUDSKO REPUBLIKO SLOVENIJO V LJUBLJANI

*Predajte se športu
in užitkom, ki vam
jih nudi lepa
priroda!
Na opreznost nikar
ne pozabite –
riziko pa predajte
zavarovanju!
Zoper nezgode,
za primer smrti
in doživetja
zavaruje:*

Državni zavarovalni zavod

TELEFON: 33-822

ZASTOPNIKI V VSEH VEČJIH KRAJIH

Železarna Jesenice

Proizvaja cevi:

vodovodne, plinske, parovodne,
konstrukcijske, pohištvne,
pancirne v dimenzijah 1/8 »—3«,
spojke za cevi, loki za cevi

Zahtevajte katalog proizvodov Železarne Jesenice